

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΞΕΝΩΣΙΣ (Α. Δωρικού)	369
ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΠΩΛ ΚΛΩΝΤΕΛ (Pierre P. Claudel)	372
ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ; (Β. Έράστου)	376
Ο ΣΗΜΕΡΙΝΟΣ ΜΑΗΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ (Ίω. Θεοχάρη)	381
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ (Ortega Y. Gasset)	385
ΤΟ ΣΗΜΕΙΟΝ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ (Γ. Κρουσταλά- κη)	389
ΣΚΕΨΕΙΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ: ΤΟ ΤΕΙΧΟΣ (Ν. Άρβανίτη)	392
ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	394
ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΣΤΗΛΗ	395
ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ	396
ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ (Κ. Χαραλαμπίδη)	397
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΕΝΑΤΟΥ ΤΟΜΟΥ (1966)	398

«ΑΚΤΙΝΕΣ» ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

ΕΤΟΣ 29ον

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1966

ΑΡΙΘ. 276

ΔΡΑΧ. 7

Πρὸς τοὺς κ.κ. Συνδρομητὰς τῶν «Ἀκτίνων»

Μὲ τὴν λήξιν τοῦ 1966 ὑπενθυμίζομεν εἰς τοὺς κ. κ. Συνδρομητὰς μας τὴν ἀνάγκην ἀνανεώσεως τῆς συνδρομῆς των διὰ τὸ 1967.

Θὰ ἠθέλαμεν νὰ τονίσωμεν ὅτι παρέχουν μεγάλην διευκόλυνσιν εἰς τὸ περιοδικὸν μὲ τὴν ἔ γ κ α ι ρ ο ν καὶ τ α χ ε ῖ α ν καταβολὴν τῆς συνδρομῆς των, τῆς ὁποίας οὕτω πολλαπλασιάζεται ἡ ἀποτελεσματικότης.

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ 1967

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Δραχ. 70.— ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ Γενικῶς: \$ 5. Εἰδικῶς διὰ τὴν Ἀγγλίαν £ 1.10.0, τὴν Κύπρον 1.000 Μίλς.

Εἰδικὴ συνδρομὴ διὰ μαθητὰς, στρατιώτας, φοιτητὰς καὶ ἐργατοῦπαλλήλους δραχ. 50.

Ἡ συνδρομὴ καταβάλλεται εἰς τὰ γραφεῖα μας, Ἀθηνῶν (Ἀκαδημίας 45), Θεσσαλονίκης (Ἀγίας Σοφίας 39). Ὡσαύτως ἠμπορεῖ νὰ ἀποστέλλεται διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς ἢ δι' ἀποστολῆς ἴσης ἀξίας γραμματοσήμων.

Εἰδικῶς οἱ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ συνδρομηταὶ μας ἠμποροῦν νὰ καταθέτουν τὴν συνδρομὴν των, ἔναντι κανονικῆς ἀποδείξεως πληρωμῆς, εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους ἢ συνεργάτας μας εἰς τὰς πόλεις ὅπου ὑπάρχουν.

Οἱ ἐν Κύπρῳ εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον «Ζωή», Τρικούπη 100, Τ. Κ. 1.500, Λευκωσίαν.

Ἐάν κανένα τεύχος τοῦ τρέχοντος ἔτους δὲν ἔφθασεν εἰς χεῖρας σας, εἰδοποιήσατε περὶ τούτου τὸ γραφεῖον μας. Θὰ σᾶς σταλῆ ἐκ νέου.

Παρακαλοῦμεν, κάθε τυχὸν μεταβολὴν εἰς τὴν διεύθυνσίν σας νὰ μᾶς τὴν γνωρίζετε ἐγκαίρως διὰ νὰ μὴ χάνωνται τὰ τεύχη.

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΤΟΣ 29ον

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1966

ΑΡΙΘ. 276

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΖΕΝΩΣΙΣ

Πολλά συζητήσεις έγιναν τὸν τελευταῖον καιρὸν ἀπὸ τῶν στηλῶν ἐγκύρων περιοδικῶν ἐπὶ τοῦ καλυτέρου τρόπου ταχείας ἀνταλλαγῆς ἐπιστημονικῶν πληροφοριῶν. Προτάσεις έγιναν ἀποθλέπουσαι λ. χ. εἰς τὴν ταχύτεραν ἀνταλλαγὴν ἰδεῶν μεταξὺ τῶν εἰδικῶν διαφόρων Ἰνστιτούτων καὶ κέντρων ἐπιστημονικῶν ἐρευνητῶν, ἐργαζομένων εἰς ὄρισμένους κλάδους τῆς Φυσικῆς, ἰδιαιτέρως δὲ τῆς Φυσικῆς τῶν ὑψηλῶν ἐνεργειῶν, ἑνὸς κλάδου εὐρισκομένου ὑπὸ διαμόρφωσιν καὶ ταχείαν ἐξέλιξιν διὰ διαφορῶν μεθόδων.

Ἡ ταχεῖα ἀνταλλαγὴ ἰδεῶν, ἔστω καὶ ἂν αὗται δὲν ἔχουν ὑποβληθῆ εἰς αὐστηρὸν κριτικὸν ἔλεγχον λόγῳ ἀνεπαρκείας χρόνου, γινομένη κατὰ τρόπον συστηματικόν, κρίνεται ὑπὸ πολλῶν ἀπαραίτητος, ἰδίᾳ δὲ ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται ἀπομονωμένοι ἀπὸ τὰ μεγάλα ἐπιστημονικὰ κέντρα καὶ Ἰνστιτούτα, ἐργαζόμενοι εἰς μικρὰ πανεπιστήμια ἢ εἰς κέντρα τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν, ὅπου μόλις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἤρχισε νὰ γίνεται ἔρευνα εἰς διαφοροὺς κλάδους τῆς ἐπιστήμης.

Ἡ ἰδέα αὕτη τῆς διὰ σημειωμάτων, προκαταρτικῶν ἐργασιῶν, κ.λ.π. συστηματικῆς ἀνταλλαγῆς ἐπιστημονικῶν πληροφοριῶν, εὐρίσκει ἀντιθέτους ἄλλους ἐπιστήμονας φοβουμένους τὴν πλημμυρίδα τῶν ἀνεξελέγκτων καὶ προχείρων χειρογράφων, λιθογράφων ἢ φωτοαντι-

γράφων μὲ τὰ ὅποια θὰ κατεκλύζοντο αἱ βιβλιοθηκαὶ τῶν Ἰνστιτούτων, χωρὶς νὰ ἔχη παρασχεθῆ ὁ κατάλληλος χρόνος διὰ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν κριτικὴν τῶν ἐργασιῶν τούτων.

Ἡ μερὶς αὕτη τῶν ἐπιστημόνων τονίζει τὴν οὐσιώδη σημασίαν τῶν ἐγκύρων ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν, αἱ δημοσιεύσεις τῶν ὁποίων ἔχουν τὸ πλεονέκτημα ὅτι εἶναι περισσότερον ἠλεγμένοι λόγῳ καὶ τοῦ μεσολαβοῦντος ἀναγκαίου χρόνου, ὁ ὁποῖος δίδει τὸν καιρὸν διὰ τὰς διορθώσεις, καὶ τοῦ ἐλέγχου, ὁ ὁποῖος γίνεται ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιστημόνων κύρους.

Ἡ ἐποχὴ μας, ἐποχὴ τῆς ταχύτητος καὶ τῆς βιασύνης, ἐπηρέασε φαίνεται καὶ τὴν ἐπιστήμην. Τὰ ἰδρύματα καὶ αἱ κυβερνήσεις δαπανοῦν τεράστια ποσὰ δι' ἐρέυνας καὶ συνεπῶς ζητοῦν δημοσιεύσεις. Καὶ μερικοὶ ἐκ τῶν ἐπιστημόνων οἱ ὅποιοι εἰσπράττουν τὰ ποσὰ, φαίνεται ὅτι ἐπείγονται νὰ δημοσιεύσουν, τὸ δὲ μῶττο «Publish or vanish» δηλ. «ἂν δὲν δημοσιεύσης, ἔσθυσες», φαίνεται ὅτι εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν δημοσίευσιν ἐργασιῶν προχείρων, ἀσαφῶν ἐπιστημονικῶν, ἀλλ' ἀκόμη καὶ γλωσσικῶς, μὲ ἀποτελέσματα ἀμφιθόλου ἀξίας καὶ χωρὶς νὰ ἔχη παρέλθῃ ὁ ἀναγκαῖος χρόνος διὰ νὰ γίνῃ ἕνας κριτικὸς ἔλεγχος.

Ὡς πρωταγωνισταὶ αὐτοῦ τοῦ Ράλλυ ταχύτητος κατηγοροῦνται κατ' ἐξοχὴν οἱ φυσικοὶ οἱ εἰδικευμένοι εἰς τὰς ὑψηλὰς ἐνεργείας. Λέγεται ἀπὸ πολλοὺς συνα-

δέλφους των φυσικούς άλλων κλάδων, ότι ή φυσική τῶν ὑψηλῶν ἐνεργειῶν εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν ὑστερίας καὶ θὰ ἐχρειάζετο μεγάλη ποσότης ψυχροῦ ὕδατος διὰ νὰ κατεβάσῃ διὰ καταλλήλου ψυχρολουσίας κάπως τὸν πυρετόν.

Αἱ αἰτιάσεις αὐταὶ εἰς πολλὰς περιπτώσεις δὲν εἶναι ὑπερβολικαὶ καὶ ἴσως ἔχουν δίκαιον οἱ ὑποστηρίζοντες, ὅτι πρέπει νὰ καταβάλωμεν μεγαλυτέραν προσπάθειαν πρὸς κριτικὸν ἔλεγχον, πρὸς εὐρεσιν τῶν σχέσεων τοῦ κλάδου μας με τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς ἐπιστήμης μας καὶ με τὰς ἄλλας ἐπιστήμας, μεγαλυτέραν προσπάθειαν διὰ νὰ συμπληρωθοῦν τὰ κενά, νὰ κλείσουν αἱ ὀπαὶ καὶ νὰ ἐμφανισθῇ τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἐπιστήμης με μεγαλυτέραν συνοχὴν καὶ συνέπειαν· χρειαζόμεθα συνελόντ' εἰπεῖν, ὑποστηρίζον ὀλιγότερα πρόχειρα δημοσιεύματα καὶ περισσότερα ἔγκυρα περιοδικά, βιβλία καὶ ἐγκυκλοπαιδείας.

Ἐν ἐνὶ λόγῳ τονίζεται ὑπὸ πολλῶν καὶ ὄχι ἄνευ σοβαροῦ λόγου ὁ κίνδυνος ἐκ τῆς σπουδῆς καὶ τῆς ταχύτητος καὶ ἡ ἀνάγκη μεγαλυτέρας σαφηνείας, μαθηματικῆς αὐστηρότητος, ἀλλὰ καὶ ἐπαφῆς με τοὺς συναδέλφους ἄλλων κλάδων καὶ με τὸ εὐρύτερον κοινόν.

Πράγματι διὰ τὸν σύγχρονον ἰδίᾳ φυσικὸν ἔλλοχευεὶ ὁ κίνδυνος τῆς ἀποξενώσεως. Εἶναι τόσα τὰ μέσα ἅτινα ἡ σύγχρονος τεχνολογία, ἀλλὰ καὶ πολιτικὴ λόγῳ καὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν μεγάλων δυνάμεων, παρέχει εἰς τὴν διάθεσίν του, μέσα τεχνικὰ καὶ οἰκονομικά, ὥστε ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του νὰ ἀξιοποιήσῃ, νὰ ἐπωφεληθῇ καὶ νὰ συναγωνισθῇ, τρέχει ἰλιγγιωδῶς χωρὶς νὰ προφθάνῃ συνήθως νὰ πάρῃ ἀναπνοήν.

Τοῦτο θεβαίως δὲν δύναται νὰ γενικευθῇ δι' ὅλους τοὺς συγχρόνους φυσικούς, οὔτε περιορίζεται μόνον εἰς τοὺς φυσικούς. Δυστυχῶς ὅμως παρατηρεῖται εἰς μεγάλην κλίμακα τὸ φαινόμενον τῆς δημιουργίας κλειστῶν ὁμάδων εἰδικῶν, οἱ ὅποιοι μόνον μεταξύ των δύνανται νὰ συνεννοηθοῦν (καὶ τοῦτο ὄχι πάντοτε)

διὰ μιᾶς γλώσσης ἀκαταλήπτου εἰς τοὺς πολλοὺς (obscurity cult, λατρείαν τῆς ἀσαφείας, ὠνόμασαν μερικοὶ τὴν τάσιν αὐτήν) χωρὶς νὰ ἀσχολοῦνται καθόλου με τὴν προσπάθειαν νὰ καταπέσουν τὰ στεγανά διαμερίσματα καὶ νὰ γίνῃ κτῆμα περισσοτέρων ἢ γνώσις τῶν μυστικῶν τῆς φύσεως καὶ νὰ καταστῇ αὕτη ἕνα ὀλοκληρωμένον τμήμα τοῦ ὄλου πολιτισμοῦ, ἐνωματομένη εἰς αὐτὸν ἀβίᾳστως.

Διότι ὁ ἐπιστήμων ὁ ὁποῖος ἀντὶ ἀλλέξεων πρὸς εὐρύτερον κοινόν καὶ δημοσιεύσεων γενικωτέρων ἄρθρων, ἀντὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος πέραν τοῦ κλάδου του διὰ τὰς ἄλλας ἢ διὰ μερικὰς τούλάχιστον ἐκ τῶν ἄλλων ἐκδηλώσεων τοῦ πολιτισμοῦ, διὰ τὴν ἠθικὴν, τὴν τέχνην, τὴν φιλοσοφίαν, ἢ καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιστήμην ἀπὸ γενικωτέρας σκοπιᾶς, διὰ κάτι τέλος πάντων τὸ εὐρύτερον καὶ τὸ περισσότερον ὀλοκληρωμένον, ἐξερχόμενος τοῦ ἐργαστηρίου ἢ τοῦ σπουδαστηρίου του ἐνδιαφέρεται καὶ συζητεῖ μόνον διὰ τὰ στοιχήματα τοῦ ποδοσφαίρου ἢ τοῦ μπαίηζ-μπῶλλ καὶ διὰ τὰ νέα μοντέλα τῶν αὐτοκινήτων, ὅσον κορυφαῖος καὶ ἂν εἶναι εἰς τὴν εἰδικότητα καὶ τὸν κλάδον του, οὐδέποτε θὰ γίνῃ ἡγέτης. Καὶ ἡ ἐποχὴ μας (οἱ κρίσιμοι καιροὶ εἰς τοὺς ὁποίους ζοῦμε), ἔχει ἀνάγκην ἡγετῶν.

Ὁ C. P. Snow (μετέπειτα λόρδος Snow) εἰς τὸ βιβλίον του «Οἱ δύο πολιτισμοὶ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἐπανάστασις» («The Two Cultures and the Scientific Revolution»), θεωρεῖ ὡς αἰτίαν τοῦ κακοῦ τὴν πόλωσιν μεταξύ ἐπιστημόνων καὶ μὴ ἐπιστημόνων, ὡς ἔαν ἦτο δυνατόν νὰ χωρίσῃ κανεὶς αὐστηρῶς εἰς δύο κατηγορίας τοὺς ἀνθρώπους, εἰς ἐκείνους οἵτινες ἐξ ὀλοκλήρου ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν ἐπιστήμην καὶ ἔχουν ἀφοσιωθῇ εἰς αὐτήν, καὶ εἰς ὅσους δὲν ἔχουν κανένα ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον (καὶ διατὶ ἡ πόλωσις, ὡς κακῶν αἰτία, ὑπάρχει με ἄξονα τὴν ἐπιστήμην καὶ ὄχι τὴν τέχνην, τὴν φιλοσοφίαν, τὴν θρησκείαν ἢ οἰανδήποτε ἄλλην πολιτιστικὴν ἀξίαν;)

Ἄλλὰ ὡς παρατηρεῖ ὁ ἐκδότης τοῦ

περιοδικού *Physies To-day*, τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι πρόβλημα πολώσεως, ἀλλ' ἀποξενώσεως. Ὅφείλεται εἰς τὸ ὅτι μία κλειστή ὁμάς ἀνθρώπων μὲ κοινὰ ἐν διαφέροντα ἢ καὶ ἄνευ σοβαρῶν ἐνδιαφερόντων θὰ προσεθέταμεν ἡμεῖς (λογίων, καλλιτεχνῶν συνήθως μὲ λάθαρων καὶ ἔμβλημα τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο «ἡ τέχνη διὰ τὴν τέχνην», ἐπιστημόνων, ἀλλὰ καὶ ὠργισμένων νέων πού δὲν τοὺς καταλαβαίνουσι καὶ δὲν προσπαθοῦν καὶ οἱ ἴδιοι νὰ καταλάβουσι), περιστρέφεται πέριξ τοῦ ἰδικοῦ της κέντρου.

Εἰς ἕνα κόσμον ὁ ὁποῖος ἐκουράστηκε ἀπὸ τὴν ἀποξένωσιν καὶ τὴν ἔλλειψιν κατανόησεως, ἐνδιαφέροντος καὶ ἀγάπης, εἰς ἕνα κόσμον ταλαιπωρημένον ἀπὸ χωρισμοὺς καὶ διαίρεσεις εἰς ἐπιστήμονας καὶ μὴ, ἐγχρώμους καὶ λευκοὺς, διανοουμένους καὶ ἀγραμμάτους, πρέπει νὰ γίνῃ τὸ πᾶν καὶ ὁ καθεὶς νὰ ἐργασθῇ ἐφ' ᾧ ἐτάχθη διὰ νὰ σπάσῃ ὁ πάγος.

Οἱ φιλόλογοι μὲ τὸ ἐνδιαφέρον των διὰ τὴν σύγχρονον ἐπιστήμην καὶ τεχνικήν, οἱ φυσικοὶ ἐπιστήμονες μὲ τὸ ἐνδιαφέρον των διὰ τὴν καθόλου ἐπιστήμην καὶ τὰς ἄλλας ἀξίας τοῦ πολιτισμοῦ καὶ μὲ τὴν προσπάθειάν των νὰ συμβάλουν διὰ τῆς ἐκλαϊκείσεως, τῆς προσπαθείας νὰ γίνουσι καταληπτοὶ ἀπὸ μὴ ἐιδικοὺς, τῆς ἐντάξεως τοῦ κλάδου των εἰς τὸ γενικώτερον πλαίσιον τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ καὶ τῆς καθόλου ἀνθρωπίνης δραστηριότητος, οἱ ἱατροὶ διὰ τῆς διάδοσεως ὁδηγῶν καὶ κανόνων ὑγιεινῆς καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος διὰ τὰ προβλήματα τοῦ ἀρρώστου, ὁ κοινὸς ἀνθρώπος τοῦ λαοῦ διὰ τῆς προσπαθείας κατανοήσεως, ὅλοι ἠμποροῦν νὰ συμβάλουν ὥστε ἀντὶ τῆς μονώσεως καὶ τῆς ὑστερίας κρούσματα τῆς ὁποίας ἔχουν ἐμφανισθῇ πολλὰ εἰς αὐτὴν τὴν περίοδον τῆς μεσοβασίλειας τῶν πολιτισμῶν, οἰκοδομηθῇ τὸ μέλλον, ὁ πολιτισμὸς πού ἔρχεται, ἐπὶ τῶν στερεῶν θεμελιῶν πού μᾶς ἐκληροδότησαν οἱ αἰῶνες, ἀλλὰ καὶ ἡ πρόσφατος πείρα.

Ἡ «Συνάντησις τῶν Ἀθηνῶν» ἡ ὡ-

ραία αὐτὴ πνευματικὴ ἐκδήλωσις τὴν ὁποίαν καὶ πρὸ μηνῶν παρηκολουθήσαμε μὲ τὸ ἴδιον ἀμείωτον ἐνδιαφέρον ὡς καὶ πρὸ διετίας, εἶναι μία ὄσιν πνευματικὴ μέσα εἰς τὴν Σαχάραν τοῦ ἀπομονωτισμοῦ καὶ τῆς ὑπεριδικείσεως πού μᾶς ταλαιπωροῦν καὶ συμβάλλει θετικῶς εἰς τὴν προσπάθειαν καταπολεμήσεως τῆς ἀποξενώσεως.

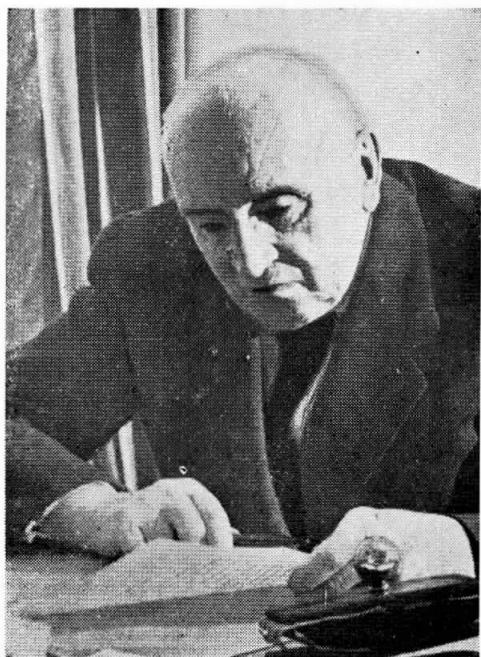
Φαίνεται ὅτι ὅλοι οἱ ὀμιληταί, ὁ καθεὶς ἀπὸ τῆς ἰδικῆς του σκοπιᾶς, ἐξέφρασαν εἰς τὴν Πινύκα μίαν ἀνησυχίαν διὰ τὴν πορείαν τοῦ πολιτισμοῦ μας, μίαν ἀνησυχίαν, διότι ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ των πολλοὶ νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὴν ἐπιστήμην, τὴν τέχνην, τὴν τεχνικὴν ἢ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὡς ἀφηρημένην ἰδέαν, ἐλησμόνησαν τὸν ἀνθρώπον, ὁ ὁποῖος ζητεῖ «τροφὰς διὰ τὴν ψυχὴν του» κατὰ τὸν καθηγητὴν Souriau, διασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας κατὰ τὸν ναύαρχον Rickover καὶ χρειάζεται ἐπαφὴν μὲ τὸν Οὐρανόν, ὡς ἐτόνισεν ὁ καθηγητὴς κ. Τσιριντάνης, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ πολεμῶν τὴν ἀποξένωσιν, μίαν ἐνότητα πανανθρωπίνην.

Πρὸς τὰς κατευθύνσεις αὐτάς οἱ ἀναγνωστοὶ τῶν «Ἀκτινῶν» ἔχουν πολλὰς δυνατότητας, ἕκαστος ἐφ' ᾧ ἐτάχθη. Γνωρίζουν ὅτι ἡ μονομέρεια καὶ ἡ ἀποξένωσις ὁδηγοῦν τὸν πολιτισμὸν μας εἰς τὴν χρεωκοπίαν. Γνωρίζουν ὅτι ἡ νόσος δὲν θεραπεύεται μὲ τὴν συστηματικὴν ἀνταλλαγὴν ἐπιστημονικῶν πληροφοριῶν μεταξὺ στενοῦ κύκλου ἐιδικῶν, οὔτε μὲ μόνην τὴν πρόοδον εἰς τὸν τομέα τῶν τηλεπικοινωνιῶν.

Μία εἶναι ἡ λύσις: Ὁ ἀγὼν διὰ τὴν ἔνταξιν αὐτῆς τῆς γήινης ζωῆς εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις της (μία τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη ἐπιστήμη) εἰς τὴν αἰωνιότητα.

Ἐπὶ τὸ ἔργον λοιπόν! Διότι εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν πυραύλων οἱ καιροὶ οὐ μενετοί.

Α. ΔΩΡΙΚΟΣ

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ
ΤΟΥ
ΠΩΛ ΚΛΩΝΤΕΛ

Πολλοί ἀναγνώσται τοῦ Περιοδικοῦ «Ἀκτίνες» μὲ ἱκανοποίησι θὰ δια-
ξάσουν τὸ ἄρθρο πὸ ἀκολουθεῖ γιὰ τὸ πνευματικὸ μῆνυμα τοῦ Paul Claudel.
Καὶ παλαιότερα εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ ἔρθουν σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸν γίγαντα αὐτὸν
τῶν γαλλικῶν γραμμάτων. Τὸ ἰδιάζον ὅμως στὴ σημερινῇ περίπτωσι εἶναι
ἕτι εἶναι γραμμένο ἀπὸ τὸ γυιὸ τοῦ Paul Claudel, τὸν Pierre Claudel εἰδικὰ γιὰ
τὸ περιοδικὸ μας. Τὸ ἄρθρο αὐτὸ ἦταν ἡ κατακλείδα μιᾶς προσωπικῆς ἐπαφῆς
στὸ Παρίσι, τὸν περασμένο Ἰούνιο μὲ τὸν Pierre Claudel στὸ γραφεῖο τοῦ ἀει-
μνήστου πατέρα του, ὅπου παρέδωσε τὸ πνεῦμα του ὁ Μεγάλος Χριστιανὸς
Ποιητῆς ὕστερα ἀπὸ θερμὴ προσευχὴ. Ὁ γιὸς του, πὸν διευθύνει τὴν
Société de Paul Claudel, μιὰ μεγάλη ὀργάνωσι πὸν παρεκολουθεῖ τις ἀλλοπάλ-
ληλες σ' ὅλο τὸν κόσμον ἐκδόσεις τῶν ἔργων τοῦ ποιητοῦ καὶ τις συνεχεῖς ἐμφα-
νισεις τῶν Θεατρικῶν του ἔργων σὲ κάθε γωνιὰ τῆς γῆς, μὲ ἐνδιαφέρον καὶ
πολλὴ ἀγάπη μίλησε γιὰ τὴν πνευματικὴ προσπάθεια τῆς Ἑλλάδος, πὸν γνώ-
ριζε καὶ ὁ πατέρας του. Καὶ μὲ πολλὴ χαρὰ ἀνέλαβε νὰ μεταδώσῃ ἀπὸ τις
στῆλες τῶν «Ἀκτίνων» τὸ πνευματικὸ «πιστεύω» τοῦ διασήμου Συγγραφέως.
Γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ τὸν κόπο του, εὐχαριστοῦμε καὶ στὸ εἰσαγωγικὸ
αὐτὸ σημείωμα τὸν Pierre Paul Claudel.

Ι. Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ

Ἡ θέσις πὸν κατέχει σήμερα ὁ Πῶλ
Κλωντέλ στὴν γαλλικὴ λογοτεχνία δὲν ἀμ-
φισβητεῖται πιά ἀπὸ κανέναν. Ἀλλὰ καὶ πέ-
ρα ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Γαλλίας τὸν διεκ-
δικεῖ ἡ παγκόσμια λογοτεχνία. Ὁ Πῶλ
Κλωντέλ μὲ τὴν εὐρύτητα τῆς σκέψεώς του
καὶ μὲ τὸ εἶδος τοῦ μηνύματός του, ἀνήκει
σὲ ὅλο τὸν κόσμον. Καὶ μιὰ χώρα σὰν τὴν
Ἑλλάδα εἶναι σὲ θέσι καλλίτερα ἀπὸ κά-

θε ἄλλη χώρα νὰ τὸ καταλάβῃ. Ὁ Πῶλ
Κλωντέλ, ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεις, εἶναι τοῦ ἀ-
ναστήματος τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Αἰσχύλου,
δύο διδασκάλων πὸν λάτρευε καὶ πὸν ἠσκη-
σαν ἐπάνω του βαθεῖα τὴν ἐπίδρασι τους.

Ὁ Πῶλ Κλωντέλ ἀπευθύνεται σὲ ὅλους
τοὺς ἀνθρώπους καὶ σὲ ὅλες τις ἐποχές.
Στὸν ἄνθρωπο βλέπει πρὸ πάντων τὸ δη-
μιούργημα τοῦ Θεοῦ, θέλει δὲ νὰ τοῦ ἀ-

ποκαλύψη τὸ μεγαλεῖο Του σὰν μὴν ἀπάντησι στὴν ἀγωνία του. Μέσα στὸν ὑλιστικὸ καὶ ἀντικειμενικὸ κόσμον ποὺ ζοῦμε, ἡ φωνὴ τοῦ Πῶλ Κλωντέλ μᾶς θυμίζει τὴν φωνὴ τῶν Προφητῶν. Ἡ θεία φωνὴ μᾶς ἀγγίζει κατὰ βάθος, στὸ κέντρο τοῦ εἶναι μας, στὴν ἴδια περιοχὴ ποὺ ἀγγίξε καὶ τὸν Πῶλ Κλωντέλ τὴν ἡμέρα τῆς μεταστροφῆς του μέσα στὴν Παναγία τῶν Παρισίων, στίς 25 Λεγεμβρίου 1886.

Ὁλόκληρη ἡ Κλωντελικὴ σκέψι εἶναι οὐσιαστικὰ θρησκευτικὴ, δηλαδὴ στραμμένη στὸν Θεό. Μὲ τὸ ἔργο του, ποὺ εἶναι τριπλὸ λυρικό, δραματικὸ καὶ ἐρμηνευτικὸ, δὲν ἐζήτησε παρὰ νὰ ὑμῆ τὸν Θεόν. Ὁ πατέρας μου ἐζήτησε τοὺς μοναχοὺς καὶ τοὺς ἱερεῖς, ποὺ περνοῦν ὀλόκληρη τὴν ζωὴν τους «μὲ τὸ νὰ μελετοῦν καὶ νὰ ἐμβαθύνουν στὴν πιὸ δυνατὴ, ἐνεργητικὴ καὶ τολμηρὴ ποίησι ποὺ ἀκούσθηκε ποτέ, τὴν ποίησι τῶν ψαλμῶν καὶ τῶν Προφητῶν». Σ' αὐτὴ τὴν ἀτέλειωτη σειρὰ ἐπῆρε καὶ ὁ ἴδιος θέσι μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Πνεύματος, ποὺ, μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ἔπεσε ἐπάνω του σὰν κεραυνὸς γιὰ νὰ τὸν κἀνῃ ἄνθρωπο ἀφιερωμένο στὸν Θεό.

Σὰν συγγραφεὺς ἔβλεπε στὸ ἔργο του ἕνα ἱερὸ λειτούργημα. Ὁ Θεὸς τὸν ἐκάλεσε καὶ ἐκεῖνος ἀπῆντησε ἀμέσως στὸ κάλεσμά του. Ἐβγήκε ἀπὸ τὴν θαλπωρὴ τοῦ σπιτιοῦ του. Ἐγκατέλειψε τὴν οἰκογένειά του καὶ τὴν πατρίδα του. Τὸν χωρισμὸ αὐτὸ τὸν ἀκολούθησε ἡ ἔξοδος ἀπὸ τὰ γῆινα πράγματα. «Δὲν ἀνῆκει πιά στὸ ἐξῆς παρὰ στὸ Θεό». Καὶ δὲν θὰ εὐρεθῆ πιά στὸ σπίτι του παρὰ μόνον ὅταν θὰ εἶναι κοντὰ στὸ Θεό.

Ἡ ποίησί του μοιάζει μὲ τὸ ἔργο ἑνὸς ἀνθρώπου, ποὺ ξεκίνησε γιὰ κάπου καὶ τίποτε πιά δὲν μπορεῖ νὰ τὸν σταματήσῃ. Ἔχει τὸν ρυθμὸ τῆς πορείας καὶ τοῦ θαλασσινοῦ ταξιδιοῦ. Ἡ ἐπαγγελματικὴ καὶ λογοτεχνικὴ του ζωὴ ἦταν πάντα μιὰ συνεχῆς πορεία, μιὰ πορεία πρὸς τὰ ἐμπρός, στὴν ὁποία ὁ ὁδοιπόρος ἀπαγορεύει στὸν ἑαυτό του νὰ κυττάξῃ πρὸς τὰ πίσω. Γι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, ποὺ τὸν ἄδραξε στὴν καμπὴ τῆς ἐφηβείας του ἡ ἀμείλικτη κληρονομία τῆς ὑπέροχης φωνῆς, ἀπηγορεύετο κά-

θε ἀνάπαυσις. Μοναδικὴ φροντίδα του ἦταν νὰ βρισκεται πάντοτε ἔτοιμος καὶ εὐκαιρος, νὰ μὴ πάσῃ νὰ αἰσθάνεται ἐπάνω του «τὴν ἔλξι τοῦ τελικοῦ του σκοποῦ», ποὺ ἔπρεπε νὰ «συλλαμβάνῃ, νὰ ἐπαληθεύῃ καὶ νὰ κατακτᾷ» σὲ κάθε του βῆμα. Αὐτὴ ἡ πορεία τὸν ἐθεράπευσε μιὰ γιὰ πάντα ἀπὸ τὴν μοναξιά του. Σ' αὐτὴ τὴν πορεία προχωρεῖ ὀλομόναχος. «Μόνος μέσα στὴ βροχὴ καὶ τέλεια εὐτυχημένος γιατί εἶναι μόνος, μὲ τὴν καρδιά γεμάτη ἀπὸ μιὰ ἄγρια ἰαχίη».

«Καὶ σήμερον ποὺ εἶμαι γέρος», θὰ μπορούσε νὰ πῆ πρὶν πεθάνῃ, «μὲ τὴν ἴδια μέσα μου διαθέσι ἐπευφημίας καὶ ἀγορίας ἱκανοποιήσεως κυττάζω τὰ ἴχνη, ποὺ ἄφησα πίσω μου καὶ ποὺ κάνουν τὸν γύρον τῆς γῆς. Εἶναι ἀλήθεια, ἐπέτυχα. Διέσχισα τὸν ὄριζοντα».

Πραγματικὰ ὑπῆρχε μιὰ δύναμι στὸ βάθος αὐτοῦ τοῦ ἀσυνήθιστου ἀνθρώπου. Ἐκεῖνο ποὺ κυριαρχοῦσε στὸν πατέρα μου ἦταν ἡ ὑγεία. Ὑγεία σωματικὴ, ὑγεία ψυχικὴ, ἰσορροπία σὲ ὅλες τὶς δυνάμεις του καὶ θαυμάσια εὐαισθησία σὲ ὅ,τι χρειάζεται νὰ δῆ κανεὶς, νὰ καταλάβῃ, νὰ ψηλαφήσῃ, νὰ διαλέξῃ καὶ νὰ γευθῆ. Καὶ ὅλα αὐτὰ σ' ἕνα μυθικὸ κλίμα, στὸ κλίμα τῆς «Τετάρτης ἡμέρας» καὶ τοῦ «Ἀσημένιου γοβακιοῦ», ἕνα κλίμα λυρισμοῦ καὶ ἀπόλυτης ἐλευθερίας, ποὺ τὸν συνδέει μὲ τὸν Ἡσίοδο, τὸν Ὀμηρὸ καὶ τὸν Πίνδαρο, καὶ ποὺ εἶναι τὸ κλίμα μέσα στὸ ὁποῖο ὁ Χριστόφορος Κολόμβος, αἰσθανόμενος ὅτι πλησιάζει στὴν Ἀμερικὴ, ἐπετοῖσε τολμηρὰ στὴν θάλασσα τὴν πυξίδα, μπροστὰ στὸ πεινασμένο καὶ ἐπαναστατημένο πλήρωμά του.

Αὐτὴ ἡ δύναμι τοῦ Κλωντέλ ἔχει ἕνα ὄνομα. Ὀνομάζεται Θεός. Γιὰ τὸν Πῶλ Κλωντέλ ὁ ἀληθινὸς ποιητὴς εἶναι ὁ Θεός, ποὺ ἐδημιούργησε τὸν κόσμον σὲ ἔξη ἡμέρες. Ὁ Θεὸς μόνος ἔβγαλε τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία. Καὶ κατὰ τὸν πατέρα μου, δὲν ξαναφτιάχνουν κάτι, ποὺ ἔχει γίνει καλὰ. Ἡ τέχνη τοῦ ὀλόκληρου θεμελιώνεται στὸ ὀλοκληρωτικὸ καὶ ἀρμονικὸ ὄραμα τοῦ κόσμου, ποὺ ἐδημιουργήθηκε ἀπὸ τὸν Θεό. Ἔτσι ὁ ποιητὴς δὲν ἔχει παρὰ νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν κρυμμένη οὐσία τοῦ κόσμου καὶ

νά έρωτήση γι' αὐτὸ τὴ φύσι, ποὺ ἀπαντᾷ ἀνάλογα μὲ τὸ ἂν θὰ ἔχη καλὰ ἢ ἄσχημα έρωτηθῆ. Καὶ οἱ σοφοὶ δὲν κάμουν τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτό. Οἱ σοφοὶ μὲ τὸν τρόπο τους εἶναι ποιηταί. Ὁ κόσμος, μᾶς λέει ὁ Κλωντέλ, δὲν εἶναι μιὰ «μικμική», ὅπως τὸν θέλει ὁ Μαλλαρμέ, ἀλλὰ ἓνα κ λ ε ι δ ί. Ὁ ρόλος τοῦ ποιητοῦ εἶναι νὰ ἀνατάμη τὴν ὁμοίομορφη πραγματικότητα, ποὺ προσφέρεται στὴν παρατηρητικότητα του καὶ νὰ τὴν ἀναγάγη σὲ ἀπλᾶ, συγκριτικὰ ἢ μᾶλλον συμμετρικὰ στοιχεῖα. Ὁ ποιητὴς εἶναι ἓνας «λογιστής». Δίνει λογαριασμό. Ὁ κόσμος ὅμως εἶναι ἓνα ἀλληλέγγυο σύνολο, ποὺ δὲν πρόκειται νὰ ἐξηγήσῃ κανεὶς ὁλόκληρο, ἀλλὰ κυρίως νὰ τὸ καταλάβῃ. Στὴν βάση τοῦ κόσμου δὲν ὑπάρχει ἀναγκαιότης, ὅπως θᾶθελε ἡ θεωρία τοῦ προσδιορισμοῦ, διότι ἂν τὸ ἀποτέλεσμα περιλαμβάνει τὴν αἰτία, ἡ αἰτία δὲν περιλαμβάνει τὸ ἀποτέλεσμα γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο, ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι μερικὸ, ἐνῶ ἡ αἰτία γενικὴ. Οἱ γνώσεις μας λοιπὸν εἶναι μιὰ καθαρὴ διακρίβωσι τῶν ἀποτελεσμάτων. Ἐπομένως στὸν κόσμο δὲν ἐπικρατεῖ οὔτε τὸ τυχαῖο οὔτε ἡ ἀνάγκη, ἀλλὰ ἡ ἐλευθερία. «Σχήματα», μᾶς λέει ὁ Κλωντέλ, «καὶ ὄχι νόμοι».

Ἀνάμεσα στὰ πράγματα ὑπάρχει ἀλληλεγγύη. Συνυπάρχουν καὶ τὸ καθένα προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν διαφορὰ του πρὸς τὰ ἄλλα. Ἀφοῦ ὅμως πάλι κανένα δὲν ὑπάρχει χωρὶς ὅλα τὰ ἄλλα, ἐξυπακούεται ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ τίποτα ἀπὸ μόνο του. «Ὅλα ἐξαίτουνται τὴν ὑπαρξί ἐνὸς ἀνάγκαιου ὄντος, ἐνὸς ἀυθυπάρκτου ὄντος».

Αὕτη εἶναι ἡ φιλοσοφία τοῦ Πῶλ Κλωντέλ καὶ αὕτη ἐρμηνεύσε ἐν ἐκτάσει στὸ ποιητικὸ του ἔργο. Τὸ πῶ σπουδαῖο βιβλίό εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἀποδεικνύει τὴν ὑπαρξί τοῦ Θεοῦ, περίπου ὅπως δοκιμᾶζει κανεὶς τὴν κίνησι περπατώντας. «Κάθε πρᾶγμα κινούμενο τροποποιεῖται καὶ περνᾷ», μὲ ἀφετηρία αὕτη τὴν ἀναγκαῖα ὑπαρξί ποὺ εἶναι ὁ Θεός. «Ὅλα εἶναι κίνησι καὶ μαρτυροῦν τὴν θεία κίνησι τῆς δημιουργίας». Τὸ δημιούργημα εὐρίσκεται πάντοτε σὲ κατάστασι δημιουργίας, ἀνίκανο νὰ ὑπάρξῃ μόνο του, νὰ ἐπιζῆσῃ, ἀπουσία τοῦ Λημιουργοῦ.

Καὶ ὅ,τι εἶναι ἀληθές γιὰ τὸ δημιούργημα εἶναι ἐξ ἴσου ἀληθές καὶ γιὰ τὸ πνεῦμα, ποὺ εἶναι μιὰ φυγὴ πρὸς τὰ ἔμπροσ, μιὰ πρόοδος. Τὸ σύμπαν γιὰ τὸν Κλωντέλ δὲν εἶναι παρὰ «μιὰ μηχανὴ ποὺ δείχνει τὸν χρόνο». Τοῦτο τοῦ ἐπιτρέπει νὰ συμπεράνη θριαμβευτικὰ «ὅτι σὲ κάθε ἀναπνοή μας ὁ κόσμος εἶναι τόσο καινούργιος, ὅσο ἦταν καὶ στὴν πρώτη ρουφηξιά τοῦ ἀέρα, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἔκαμε τὴν πρώτη του ἀναπνοή». Ὁ χρόνος εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς αἰωνιότητος.

Τὸ ἔργο τοῦ ποιητοῦ εἶναι θαυμάσιο. Συνίσταται στὸ νὰ εἰσπνέῃ ὅλη τὴν δημιουργία, νὰ τὴν ροφᾷ ὡς τὰ βάθη τῶν πνευμόνων του, τῆς καρδιάς καὶ τῆς διανοίας του γιὰ νὰ τὴν ἐκπνεύσῃ σὰν εὐλαβικὴ προσφορά στὸ Θεό. Ὁ Πῶλ Κλωντέλ ἔδωσε στὸν ποιητὴ στὴν ἀρχαία ἀποστολή του, τὴν ἀποστολή τοῦ καθοδηγητοῦ, τοῦ συνδέσμου καὶ τοῦ προφήτου.

Αὐτὸ ἐξηγεῖ καὶ τὸ γεγονός ὅτι τὸ θέατρό του κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου, εἶναι θέατρο ζωντανό. Στὰ πρῶτα του δράματα (Tête d' or, De ville) παρακολουθοῦμε τὴν γέννησι ἐνὸς νέου ἀνθρώπου, ὕστερα τὶς δοκιμασίες αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου στὴ σχέσηι μὲ τὴ γυναίκα του (Partage de midi) καὶ μὲ τὴν ἱστορία (L' otage, Le pain dur, Le père humilié), προτοῦ νὰ γνωρίσῃ, μέσα στὴν πῶ ὁλοκληρωμένη ἀπογύμνωσι, τὴν χαρὰ καὶ τὴν ἐλευθερία, ποὺ ἀποπνέει τὸ «Ἐσσημένο γοβάκι». Στὴν βάση ὅλων αὐτῶν ὑπάρχει τὸ πνεῦμα τῆς ὑπεράτης θυσίας, ὅπως φανερώνεται στὸ ἔργο του «Εὐαγγελισμός». Ἐνα θέατρο δηλαδή, ὅπου ἡ δραματικὴ ἀλήθεια ὑποτάσσεται πάντοτε μέσα του σὲ μιὰ ἀνώτερη ἀλήθεια, μέσα στὴν ὁποῖαν ὅλα κοινοῦν μὲ τὸν Θεὸ καὶ ὅλα κοινοῦν μεταξὺ τους.

Τὸ ἀντικείμενο τῆς ποιήσεως γιὰ τὸν Κλωντέλ δὲν εἶναι «τὰ ὄνειρα, οἱ αὐταπάτες ἢ οἱ ἰδέες, ἀλλὰ ἡ ἀγία πραγματικότης μιὰ γιὰ πάντως». Ἡ ποιήσι διὰ μέσου τῶν αἰῶνων δὲν ἐφευρίσκει τὰ θέματά της, ἀλλὰ ἐπαναλαμβάνει αἰωνίως αὐτὰ ποὺ τῆς παρέχει ἡ δημιουργία «κατὰ τὸν τρόπον τῆς θ. λειτουργίας, μὲ τὴν ὁποῖα δὲν κουράζεται

κανείς περισσότερο από ό,τι με την έναλλα-
γή των εποχών». Αυτή ή ποιήσι, πού ει-
ναι ή ποιήσι του Δάντη, είναι ή ποιήσι του
Πώλ Κλωντέλ. Έτσι, εξηγείται, πώς ο
πατέρας μου μαζί με την μελέτη της φύ-
σεως δέν κουράστηκε να μελετᾷ την 'Αγία
Γραφή. 'Επί 70 δλόκληρα χρόνια τὸ ἔργο
του δέν ὑπῆρξε παρά μιὰ ἐντατική, γεμάτη
πάθος μελέτη τοῦ «'Ανεξαντλήτου Βιβλίου».
Τοῦ Βιβλίου, πού πρέπει να διαβάξη κα-
νείς γονατιστός, ὅπως μᾶς ἔλεγε, καί με
πνεῦμα λατρείας.

Καί ἄνθρωπος τῆς προσευχῆς δέν ἔπαυ-
σε ποτέ να εἶναι ὁ Πώλ Κλωντέλ. «'Η προσ-
ευχή εἶναι τὸ μεγάλο μου καταφύγιο», ἔ-
γραφε σὸν Louis Gillet τὸ 1937, «καί
ἔχω τὸ συναίσθημα καθὼς προσεύχομαι, ὅ-
τι κάμνω κάτι πραγματικὸ καί ἀποτελεσμα-
τικόν».

'Η ἐν τῷ Θεῷ ζωὴ ἦταν γι' αὐτὸν ή γεῦ-
σις τῆς χαρᾶς, πού χαρίζει ή βεβαιότης
μᾶς τελείας ἀγάπης.

Στὸ τέλος τῆς μεγάλης αὐτῆς προσπά-
θειάς του, ὁ Πώλ Κλωντέλ θά γνωρίση τὴν
χαρά. Μιὰ χαρὰ πού ἐξυμνεῖ σέ ὄλο του
τὸ ἔργο καί πού θέλησε να μᾶς ἀφήση κληρο-
νομιᾷ. Γράφει σὸ ἔργο του *Le père humilié*,
ὅτι δέν εἶναι μιὰ ἀφηρημένη λέξι ή χα-
ρά, ἕνας ἄχαρος κοινὸς τόπος, πο ὑ προστα-
τεύει ὅ,τι πολῦτιμο ἔχει ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ
μιὰ φοικτή, μιὰ ἐπιβλητική, μιὰ παράξε-
νη, μιὰ ἐκθαμβωτική καί ὀδυνηρὴ πραγμα-
τικότης. Καί ὅτι ὅλα τὰ ἄλλα δέν εἶναι τίπο-
τα μπροστά της. «Ὅπως δέν εἶναι τίπο-
τε ἄλλο μπροστά σὸ ψομί πού ἐπιθυμοῦμε,
σὸ νερό, πού ἂν δέν μᾶς τὸ δώσουν πεθαί-
νουμε, στήν φωτιά, πού καίει...».

Αὐτὸ εἶναι τὸ μήνυμα τοῦ Πώλ Κλωντέλ,
ἔξοχο ἀληθινά. Καί εἶμαι εὐτυχῆς γιὰ τὴν
πρόσκλησι, πού μοῦ ἔγινε να τὸ μεταδώ-
σω, μέσω τοῦ μεγάλου σας περιοδικοῦ, σὸν
περιφανῆ λαὸ τῶν 'Αθηνῶν.

PIERRE PAUL CLAUDEL

Μετάφρ. Σοφ. Κονιόρδου.

*Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. Συνδρομηταί μας ὅπως ἀποστείλουν
τὴν συνδρομὴν διὰ τὸ ἐρχόμενον νέον ἔτος 1967 ἐκ δραχ. 70,
ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον, εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Περιοδικοῦ:
('Ακαδημίας 45, 'Αθῆναι-135).*

*Διὰ φοιτητάς, μαθητάς, στρατιώτας καί ἐργατοῦπαλλή-
λους ἰσχύει ἡλαττωμένη συνδρομὴ δραχ. 50.*

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ; (*)

Ίσως πολλές φορές να τὸ ἔχουμε σκεφθῆ, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐξαντλεῖται τὸ ἐρώτημα αὐτό. Καὶ καλὸν εἶναι νὰ τὸ ξαναδοῦμε ἀπὸ τὴν ἀρχή: τί σημαίνει πρόνοια; Σημαίνει φροντίς διὰ τὸν ἀδελφόν· ἔχει ἀπλῶς ἢ φροντίς διὰ τὸν πτωχόν, διὰ τὸν ἀσθενῆ, διὰ τὸν φυλακισμένον, διὰ τὸν ἐγκαταλελειμμένον. Ὅχι ἀπλῶς ἢ φροντίς τῆς ἀγάπης διὰ τὴν χήραν, διὰ τὸ ὄρφανόν, διὰ τὸν παραστρατημένον· ὄχι ἀπλῶς μία τέτοια γενικὴ φροντίς, ἀλλὰ ἢ φροντίς διὰ τὸν ἀδελφόν. Διὰ τὸν ἀδελφὸν ἄρρωστον, διὰ τὸν ἀδελφὸν ἀνάπηρον, διὰ τὴν ἀδελφὴν μας τὴν χήραν, διὰ τὸ ἀδελφάκι μας τὸ ὄρφανόν, διὰ τὸν ἀδελφόν μας τὸν χασισοπότην ἢ τὸν παραστρατημένον ἢ τὸν ἐν φυλακαῖς εὐρισκόμενον.

Ἄλλὰ τί εἶναι ἀδελφός; Αὐτὸ εἶναι ἕνα ἀκόμη πιὸ οὐσιαστικὸν ἐρώτημα, πὺ φαίνεται γνωστόν, ἀλλὰ θέλει μίαν ἔρευαν. Πρέπει νὰ σκάψωμεν ὀλίγον διὰ νὰ μάθωμεν—ὅσο θὰ ἠμπορούσαμεν—τί περίπου θὰ εἶπῃ ἀδελφός.

Ἄδελφός, μᾶς λέγει τὸ Εὐαγγέλιόν μας, εἶναι μιά εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀπείρου Θεοῦ, τοῦ Πατέρα μας τοῦ ἐν οὐρανοῖς, τοῦ παντοδυνάμου καὶ πανοικτίρμονος. Αὐτὸς ὁ παραστρατημένος, ὁ ἀνάπηρος, ὁ ἐτοιμοθάνατος εἶναι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου, τέκνον Θεοῦ. Ὅχι ἀπλῶς μία εἰκὼν—μποροῦσε νὰ ἦτο μιά ἀψυχη εἰκὼν—ἀλλὰ μιά ζωντανὴ εἰκὼν πλασμένη ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ, πὺ ἔχει μέσα τῆς πνοῆν Θεοῦ. Ἔτσι μᾶς λέγει ἡ Ἁγία Γραφή, ὅτι ἐπλάσθηκε ὁ κάθε ἄνθρωπος, ὁ οἰοσδήποτε, ὅλοι ἀνεξαίρετως. Εἰκὼν Θεοῦ, δημιουργημα Θεοῦ, τέκνον Θεοῦ εἶναι αὐτὸς πὺ εἶπαμε πρὶν: Ὁ πιὸ ἄρρωστος,

ὁ πιὸ πτωχός, ὁ πιὸ ἐγκαταλελειμμένος, πὺ καὶ τὸ σῶμα του καὶ ἡ ψυχὴ του εἶναι εἰς μίαν θλιθεράν κατάστασιν, ἔχει μίαν τόσον μεγάλην σχέσιν μὲ τὸν Ὑψιστον καὶ Πανάγιον Θεόν.

Αὐτὸς ὁ ἀδελφός μας ὁ ἄρρωστος, ὁ ἀδελφός μας ὁ φυλακισμένος, ὁ ἀδελφός μας ὁ πεινασμένος, ὁ ἀδελφός μας ὁ αἰχμάλωτος, ἢ ὁ ἁμαρτωλός εἶναι ἀδελφός τοῦ Χριστοῦ. Ὅχι ἀπλῶς ἰδικός μας καὶ ἰδικός σας. Εἶναι πραγματικὰ καὶ ἀληθινὰ—διότι τὸ Εὐαγγέλιον δὲν λέγει ὑπερβολές—εἶναι ἀδελφός τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὄχι πάλιν μὲ μίαν ἔννοιαν φιλολογικὴν, ἀλλὰ—μᾶς λέγει πάλιν τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον—εἶναι «μέλος Χριστοῦ». Σὰν ἀδελφός πραγματικὸς ἀποτελεῖ μέλος τῆς οἰκογενείας τοῦ Χριστοῦ, τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὀργανικὸν μέλος, ἐφ' ὅσον ἔχει θαπτισθῆ. Διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον ἐχύθη δι' ὅλους τοὺς ἄνθρώπους χωρὶς ἐξαιρέσιν, διὰ τοῦ σταυροῦ τοῦ Κυρίου, δι' αὐτῆς τῆς διαθήκης, δι' αὐτῆς τῆς συμφωνίας πὺ λέγεται Καινὴ Διαθήκη, ἢ ὁποῖα ὑπεγράφη μὲ τὸ Αἷμα τὸ τίμιον καὶ πανέσπιλον τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἔγινε ὁ καθένας ἀδελφός τοῦ Χριστοῦ, εἰσηλθε εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Θεοῦ, στὸ σπίτι τοῦ Χριστοῦ. Ἔγινε πραγματικὸς ἀδελφός τοῦ πρώτου καὶ μεγάλου Ἀδελφοῦ μας, τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς πὺ εἶπαμε πρὶν: ὁ τελευταῖος ἄνθρωπος εἶναι ἕνας τέτοιος ἀδελφός.

Αὐτὸς ὁ ἀδελφός ὁ ἁμαρτωλός, ὁ ἄρρωστος, ὁ ἀνάπηρος μὲ τὶς πατερίτσες, ὁ κατὰκοιτος, πὺ ὑποφέρει ἀπὸ μίαν ἢ περισσοτέρας ἀσθενείας, εἶναι ταῦτοχρόνως κατοικητήριον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἔτσι μᾶς λέγει ἡ θρησκεία μας. Κατοικία ζωντανῆ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Α' Κορινθ. στ' 19). Μήπως εἶναι αὐτὸ ὑπερβολὴ; Μή-

(*) Ὁμιλία πρὸς τὴν «Πρόνοιαν» τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου».

πως είναι ύψηλη θεολογία; "Όχι" διαβάζομε ότι διά του θαπτίσματος ἐνεδύθη τὸν Χριστόν. «Ὅσοι εἰς Χριστόν ἐθαπίσθητε, Χριστόν ἐνεδύσασθε» (Γαλ. γ' 27). Καὶ διά τοῦ ἁγίου Χρίσματος ἔλαθε μέσα του τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα, «τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος» (Β' Κοριν. ε' 5), ὡς ὑπόσχεσιν, ὡς προκαταβολήν. Ποῖος; Αὐτὸς ὁ ὁποιοσδήποτε, ποῦ εἴπαμε πιὸ πρὶν. Δὲν εἶναι μόνον εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, ἀδελφὸς τοῦ Χριστοῦ, εἶναι καὶ κατοικία ζωντανῆ τοῦ Παναγίου Πνεύματος, ἔστω καὶ ἂν ἐξηξεθωριάσει κάπως αὐτὴ ἡ εἰκὼν.

Ὁ ἀδελφός μας αὐτὸς ὁ θαρέως ἀσθενής, ὁ πολὺ ἐγκαταλελειμμένος, ὁ γεμάτος ἁμαρτίας καὶ ἀσθενείας καὶ δυσκολίας πολλάς, δὲν παύει νὰ εἶναι ἕνας κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Γι' αὐτὸν ἐφτιαξε ὁ Θεὸς τὴν βασιλεία του, τὰ αἰώνια ἀγαθὰ του καὶ γι' αὐτὸν τὰ ἐτοίμασε ὅχι μόνον γιὰ μᾶς, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους ποῦ μπορεῖ νὰ εἶναι στὶς φυλακές, στὰ κρατητήρια, στὰ σωφρονιστήρια, σὲ ὑπόγεια, σὲ καταγῶγια. Γιὰ ὅλους αὐτοὺς ὁ Κύριός μας ἐτοίμασε τὰ ἀγαθὰ του τὰ μεγάλα «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη». "Ὀλην αὐτὴν τὴν ἀμύθητη βασιλεία τὴν ἔχει ἐτοιμάσει καὶ γιὰ τὸν παραστρατημένον καὶ γιὰ τὸν ἐγκληματία καὶ γιὰ τὸ ξεπεσμένο παιδί. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀδελφός μας, με ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως τὴν πιὸ θαθειά, τὴν πιὸ οὐσιαστικὴ, τὴν πιὸ ἀληθινή.

Θὰ μπορούσαμε νὰ προχωρήσουμε ἀκόμη περισσότερο καὶ νὰ ἰδοῦμε καὶ ἄλλες πλευρὲς αὐτῆς τῆς ἐννοίας τοῦ ἀδελφοῦ.

Χάριν αὐτοῦ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ἀρρώστου, τοῦ ἁμαρτωλοῦ, τοῦ παραστρατημένου, ἐπτώχευσε ὁ Θεός. "Ἐγινε πτωχὸς ὁ Θεός, ἔγινε δοῦλος. Δὲν ἦλθε ἀπλῶς νὰ διδάξῃ ἐπὶ τῆς γῆς. Δὲν ἦλθε ἀπλῶς νὰ τὸν εὐεργετήσῃ κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ζωὴν τοῦ Θεάνθρωπου, ἀλλὰ ἐπτώχευσε ἐκουσίως γιὰ νάρθῃ κοντὰ του νὰ τὸν αἰθανθῇ ὡς ἀδελφόν. Δὲν ἐπτώχευσε μόνον τὴν νόκτα τῆς Γεννήσεως εἰς τὴν Βηθλεέμ. Εἰς ὅλην τὴν ζωὴν του ἦταν πτωχός, πιὸ πτωχός ἀπὸ ὅλους καὶ ἄστεγος περισσότερο ἀπὸ τὰ

πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀπὸ τὶς ἀλεπούδες. Φαίνεται λίγο παράξενη αὐτὴ ἡ φράσις, ἴσως τὴν ξεχνᾶμε μερικές φορές. Ὁ Θεός ὁ "Υψιστος ὅλα τὰ χρόνια τῆς ἐπὶ γῆς ζωῆς του ἦταν ὄχι μόνον ὁ πτωχότερος τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ὁ πιὸ ἄστεγος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Πιὸ ἄστεγος καὶ ἀπὸ τὰ ἀγρίμια τοῦ θουνοῦ. Γιατί; Γιὰ τὸν ἀδελφόν.

Γι' αὐτὸν ἔρχεται καὶ γονατίζει καὶ πλένει τοὺς πόδας του ὁ Θεός, γιατί εἶναι ἀδελφός. Ὁ Χριστὸς δὲν λέγει λόγια. "Ὅ,τι λέγει εἶναι πράξις, εἶναι ζωὴ. Σκύβει καὶ πλένει τὰ πόδια. Καὶ ὄχι μόνον πλένει τὰ πόδια. Γι' αὐτὸν ἐμπύεται, χλευάζεται, κερφώνεται, λογχίζεται ἄσπετος ἀδελφοῦ. Γιὰ τὰ ἀδέλφια. Γιὰ νὰ ἐγκαταστήσῃ τὴν νέαν τάξιν πραγμάτων: ὅτι εἴμαστε πραγματικὰ ἀδέλφια με τὸν ἄσπετον, με τὸν τελώνην, με τὸν ληστήν. "Ὅλους τοὺς ἀγκαλιάζει, ὄχι με λόγια, ἀλλὰ με τὴν ζωὴν του. "Όχι μιὰ φορά καὶ δυό, ἀλλὰ σὲ ὅλην τὴν ζωὴν ἀνοίγει τὴν ἀπέραντη καρδιά του, τὰ σπλάγχχνα τῶν οἰκτιρμῶν του. Τοὺς ἀγκαλιάζει ὅλους αὐτοὺς, ἄνδρας καὶ γυναῖκας, ἁμαρτωλοὺς, ἀρρώστους, ξεπεσμένους. "Ἐτσι φέρεται στοὺς ἀσώτους καὶ στοὺς ληστές, ἔτσι στὶς ἁμαρτωλὲς γυναῖκες. "Όχι μόνον μιὰ φορά. "Ἐχομε τοὐλάχιστον τρεῖς περιπτώσεις καὶ γυναικῶν τοιούτων, στὶς ὁποῖες φέρεται με τὴν κάλωσύνην, με ἐκτίμησιν, θὰ ἔλεγε κανεὶς, με σεβασμόν, με μεγαλοκαρδίαν. Ποῖος; ὁ Θεός. "Όχι ἀπλῶς ὁ Μέγας Θεός, ὁ βασιλεὺς τοῦ σύμπαντος, ἀλλὰ ὁ πανάγιος, ὁ πανάσπιλος Θεός, ὁ ἀναμάρτητος, ποῦ δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν με τὴν κατωτερότητα καὶ τὴν ἁμαρτίαν. Αὐτὸς ἀγκαλιάζει τὸν ἁμαρτωλόν. Αὐτὸς ποῦ ἀπεχθάνεται ὅσον δὲν μπορούμε νὰ φαντασθοῦμε τὴν ἁμαρτίαν, ὅμως τὸν ἁμαρτωλόν τὸν παίρνει κοντὰ του καὶ τὸν ὀνομάζει ἀδελφόν καὶ τὸ δείχνει ὅτι εἶναι ἀδελφός του.

Γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἐφθασε εἰς τὸ σημεῖον ὁ Κύριος ἡμῶν, μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, νὰ πῆ ἐκεῖνη τὴ μεγάλη φράσι, ὅταν μᾶς ἐδίδαξε γιὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν, ἐκεῖνη τὴν περίφημη φράσι, τὴν ἀποκαλυπτικὴν

φράσι, πού είναι στο 25ον κεφάλαιον τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου: «ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε». Εἶναι τρομερὸ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα νὰ τὸ καλοσκεφθῆ κανεῖς μαζί με ὅσα εἶπε παραπάνω ὁ Κύριος. Αὐτὸς πού εἶναι στὴ φυλακὴ καὶ τέλος πάντων κατὰ κανόνα εἶναι ἔνοχος, αὐτὸς ὁ ἐγκληματίας, ὁ φονιάς... ὅ,τι κάνετε σ' αὐτὸ τὸν φονιά, λέγει ὁ Θεός, τὸ κάνετε σὲ μένα τὸν Θεόν! Ἐδῶ σταματᾷ τὸ μυαλὸ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅ,τι κάμετε στὸ πιὸ ξεπεσμένο πλάσμα τῆς γῆς, τὸ κάματε στὸν Θεὸ τοῦ σύμπαντος, στὸν Θεὸ τῆς ἀγάπης καὶ τῶν οἰκτιρῶν καὶ τῆς παρακλήσεως. Γι' αὐτὸ ἡ θρησκεία του εἶναι κάτι τὸ πολὺ ἐπαναστατικὸ, πολὺ ριζικὸ. Δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνα κατάπλασμα, «κάνε μιά καλὴ πράξι», ἀλλὰ κύτταξε τὸν ἄλλον σάν ἀδελφόν σου, σάν τὸ Χριστό! Τὸν τελευταῖο τῶν ἀνθρώπων δὲς τον ὡσάν νὰ εἶναι ὁ Θεός! Αὐτὸ εἶπε καὶ ἔπραξεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ὅχι ἀπλῶς εἶπε καὶ ἔπραξε, γι' αὐτὸ ἦλθε σ' αὐτὴ τὴν γῆ γιὰ νὰ μᾶς τὸ πῆ. Ὅχι ἀπλῶς νὰ μᾶς τὸ πῆ, νὰ μᾶς τὸ δείξει μετὰ τὴν πράξιν του, μετὰ τὴν ζῶην, μετὰ τὴν θυσίαν του.

Γι' αὐτὸ ἡ ἔννοια τοῦ ἀδελφοῦ εἶναι ἓνα μεγάλο μυστήριον. Εἶναι ἓνα μυστήριον ὁ ἀδελφός, μετὰ τὴν ἔννοιαν τὴν χριστιανικὴν, τὴν θεολογικὴν, εἶναι μιά ἱερωτάτη ἔννοια. Ἡ ἔννοια αὐτὴ δὲν φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως· πρέπει νὰ τὴν πιστέψης. Ὅπως λέμε «πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν», «πιστεύω εἰς τὴν Ἐκκλησίαν», κάπως ἔτσι πρέπει νὰ πιστέψης καὶ ὅτι εἶναι ἀδελφός, ἔστω κι' ἂν ἔχη ἓνα σωρὸ ἁμαρτίας. Κι' αὐτὸ τὸ μυστήριον τοῦ ἀδελφοῦ φωτίζεται μόνον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Οὔτε ὁ φιλόσοφος μπορεῖ νὰ καταλάβῃ, οὔτε ὁ κοινωνιολόγος, οὔτε οἱ διάφοροι θεωρητικοὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Εἶναι μυστήριον, πού φωτίζεται ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐσταυρωμένου. Μόνον κάτω ἀπὸ τὸν σταυρὸν μπορεῖς νὰ τὸ δῆς καὶ νὰ καταλάβῃς τί περίπου θὰ πῆ ἀδελφός. Μόνον ἐκεῖ πού στάζει τὸ αἷμα τοῦ Λυτρωτοῦ μπορεῖς νὰ νοιώσης κάτι ἀπὸ αὐτὸ τὸ μεγάλο μυστήριον τοῦ ἀδελφοῦ, πού ἔχει τόση

ἀξία, πού εἶναι ἓνας τέτοιος θησαυρός, πού ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον, ὅπως μᾶς εἶπε ὁ Κύριος.

Ἐν τῷ αἵματι, λοιπόν, τοῦ Χριστοῦ φωτίζεται ἡ ἔννοια τοῦ ἀδελφοῦ. Ἐν τῷ αἵματι τῆς Καινῆς Διαθήκης μποροῦμε νὰ νοιώσουμε αὐτὴ τὴ μεγάλη ἀλήθεια τῆς πίστεώς μας. Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν μᾶς ἐφάνέρωσε μόνον τὸ μεγάλο δόγμα τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἀλλὰ καὶ τὸ δόγμα τοῦ ἀδελφοῦ, ὅπως καὶ τὸ δόγμα τῆς Ἐκκλησίας, πού σημαίνει εἴμαστε ὅλοι ἀδελφία πραγματικὰ ἐν τῷ Χριστῷ. Εἶναι μιά θεμελιωδεσάτη ἀρχὴ τῆς πίστεώς μας. Εἶναι ἓνα θεμέλιον τῆς θρησκείας τῆς ἀγάπης.

Εἶναι μιά μεγάλη ἐπανάστασις στὸν κόσμο ἡ ἔννοια τοῦ ἀδελφοῦ. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον πρόνοια—γιὰ νὰ ξαναγυρίσωμε στὴν ἀρχὴ τῆς σημερινῆς μας συναντήσεως—δὲν σημαίνει ἀπλῶς δίνω κάτι, ἀλλὰ σημαίνει πλησιάζω μίαν ψυχὴν. Δὲν ὠφελεῖ ἐὰν δώσω πολλά, ἂν δὲν δώσω τὸν ἑαυτόν μου, τὴν καρδιάν μου. Δὲν εἶναι θέμα πόσα θὰ δώσω, νὰ μετρηθοῦν αὐτὰ σὲ μιά ζυγαριά, ἀλλὰ νὰ μετρηθῆ τῆς καρδιάς μου τὸ δόσιμο. Δὲν ἀρκεῖ ἡ δόσις ἢ ὕλική, χρειάζεται τὸ δάκρυ μας, ὡς ἔκφρασις τῆς ψυχικῆς μας προσφορᾶς. Αὐτὸ εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ τὴν μεγαλύτερη δόσι: ὁ πόνος δηλ. τῆς καρδιάς μας, ἡ συμπόνια γιὰ τὸν πραγματικὸ ἀδελφόν. Αὐτὸ χρειάζεται. Καὶ ἴσως χρειάζεται καὶ μιά σταγόνα τοῦ αἵματός μας. Δὲν ξέρω ἂν αὐτὸ εἶναι σχῆμα λόγου, ἀλλὰ μᾶς λέει τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον: ἐκεῖνος ἐθυσιάσθηκε γιὰ μᾶς (ὁ Ἀρχηγός μας) καὶ «ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθέναι». Ἴδου μιά τρομερὴ φράσις τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου στὴν Α' ἐπιστολὴ του (γ' κεφ. 16). Κατὰ σύμπωσιν καὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν του (πάλιν γ' κεφ. στίχος 16), ἔχει μίαν θαισικωτάτην παρεμφερῆ ἔννοιαν· «οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον». Ξαναγυρίζοντας εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἰωάννου εὐρίσκομεν τὴν ἐφαρμογὴ: «καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθέναι». Ἀφοῦ εἶναι ἄ-

δελφός πραγματικός ο άρρωστος, ο άμαρτωλός, ο «κακός» άνθρωπος, έν τοιαύτη περιπτώσει έχομεν μεγάλας ύποχρεώσεις, ύψιστα καθήκοντα, μιάς συνδέει κάτι πάρα πολύ στενό, τó όποϊον πρέπει νά φθάνη μέχρι θυσίας. 'Ο Χριστός δέν ήλθε έτσι με τά εύκολα νά θεμελιώση μίαν θρησκείαν. Τό Αίμα του δέν τό έδωσε γιά νά φτιάξη ένα εύκολο κατασκευάσμα θρησκείας. "Έδωσε τό Αίμα του γιά νά δίδουμε και έμεις κάτι τέτοιο, μάς λέγει ο εύαγγελιστής 'Ιωάννης. 'Ο δέ Παύλος ο άπόστολος, αυτός ο μεγάλος έπαναστάτης, αυτός πού θυσιαζόταν κάθε δευτερόλεπτο τής ζωής του γιά τόν πλησίον, μάς έχει αφήσει τρία μαργαριτάρια πού μάς λένε τά έξης: α) «Κλαίειν μετά κλαίωντων» (Ρωμ. ιβ' 15). Είμαι έντολή τής Καινής Διαθήκης, δέν είναι φιλολογία. β) «Είτε πάσχει έν μέλος συμπάσχει πάντα τά μέλη» (Α' Κορινθ. ιβ' 26). Είμαι αδύνατον νά πάσχη ένα μέλος και νά άδιαφορή τό ύπόλοιπον σώμα, νά μη πάσχη, νά μήν πονάη όλόκληρος ο όργανισμός μας, έστω και άν πονάη ένα δόντι. Αυτή είναι ή στοιχειώδης λογική τής καινούργιας θρησκείας. γ) «Τίς άσθενεί και ούκ άσθενώ...;» (Β' Κορινθ. ια' 29). Αυτά τά έρωτήματα του Παύλου είναι συγκλονιστικότερα από όποιαδήποτε έντολή και προσαγή, διότι είναι τό άνοιγμα τής καρδιάς του. Πώς είναι δυνατόν—άπορεί και έξίσταται—νά άσθενή ο άλλος και νά μήν άσθενώ και έγώ; 'Αδιανόητον! φωνάζει ο άπόστολος Παύλος. Δέν τό λέει ως συμβουλήν, τό λέει ως τήν πιό βαθειά έξομολόγησι: μά είναι δυνατόν νά σάς περάση από τό μυαλό ότι μπορεί νά άρρωσταίνη ο άλλος και νά μήν άρρωσταίνω και έγώ όλόκληρος; Αυτό είναι Πρόνοια! Πρόνοια του αδελφού. Αυτές είναι οί ρίζες της, οί πάρα πολύ βαθιές, πού φθάνουν στον Γολγοθά.

★ ★ ★

Τήν Πρόνοϊαν μπορούμε νά τήν καταλάβουμε μόνον ύπό τό φώς τών Χριστουγέννων, διότι Χριστούγεννα δέν είναι ένα δένδρο και τά χρωματιστά φωτάκια και οί

βιτρίνες. Χριστούγεννα είναι ένα σπήλαιο ψυχρό, με ένα παχνί, θρωμερό ίσως, και μία πτωχεία άπέραντη και μία έξορία στην Αίγυπτο μ' ένα γαϊδουράκι και μία έργασία έτών στην Ναζαρέτ σ' ένα φτωχικότατο έργαστήρι έν κόψω και μόχθω, έν άγρυπνίας και νηστείας. Κάτω άπ' αυτό τό φώς, τό μυστικό και ίλαρό, του σπηλαίου τό φώς, μπορεί κανείς κάπως νά καταλάβη τί σημαίνει αδελφός, όταν θυμηθί: Ποιός έπτώχευσε και γιά ποιόν έπτώχευσε. Μέσα σ' αυτό τό ρίγος τής Βηθλεέμ μπορεί κανείς νά καταλάβη κάτι, μίαν άκτίνα από αυτό τό φώς τό άπειρο πού λέγεται αγάπη του αδελφού.

Μέσα σ' αυτήν τήν άτμόσφαιρα τήν ύπερφυσική και θεϊκή, τήν μυστηριώδη και παράδοξη πού δέν έχει βιτρίνες και φώτα μεγάλα, αλλά έχει ένα σκοτεινό σπήλαιο συγκαταβάσεως, μπορεί κανείς κάπως νά πλησιάση τό μυστήριο του αδελφού και νά αισθανθί τήν χαρά του Χριστού μέσα στό δράμα του αδελφού. Νά αισθανθί τήν ειρήνη και ευδοκία του ούρανου με τήν συμπόνια γιά τό πάθος του άλλου.

"Ετσι ίσως μπορούμε νά κάνουμε και έμεις Χριστούγεννα με τόν Χριστόν και με τόν αδελφόν: με τόν πτωχεύσαντα Χριστόν, με τόν έξόριστον Χριστόν, με τόν έργαζόμενον κατόπιν Χριστόν εις τήν Ναζαρέτ, με τόν διωκόμενον και άστεγον Χριστόν, όποτε κάνουμε Χριστούγεννα και με τόν αδελφόν μας, και με τόν αδελφόν του, τόν αδελφό του τόν όρφανό, τήν αδελφή του τήν χήρα, τόν αδελφό του τόν παραστρατημένο. Κάπως έτσι κανείς μπορεί νά πλησιάση αυτήν τήν μεγίστην έορτήν, αυτό πού είναι ή ταπεινώσις τής 'Αγάπης.

Τί άλλο είναι και τό «κι θώτιον τής αγάπης;» Μιά υπενθύμισις διαρκής: νά τό βλέπω πριν από όλα τά πράγματά μου και μπροστά από όλα τά επιπλά μου, ότι τοϋτο τό κιθώτιον τής αγάπης μου θυμίζει τόν αδελφόν. Δέν μπορώ νά φάω μόνος μου χωρίς τόν αδελφό. Δέν μπορώ νά κάνω κάτι χωρίς νά σκεφθώ τόν αδελφό μου τόν άρρωστο, τόν φτωχό. Δέν μπορώ νά κάνω μία γιορτή, χωρίς νά σκεφθώ ότι ύπάρχει και ο αδελφός, χωρίς νά θάλω

στην ἄκρη κάτι γι' αὐτὸν ἀπὸ τὸ τραπέ-
ζι, ἀπ' τὴ γιορτὴ, ἀπ' τὸν περίπατο, ἀπὸ
τὸ ὅ,τιδήποτε. Αὐτὸ σημαίνει κιβώτιον ἀγά-
πης. Δὲν εἶναι ἓνα κουτάκι, εἶναι μία δύ-
ναμις κρυμμένη ἐκεῖ μέσα, ποῦ μοῦ ὑπεν-
θυμίζει κάθε μέρα: «δὲν μπορείς νὰ κάνης
ἓνα βῆμα χωρὶς ἐμένα, δὲν μπορείς νὰ εἶ-
σαι Χριστιανός, ἂν δὲν μὲ σκέπτεσαι μὲ τὴν
καρδιά σου, μὲ τὸν πόνον σου, μὲ τὸν
πλοῦτον τῆς στοργῆς σου, δὲν μπορείς ν'
ἀκολουθῆς Ἐκεῖνον ποῦ ἐπτώχευσε χωρὶς
καὶ σὺ νὰ δίνης κάτι ἀπ' τὸ εἶναι σου».

Ἔτσι μπορεί κανεὶς νὰ πλησιάσῃ τὸν Υἱ-
ὸν τῆς Παρθένου. Ἔτσι μπορεί νὰ τοῦ κά-
νῃ συντροφιά, νὰ ἐορτάσῃ τὴ Γέννησί του.

Πιστεύω ὅτι ἡ θεία χάρις μπορεί καὶ ἐ-

φέτος νὰ σᾶς δώσῃ νὰ γιορτάσετε κάπως
ἔτσι, νὰ αἰσθανθῆτε αὐτὸ τὸ μουσικὸ, τὸ
ὑπὲρ λόγον. Αὐτὸ τὸ θεϊκὸ μουσικὸ ποῦ
κρύβει τὸ πᾶν, μιὰ καινούργια θεώρησι
τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐλπίζω ἡ Χάρις τοῦ
Ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ μας νὰ βοηθήσῃ
ὅπωςδήποτε νὰ προσεγγίσετε μ' αὐτὴν
τὴν ἀληθινὴ ἔννοιαν τῆς προνοίας καὶ τῆς
ἀγάπης τὸν Πρωτότακον Ἀδελφόν μας Ἰ-
ησοῦν, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ἀδέλφια μας
ταλαιπωρημένα, ποῦ εἶναι ἀδέλφια τοῦ
Χριστοῦ, γιὰ τὰ ὅποια ἤλθε Ἐκεῖνος πάνω
σ' αὐτὸν τὸν πλανήτην γιὰ νὰ μᾶς φέρῃ
τὴν Ἀγάπην.

B. ΕΡΑΣΤΟΣ

ΔΙΑΜΑΝΤΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

Τοὺς εἶδα τοὺς καθάριους οὐρανοὺς
Δὲν εἶχαν συννεφίές, οὔτε θαμπάδες.
Μὲ γέμισαν ἀνείπωτη χαρὰ,
σάν νᾶταν παραδείσιες κοιλάδες

Σ' αὐτὰ τὰ περιθώλια τῆς χαρᾶς
ἀνάβλυζαν δυὸ θρύσες ἀπ' τὴν ἄκρια,
δυὸ θρύσες μὲ διαμάντινο νερό.
Διαμάντι τῆς μετάνοιας τὰ δάκρυα.

Τοὺς εἶδα τοὺς καθάριους οὐρανοὺς
Χριστέ μου, τί στιγμὲς εὐλογημένες!
Ἄς ἦταν νὰ τοὺς βλέπω πιὸ συχνὰ
τριγύρω σὲ ψυχές ἀγαπημένες!

Ἄστέρια στοῦ καιροῦ μας τίς νυχτιές,
ἀηδόνια τοῦ χειμῶνα ποῦ λαλοῦνε.
Καὶ πόσα δὲν μιᾶνε στὴν καρδιά
ἐκείνων ποῦ τὰ βλέπουν καὶ τ' ἀκοῦνε!

Τοὺς εἶδα τοὺς καθάριους οὐρανοὺς,
στὰ μάτια τ' ἀδελφοῦ τοῦ λυτρωμένου.
Χριστέ μου, πεντακάθαροι, λαμπροὶ
γιὰ πάντα μὲ τὴ χάρι Σου ᾧς μένουν.

ΜΑΡΚΕΛΛΑ ΠΡΩΤΟΥΦΑΛΤΗ

Ο ΣΗΜΕΡΙΝΟΣ ΜΑΘΗΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Καμμιά εποχή δέν ύπερηφανεύτηκε τόσο σάν τή δική μας γιά τήν φροντίδα της, πού έδειξε καί δείχνει στόν άνθρωπο, πού έρχεται νά ένταχθῆ δημιουργικά στήν κοινωνία τών ώρίμων, τό παιδί. Στόν οίστρο τῆς οίησεώς της ώνόμασε τόν αἰώνα μας «αἰώνα τοῦ παιδιοῦ», άπανωτά στούς άλλους χαρακτηρισμούς «αἰώνα τοῦ άτομου», «αἰών τοῦ διαστήματος» κ. λ. π. Ἡ ένέργειά του θυμίζει τόν παιδισμό γονέων καί αναδόχων, πού χαρίζουν πολλά θαπτιστικά όνόματα. Καί τό πεδίο αὐτό τῆς δραστηριότητος τοῦ ανθρώπου, παρουσιάζει μιὰ θαυελική σύμπτωσι ένεργειών καί πράξεων. Τότε, εἶχαμε πρῶτα σύγχυσι φρενῶν καί μετά γλωσσῶν. Σήμερα έχομε γλωσσῶν. Μήπως προηγῆθηκε φρενῶν; Πάντως εἶναι δύσκολη ἡ φαινομενολογική εξέτασι τοῦ πράγματος. Ἐνα εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ συμπτωματολογία πλησιάζει τήν ἀλήθεια.

Ἀρχίσαμε τήν εξέτασι τοῦ θέματός μας ἀπό τήν κρούστα, τήν ἐπιφάνεια τοῦ ὄλου. Ἡ λειτουργικότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου, τόσο στούς καλλιεργημένους ανθρώπους, ὅσο καί στούς άμορφώτους, ξεκινάει στή δομή τῆς στοχαστικῆς ἐπεξεργασίας ἀπό τό «φαίνεσθαι».

Αὐτός ὁ κομπασμός, λεκτικοῦ χαρακτήρα, μαρτυρεῖ ἀδιάφυστα, ὅτι δέν καταπιόστηκε ἀκόμη ὁ άνθρωπος, παρά τήν ιστορική ζωῆ χιλιετηρίδων, πού φέρει στήν πλάτη του, σοβαρά μέ τό τεράστιο θέμα παιδίου. Ἐάν εἶχε συμβῆ κάτι τέτοιο, θά εἶχε γίνει μιὰ θετική ἐργασία στά ἔθνη γιά μιὰ «ὄντως» νέα ζωῆ, γεμάτη ἀνθρωπιά. Στήν ἐποχή μας ἔγινε ἀπό τήν πλευρά τῆς οὐσίας, ὅτι ἔγινε καί σ' άλλες ἐποχές ἀνάλογα μέ τά μέσα παιδείας, πού διέθεταν. Σήμερα μιλάμε γιά σύγχρονα μέσα καί λογοποιούμεν, ἀφοῦ τό στεγαστικό πρόβλημα τών σχολείων οὔτε στήν Ἀθήνα μας

δέν εἶναι λυμένο. Ἀλλά καί ὅπου ἔχομε κτίρια καί ἀφθονα μέσα παιδείας, διότι δέν λείπουν καί ἄριστες περιπτώσεις, τά μέσα ἔγιναν ταμποῦ, ὅπου σάν ταπεινοί νεοφώτιστοι προσευχόμεθα προσφέροντας γιά θυσία τήν τεμπελιά μας. Αὐτό πού μάς σώζει εἶναι: α) τό δαιμόνιο τῆς φυλῆς, πού ἀναπληρώνει μέ τήν ἐξυπνάδα τά κενά καί β) οἱ καλοί ἐκπαιδευτικοί, πού ἐργάζονται, παρά τήν πικρία, πού δοκιμάζουν, ἀπό τήν μή ἀναγνώρισι τῆς προσφορᾶς τους, τόσο ἀπό τήν κοινωνία, ὅσο καί μερικές φορές ἀπό τούς προϊσταμένους των. Ἐχει ἀπόλυτο δίκιο ὁ Π. Μελίτης στό βιβλίο του: «Γιά ν' ἀνοίξῃ ὁ δρόμος» ὅταν γράφῃ: «Ἐνας καλός ἐκπαιδευτικός δέν δοκιμάζει οὔτε ποσοστό τῆς ἀναγνωρίσεως, πού ἀπολαμβάνει ἕνας καλός ἡ καί μόνο ὑποφερτός δικαστής, ἡ γιαντρός ἡ δικηγόρος ἡ συγγραφεύς ἡ ποιητής». Τοῦ μένει ὅμως ἡ συνειδησις ἀναπαυμένη, κάτι εἶναι κι' αὐτό.

Ἀς ἰδοῦμε τόν μαθητή τών γυμνασίων καί τών λυκείων μας, αὐτή τήν πολύπλευρη ὄντότητα, πού πάμε μέ τήν παιδευτική μας ένέργεια νά ἀναδειξώμε σέ ἀξία. «Ἡ ἐκπαίδευσι καλεῖται σήμερα νά ὀδηγήσῃ τό άτομο στή στάσι τῆς προοπτικῆς, νά τόν βοηθήσῃ νά διασφαλίζῃ τήν ὑπαρξί του καί νά τοῦ ξυπνήσῃ τό βαθύτερο ἀνθρώπινο στοιχείο του», ἀναφέρει ὁ διευθυντής τῆς Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Ἰωαννίνων Κων. Κίτσος στό βιβλίο του, «Ἡ παιδεία τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς μας».

Θά προσπαθήσωμε στή συνέχεια νά ἰδοῦμε τόν σημερινό μαθητή τῆς δευτεροβαθμίου Ἐκπαίδεῦσεως ἀπό τίς ἐξῆς πλευρές: 1) Ὁ μαθητής καί τά ὕλικά ἀγαθά. 2) Ὁ μαθητής καί ἡ ψυχολογία του. 3) Ὁ μαθητής καί τό σχολεῖο. 4) Ὁ μαθη-

της και τὸ σπῆτι. 5) Ὁ μαθητὴς καὶ ἡ κοινωvία. 6) Ὁ μαθητὴς καὶ ἡ ψυχολογία καὶ 7) Ὁ μαθητὴς καὶ ἡ Ἐκκλησία.

1. Ὁ μαθητὴς καὶ τὰ ὕλικὰ ἀγαθὰ.

Ὁ σημερινὸς μαθητὴς, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν ὕλικῶν προϋποθέσεων γιὰ μὀρφωσι, θρῖσκειται σὲ ἱκανοποιητικὴ κατὰστασι. Κανεῖς μαθητὴς, ἀπολύτως κανεῖς, δὲν πηγαινεῖ σχολεῖο (γυμνάσιο ἢ λύκειο) μὲ μπαλωμένα ροῦχα. Αὐτὸ μαρτυρεῖ μῖα κάποια ὕλικὴ ἄνεσι.

Ἡ διατροφή τοῦ μαθητοῦ, σοβαρὸ θέμα, στὴν ὑποδομὴ τοῦ δυναμικοῦ τοῦ λαοῦ μας, εἶναι πρόβλημα. Ἀρωγὸς ἔρχεται τὸ κράτος μὲ τὴν «Βασιλικὴν πρόνοιαν» καὶ τὰ συσσῆτια.

Ἡ στέγη εἶναι οὐδὲν πρόβλημα γιὰ τὰ παιδιὰ τῶν σχολείων μας. Πολυμελεῖς οἰκογένειες παραμένουν σ' ἓνα δωμάτιο, ὅπου ὁ μαθητὴς εἶναι ἀναγκασμένος νὰ διαβάσῃ. Πολλὲς ὑπηρεσίες προσφέρουν οἱ βιβλιοθηκῆκες, ὅπου λειτουργοῦν.

Γιὰ τὴν συνέχισι τῶν σπουδῶν, σήμερα προσφέρονται πᾶρα πολλὲς δυνατότητες. Ὑποτροφίες τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἔξων κρατῶν, μεγάλων ἐπιχειρήσεων, κληροδοτημάτων κ.λ.π.

Σήμερα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐποχή, ὁ μαθητὴς στὸν προμηθεῖκὸ ἀγῶνα τοῦ γιὰ τὴν κατὰκτησι τῶν γνώσεων, ἀπὸ ὕλικῆς πλευρᾶς θρῖσκειται σὲ καλὴ θέσι. Μένει ἀδήριτη ἀνάγκη ἢ ὑπεράνθρωπη προσπάθειά τοῦ γιὰ τὴν πρόοδο, μ' ἄλλα λόγια ὁ εὐγενὴς ἀγῶν γιὰ νὰ ξεπεράσωμε τὸν ἑαυτὸν μας. Αὐτὸ εἶναι καθῆκον, χρέος στὸ Ἔθνος μας, γιατί ὀρθῶς τονίζει ὁ Π. Μελίτης στὸ περιοδικὸ «Συζήτησις», ὅτι «ἡ μάχη διὰ τὸ μέλλον τοῦ Ἑθνους διεξάγεται μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ σημερινοῦ νέου». «Ὡστε, ἡ πυραμίδα τῆς ἐκπαιδεύσεως ἔχει στὴ θᾶσι τῆς τὴν ὕλικὴ ἀξίσι, ἀλλὰ στὴν κορυφὴ εἶναι ἡ ψυχὴ. Ἐάν ὑπάρχη ἢ θερμουργὸς ψυχὴ, ὅλα προχωροῦν μὲ προκοπή.

2. Ὁ μαθητὴς καὶ ἡ ψυχολογία τοῦ.

Κάθε ἄνθρωπος γνωρίζει κάπως ἢ καλὰ, πολλὲς φορὲς καθόλου ἢ συγκεκριμένα τὸ

«ἐγῶ» τοῦ ἢ διαφορετικὰ τὴν ψυχολογικὴ του κατὰστασι. Ἡ ψυχολογικὴ κατάρτισι εἶναι θέμα γνωστικῆς καλλιέργειας καὶ ἐθισμοῦ στὴν παρακολούθησι τῶν ψυχικῶν ροπῶν καὶ τάσεων, τόσο σὲ μᾶς, ὅσο καὶ τοὺς συνανθρώπους μας.

Οἱ μαθηταὶ μας στὰ σχολεῖα τῆς δευτεροβαθμίου ἐκπαιδεύσεως δὲν γνωρίζουν τὴν ψυχολογία τῆς ἡλικίας των. Σήμερα τοῦλάχιστον δὲν τοὺς παρέχεται ἢ γνωσιολογικὴ δυνατότης ἄμεσα. Ἐμμεσα ἐπιτυγχάνεται σὲ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ, σάν ἀποτέλεσμα τῆς συνισταμένης ὄλων τῶν ἐπὶ μέρους μαθημάτων.

Ὁ André le Call στὸ βιβλίο τοῦ: «Αἱ σχολικαὶ ἀποτυχίαι», μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «... κανένας μαθητὴς δὲν ἔχει ποτὲ νὰ κἀνῃ μὲ μῖα κατὰστασι μέσα τοῦ μῖα κατὰστασις γίνεται πραγματικὴ ἀπ' τὴ στιγμὴ ποῦ ὁ καθένας τὴν συλλαμβάνει».

Εἶναι ἐπόμενο νὰ κτίζωμε στὴν ἄμμο, ὅταν οἱ μαθηταὶ μας ἔχουν ψυχολογικὰ μεσάνυχτα. Τότε ὅλα θαδίζουν τυχαῖα καὶ μὲ ἀποτελέσματα, ἴσως, ὀλέθρια. Διότι προχωροῦμε νὰ ἀξιοποιήσωμε ἓνα κεφάλαιο, ποῦ ἀγνοοῦμε.

Πρέπει νὰ τονισθῇ ἰδιαίτατα, ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλη ἢ αὐτογνωσία, οὔτε καὶ ἡ γνῶσις τοῦ ψυχικοῦ κόσμου τῶν συνανθρώπων μας. Αὐτὸ ὅμως τὸ χαρακτηριστικὸ ἐμπόδιο τῆς ψυχολογίας δὲν πρέπει νὰ μᾶς γεννᾷ τὴν συναίσθησι τῆς ἀδυναμίας, ἀλλὰ νὰ σπιρουνίζει τὴν θέλησί μας καὶ μὲ δυναμισμό καὶ ἀδιαφορία γιὰ τὰ καθιερωμένα, ποῦ κυβερνοῦσε ἢ συνήθεια, νὰ προχωρήσωμε μπροστὰ.

3. Ὁ μαθητὴς καὶ τὸ σχολεῖον.

Μαθητὴς καὶ σχολεῖον εἶναι δύο ἔννοιες, ποῦ «φύσει» συνυπάρχουν. Μαθητὴς εἶναι τὸ ψυχοπνευματικὸ κεφάλαιο τοῦ σχολεῖου καὶ τὸ σχολεῖο ἢ ὀργανωμένη δύναμις, ποῦ ἔρχεται νὰ ἀξιοποιήσῃ τὸν ἀνώριμο ἄνθρωπο καὶ νὰ τὸν εἰσαγάγῃ «ὄντως» ἄνθρωπο εἰς τὴν κοινωvίαν.

Τὸ σχολεῖον δίνει γνώσεις, εἶναι «χαρακτηριστικὸ τῆς ἐποχῆς μας, οἱ γνώ-

σεις. Οί πολλές, οί άπερίοριστες γνώσεις, πού κατακαλύπτουν τή ζωή μας όλόκληρη, τήν πνίγουν και τής κόβουν κάθε άνάσα και τή ζείδωρη πνοή άέρα ύγιεινού» μās λείει έπιγραμμιατικά ό 'Αμύντας Παπαθασιλείου στο δοκίμιό του «Γνώσις και άρετή».

Και έρωπάται, φτάνουν οί γνώσεις; 'Η άπάντησις είναι μονολεκτική. "Όχι. 'Αλλά έρχεται και τό τραγικό έρώτημα: "Εστω και αύτές, τίς κατακτούμε, δηλαδή τίς κάνει ό μαθητής κτήμα του; Μόνο οί μαθηταί παλληκάρια, οί μαθηταί λεβέντες, οί ύπόλοιποι όχι. "Ετσι με πλούσιες γνώσεις έκλεπτόνουν τόν χαρακτήρα τους και γίνονται χρήσιμοι.

4' 'Ο μαθητής και τό σπίτι.

Τό σπίτι, ή οίκογένεια είναι τό φυσικό σχολείο, άκόμη γενικώτερα τό σχολείο, πού άρχίζει ό άνθρωπος τήν έκπαιδευσί του από τήν πρώτη ήμέρα τής ζωής του και συνεχίζει μέχρι τήν τελευταία. Κάθε σπίτι, έξχωρα από τήν οίκονομική και κοινωνική του θέσι κατέχει ένα σύνολον άξιών, πού τίς ένοσαρκώνει. Αυτές ζοϋν έθιμικά και παραδίδονται από γενεά σέ γενεά.

'Η έλληνική οίκογένεια, μέχρι σήμερα, ήταν μιá οντότης φυσική με άρετές, πού είχαν τόν χαρακτήρα τής μοναδικότητος, σέ παγκόσμια κλίμακα. Δέν τό λέμε αυτό από σωθινισμό, αλλά απλά έκφράζομε τήν πραγματικότητα. Τήν προνομιακή της θέσι ή έλληνική οίκογένεια τήν όφείλει στήν δοκιμασία, πού ύπέστη στο καμίνι τής ιστορικής μοίρας του τόπου μας.

Αυτό τό έθνικό κεφάλαιο, τό έλληνικό σπίτι καλείται νά κρατήσει ψηλά ό μαθητής, ιδιαίτατα σήμερα πού πνέει άνεμος μοντερνισμού από τίς πλούσιες βιομηχανικές χώρες. "Όχι γιατί οί άνωτέρω χώρες έχουν μόνο άρνητικά στοιχεία πολιτισμού, αλλά γιατί έμεις άγνοοϋμε τά θετικά. Δηλαδή, είναι σφάλμα προσανατολισμού στο δανεισμό τών πολιτιστικών στοιχείων.

'Ο ψευτομοντερνισμός έχει όπαδούς. Κάπου κάπου ακούγεται ό τριγμός τών θεμελιών τής οίκογενείας. Πού πάμε, πού τραβάμε; Μέσα στο μεθύσι τής άλλαγής,

ή οίκογένεια, ό θεματοφύλακας του "Εθνους πρέπει νά κρατηθῆ.

5. 'Ο μαθητής και ή κοινωνία.

'Ο μαθητής, όπως και όλοι μας, είναι μέλος τής κοινωνίας. Δέχεται τίς θετικές και άρνητικές της επιδράσεις και επιδρά στην πορεία της. 'Η κοινωνία άσχολεΐται, έστω και έπιφανειακά, με τόν νέον τής έποχής μας, περισσότερο από κάθε άλλη έποχή. Παράδειγμα, πρό έτών οί έφημερίδες ή διαφορετικά ή έκφρασι τής κοινής γνώμης δέν έγραφε ούτε με μικρά γράμματα για τούς νέους, σήμερα πολλά γράφονται για τήν νεολαία.

Γενικά ύπάρχει διάχυτη ή γνώμη στοϋς ώρίμους ότι «οί νέοι και τών σχολείων χάλασαν», είναι «μπήτλς», άκόμη τούς καλούν «ώργισμένα νιάτα». Οί χαρακτηρισμοί αυτοί είναι άνεδαφικοί και έσφαλμένοι. 'Υπάρχουν και λίγοι «μπήτλς», αλλά ή έξαιρεσι δέν άναιρεί τόν κανόνα. Οί έπικριτές άς έπισκεφθούν τά σχολεία, τίς βιβλιοθήκες, τά εργαστήρια, τά εργοστάσια, τά χωράφια και θά ίδοϋν τά περήφανα νιάτα νά δουλεύουν τίμια. Τότε θά άντιληφθούν τό μέγεθος του σφάλματός των.

Οί όλίγοι «μπήτλς» πρέπει νά μās άπασχολήσουν. 'Ο Π. Μελίτης, από τά πνευματικά κεφάλαια του τόπου μας, στο περιοδικό «Συζήτησις» γράφει: «Οί παντοειδείς Μπήτλς είναι θεθαίως ύπόθεσις γελοία. 'Αλλά δέν είναι γελοία, τούναντίον είναι σοβαρωτάτη ύπόθεσις, ή έπίδρασις, ή έξλις, ή αυτόχρημα ήγετική δύναμις τήν όποίαν αυτό τό γελοϊον άσκει εις τόν σύγχρονον άνθρωπον και άς τό ποϋμε καθαρά, και κατά μέγα μέρος και εις τόν σύγχρονο «'Ελληνα». 'Επομένως, έστω και μικρός, πάντως ύπάρχει κίνδυνος «μπήτλς».

Οί ύπόλοιποι νέοι είναι λεβέντες. «Δέν είναι οί νέοι τής έποχής μας τόσο «κακοί», όσον τούς παρουσιάζει ή άμείλικτος κριτική τών από καθέδρας ήθικολογούτων και τών έξ ιδιοσυγκρασίας άπαισιოდόξων» ύποστηρίζει σωστά ό γνωστός άρθρογράφος Θ. Παπακωνσταντίνου στή μελέτη του «'Απολογία τών νέων».

6. 'Ο μαθητής και ἡ ψυχαγωγία.

Ἡ τοποθέτησις τῶν ὀρίμων στό θέμα τῆς ψυχαγωγίας τῶν νέων εἶναι ἀχαρκτηρήσιμη καί ἀποτελεῖ ἄρνησι. Πῶς θά ψυχαγωγηθῆ ὁ νέος μας, διότι ἔχει ἀνάγκη καί τῆς ψυχαγωγίας, δηλαδή τῆς καλῆς διασκεδάσεως. Παντοῦ οἱ μαθηταί μας ἀντιμετωπίζουν τό ἀπαγορεύεται.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὰ σημερινά μέσα ψυχαγωγίας, μέ τήν ἀδιαφορία τῆς κοινωνίας σάν ὀργανωμένον σύνολον, φθείρουν. Θετικά μέσα ὕγιους ψυχαγωγίας δέν ἔχουν ὀργανωθῆ, ἐπομένως ἔρχεται ἡ στείρα ἄρνησις νά δώση, ὅ,τι μπορεῖ. Αὐτή ἡ θέσι δέν ἀποτελεῖ λύσι, ἀλλά φραγμόν ἀνάγκης. Πολλές φορές τὰ ἐμπόδια ὑποχωροῦν καί τό κακό εἶναι σίγουρο.

Μία καλή διέξοδος, ἴσως ἡ καλύτερα, εἶναι ἡ ἐπαφή μέ τήν φύσιν. Ὁ Toth στό γνωστό του βιβλίον «τὰ Ἄγνά νιάτα» ἀναφέρει: «Κάθε ἄνθρωπος ἤμπορεῖ νά βρῆ ἀνεξάντλητον χαρᾶν εἰς τὰς φυσικάς καλλονάς» καί στή συνέχεια ἀπευθύνει στούς νέους τίς ἐξῆς ἐρωτήσεις: «Ἄγαπᾶς νά εἰσπνέης μέ γεμάτα τὰ πνευμόνια σου τόν καθαρὸν καί ὕγιεινὸν ἀέρα τῶν δασῶν; Θέλεις νά ἀκούς τὸν θόμβον τῶν ἐντόμων εἰς τὴν ὄχθην τοῦ σιωπηροῦ ρυακιοῦ, ποῦ ἀνοίγει τὸν δρόμον τοῦ μέσα ἀπὸ τὴν ἔρημον πεδιάδα; Ἄγαπᾶς νά ξαπλώνησαι στήν πράσινη καί μαλακὴ χλόη καί νά δέχῃσαι τὸ χαϊδευτικὸν μειδίαμα τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου; Ἄγαπᾶς νά ρεμβάζης πλάι στή θάλασσα, ἀκούοντας τὸ τραγούδι τοῦ ἀηδονιοῦ καί τὸ τερέτισμα τοῦ κορυδαλοῦ; Ἄγαπᾶς νά θυθίζης ἀχόρταγα τὰ θλέμματά σου στὰ κρυστάλλινα θάθη κάποιος ὀρεινῆς λίμνης, λέγοντας στὸν ἑαυτὸν σου: Ὁ Ἄρα γε καί τὰ θάθη τῆς ψυχῆς μου μπορεῖ νά εἶναι καθαρὰ σάν τὸ κρύσταλλο; ... Ἡ μάλλον... προτιμᾶς νά πεζοπορῆς κάθε μέρα στήν ἀσφαλτο τῶν πεζοδρομίων καί ν' ἀναπνέης τὸν μολυσμένον ἀέρα τῶν δρόμων;» Πόσο δίκιο εἶχε!

7. Ὁ μαθητής καὶ ἡ Ἐκκλησία.

Στὴ ροὴ τοῦ ἱστορικοῦ «γίγνεσθαι» οἱ

πολιτιστικὲς ἀνατάσεις τοῦ ἀνθρώπου, ἔχουν ἔντονον θρησκευτικὸν χαρακτήρα. Ἡ τραγωδία, ἡ κλασσικὴ τέχνη, μαρτυροῦν ἀδιάψευστα τὴν ἀνωτέρω ἀλήθεια.

Σήμερα, δυστυχῶς, δέν θρῖσκόμεσθε κοντὰ στήν Ἐκκλησία μικροὶ καί μεγάλοι. Ἔχομε μαζί τῆς ἕνα δεσμὸ τυπικὸ καί μιὰ χαλαρὴ σχέσι. Φυσικά δέν λείπουν καί οἱ φωτεινὲς ἐξαιρέσεις τῶν συνειδητῶν χριστιανῶν, ἀλλ' αὐτὲς εἶναι λίγες. Πρόκειται γιὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ἔχουν ἐναρμονίσει τὴν ζωὴν τους σύμφωνα μέ τὴν διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ μας.

Οἱ μαθηταί μας ἐκκλησιάζονται ὀμαδικὰ μέ τὸ σχολεῖο, ἀλλὰ μόνοι τους ὄχι συχνά. Αὐτὴ εἶναι ἡ ὀμῆ, ἡ σκληρὴ πραγματικότης. Ἡ στάσι τους αὐτὴ εἶναι ἐσφαλμένη. Δέν πρέπει νά παραδειγματίζονται ἀπὸ τοὺς ἀδιαφόρους ὀρίμους, ἀλλὰ μόνοι τους νά πάρουν τὸν δρόμον τῆς ἐκκλησίας. Ἐκεῖ θά ἐπιτύχουν τὴν ἀνάτασι εἰς τὸ ὑπερπέραν καί θά ζήσουν τὴν ἀπόλυτη ἐσωτερικὴ χαρά. Ἐκεῖ θά συνδεθοῦν μέ τὸν Χριστόν. «Αὐτὸν τὸν Κύριον καί Διδάσκαλον θά ἔχη πάντοτε ζωηρῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του θά τὸν μιμῆται εἰς ὄλην του τὴν ζωὴν ὡς τὸ ἀριστον καί μοναδικὸν ὑπόδειγμα καί θά ἀκούη πάντοτε ἀπὸ Ἐκεῖνον τὴν αἰωνίου κύρους τιμητικὴν ὄσον καί χαρμόσουν προτροπήν: «Ἐπίδειγμα δέδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα καί ὑμεῖς ποιῆτε». Αὐτὸ ἀναφέρει στὸ βιβλίον του «Ὁ Μεγάλος Παιδαγωγός» ὁ σεβαστὸς Γυμνασιάρχης Ἰωάννης Κολιτσάρας.

Μέ τὴν σύντομη αὐτὴ ἐξέτασι τοῦ παράγοντος μαθητῆς, γνωρίσαμε τίς περιοχὲς τῶν δραστηριοτήτων του περιληπτικὰ καί ἔτσι ἔχομε μιὰ εἰκόνα τῆς σημερινῆς πραγματικότητός του. Πρόθεσί μας ἦταν νά συνειδητοποιήσωμε ἀνάγκες βασικὲς τῆς ψυχοπνευματικῆς ὀλότητος μαθητῆς, μέ σκοπὸ, ἀπὸ τὴν συνειδησι τῆς ἀνεπαρκείας μας, νά προέλθῃ ὁ δημιουργικὸς σπινθήρας γιὰ προκοπὴ καί πρόοδο.

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ

ΑΚΤΙΝΕΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1966

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Θά μιλήσουμε για τήν αγάπη κι' ὄχι για τίς «ἔρωτικές περιπέτειες». Αὐτές λίγο ἢ πολύ εἶναι τυχαῖα ἐπεισόδια πού συμβαίνουν στούς ἄνδρες καί στίς γυναῖκες. Μέσ' τίς «ἔρωτικές περιπέτειες» μπαίνουν ἀναρίθμητοι παράγοντες, πού τίς ἐπιπλέκουν καί τίς περιπλέκουν σέ τέτοιο βαθμό, ὥστε κατὰ μέγα μέρος δέν ἔχουν παρά ἐλάχιστη σχέσι μ' αὐτό πού αὐστηρά μιλώντας ὀνομάζουμε αγάπη.

Μιά ψυχολογική ἀνάλυσι τῶν ἔρωτικῶν περιπετειῶν καί μιᾶ ἐπεξεργασία τους, ἔχει μέγιστο ἐνδιαφέρον. Ἄλλά δέν θά προχωρήσουμε πολύ, ἄν πρῶτα δέν ὀρίσουμε τήν οὐσία τῆς αγάπης. Κάτι περισσότερο. Περιορίζοντας τή σπουδή τῆς αγάπης σέ ὅ,τι νοιῶθουν οἱ ἄνδρες καί οἱ γυναῖκες μεταξύ τους, περιορίζουμε τὸ θέμα. Ὁ Δάντης λέγει πῶς ἡ αγάπη κινεῖ τὸν ἥλιο κι' ὄλα τ' ἄστρα. Χωρίς νά προχωρήσουμε σ' αὐτές τίς ἀστρονομικές ἀναλογίες, ὀφείλουμε νά μελετήσουμε τὸ φαινόμενο τῆς αγάπης ἀπ' ὄλες του τίς ἀπόψεις. "Ὅχι μόνο σάν αγάπη τοῦ ἀνδρα πρὸς τή γυναῖκα καί τάνάπαλιν, ἀλλά καί σάν αγάπη τῆς τέχνης ἢ τῆς ἐπιστήμης, σάν αγάπη τῆς μάνας πρὸς τὸ παιδί καί σάν αγάπη τοῦ θρησκευομένου ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεό.

★

Γιά πολλά χρόνια κάμποσα λέγονταν για τίς ἔρωτικές περιπέτειες καί λίγα για τήν αγάπη. Σχεδὸν κάθε ἐποχὴ ἀπ' τήν κλασσική τῶν Ἑλλήνων, εἶχε μιᾶ μεγάλη αἰσθηματική θεωρία τήν ὁποία δέν εἶχαν οἱ δυὸ τελευταῖοι αἰῶνες. Ὁ ἀρχαῖος κόσμος ἐστηρίζετο σέ ὅ,τι ἔλεγε ὁ Πλάτων, πού ἦτο ἀπόρροια τῶν Στωϊκῶν δογμάτων. Ὁ μεσαιῶν εἶχε ἀφομοιώσει τὰ τοῦ Θωμᾶ τοῦ

Ἀκινάτου καί τὰ τῶν Ἀράβων. Ὁ 17ος αἰὼν διακαῶς ἐσπούδαζε τίς θεωρίες για τὸ πάθος τοῦ Καρτεσιού καί τοῦ Σπινόζα. Δέν ὑπῆρχε μεγάλος φιλόσοφος στοῦ παρελθόν πού νά μὴν αἰσθανόταν τήν ἀνάγκη νά διαμορφώσῃ μιᾶ θεωρία για τὸ θέμα αὐτό.

Ἐν τῷ μεταξύ γίναμε ἐσωτερικά περισσότερο σύνθετοι κι' ἡ ἀντίληψίς μας πῶς λεπτή. Ἡ ἐφαρμογὴ στούς ἑαυτοῦς μας τῶν παλαιῶν θεωριῶν για τήν αγάπη εἶναι ἀνεπαρκής. Ἡ ἰδέα τῆς αγάπης πού ὁ Ἄγγιλος Θωμᾶς ἔδινε σάν συμπέρασμα τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως εἶναι φανερά ἐσφαλμένη. Σύμφωνα με τίς ἀπόψεις του, ἡ αγάπη καί τὸ μῖσος εἶναι δυὸ μορφές τῆς ἐπιθυμίας, τῆς ὀρέξεως, τοῦ πάθους. Ἄγάπη εἶναι ἡ ἐπιθυμία για κάθε τι καλό. Μῖσος εἶναι ἄρνησις τοῦ κάθε καλοῦ. Αὐτὰ ὅμως ἀποκαλύπτουν τή σύγχυσι μεταξύ ἐπιθυμιῶν κι' αἰσθηματικῆς ζωῆς, ἀπ' τήν ὁποία ὑπέφερε ὄλη ἡ ψυχολογία τοῦ 17ου αἰῶνα.

Μιά σύγχυσι πάλι ἐπικρατεῖ καί στήν Ἄναγέννησι, ἄν καί ἐδῶ τὸ θέμα μετατίθεται στοῦ αἰσθητικῶ πεδίο. "Ἐτσι ἔλεγετο πῶς «l' amore è un appetito di bellezza». Ἄλλά αὐτὴ εἶναι ἡ πῶς σπουδαία διάκρισι πού πρέπει νά κάνουμε στήν προσπάθειά μας νά περισώσουμε τήν ἀληθινὴ οὐσία τῆς αγάπης καί για νά μὴ μᾶς ξεφύγῃ ἀπ' τὰ χέρια μας.

Τίποτε δέν εἶναι τόσο καρποφόρο στήν ἐσωτερική μας ζωὴ, ὅσο ἡ αγάπη. Ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ σύμβολο τῆς γονιμότητος. Πολλά πράγματα γεννιῶνται ἀπ' τήν ἀγάπη ἐνός προσώπου. Ἐπιθυμία, σκέψι, θέλησι, δρᾶσι. Ὅλα αὐτὰ πηγάζουν ἀπ' τήν αγάπη, ὅπως οἱ καρποὶ ἀπ' τὸ δένδρο καί προϋποθέτουν τήν ὑπαρξί της.

Φυσικά σὲ μερικές περιπτώσεις, θέλου-
με κι' ἐπιθυμοῦμε αὐτὸ πού ἀγαποῦμε.
'Ἄλλ' ἐξ ἄλλου φανερά ἐπιθυμοῦμε πρά-
γματα πού δὲν ἀγαπάμε καὶ πού μᾶς ἀφή-
νουν ἀδιάφορους στὸν αἰσθηματικὸ τομέα.
'Ἡ ἐπιθυμία τοῦ καλοῦ κρασιοῦ δὲν εἶναι
ἀγάπη. Κι' οἱ φαρμακομανεῖς ἐπιθυμοῦν
φάρμακα, ἐνῶ συγχρόνως τὰ μισοῦν γιὰ
τὸ κακὸ τους ἀποτέλεσμα. 'Ἄλλ' ὑπάρχει
ἕνας περισσότερο βαθὺς λόγος διαχωρι-
σμοῦ ἀγάπης καὶ ἐπιθυμίας. 'Ἡ ἐπιθυμία
γιὰ κάτι εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία μιὰ κίνη-
σι γιὰ κατὰκτησι αὐτοῦ τοῦ κάτι. Γι' αὐ-
τὸν τὸν λόγο ἡ ἐπιθυμία πεθαίνει ἀμέσως
μόλις ἐκπληρωθῆ. Τελειώνει μὲ τὴν ἱκανο-
ποίησί της. 'Ἡ ἀγάπη εἶναι αἰώνια ἀνικανο-
ποίητη. 'Ἡ ἐπιθυμία ἔχει παθητικὸ χαρακτή-
ρα. "Ὅταν ἐπιθυμῶ κάτι, θέλω αὐτὸ τὸ κάτι
νὰ ἔλθῃ πρὸς ἐμένα, νὰ τὸ ἀποκτήσω. Τὸ
κέντρο θάρους εἶμαι ἐγὼ πού ἐπιθυμῶ καὶ
περιμένω τὰ πράγματα πού θέλω νὰ ἔλ-
θουν σὲ μένα. 'Ἡ ἀγάπη, καθὼς θὰ ἴδου-
με, εἶναι τὸ ἀκριβῶς ἀντίθετο. Στὴν ἀγάπη
ὄλα εἶναι ἐνεργητικά. 'Ἀντὶ τὸ ἀντικείμε-
νο νὰ ἔλθῃ πρὸς ἐμένα, ἐγὼ πηγαίνω πρὸς
αὐτὸ καὶ γίνομαι μέρος του. Στὴν πρᾶ-
ξι τῆς ἀγάπης τὸ πρόσωπο θγαίνει ἀπ'
τὸν ἑαυτὸ του. 'Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ ὕψιστη
δραστηριότης μὲ τὴν ὁποία θγαίνουμε ἔ-
ξω ἀπ' τὸν ἑαυτὸ μας καὶ πορευόμαστε
πρὸς κάτι ἄλλο. Αὐτὸ τὸ ἄλλο δὲν ἔλκε-
ται ἀπὸ ἐμένα, ἐγὼ ἔλκομαι πρὸς αὐτό.

'Ὁ ἅγιος Αὐγουστίνος, ἕνας ἀπ' ὄσους
ἔχουν σκεφθῆ πιὸ βαθειά γιὰ τὴν ἀγάπη
καὶ πού εἶχε ἴσως μιὰ ἀπ' τὶς θερμὲς συν-
αισθηματικὲς ἰδιοσυγκρασίεσ πού ὑπῆρξαν
ποτέ, ἐπέτυχε κάποτε νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν
ἑαυτὸ του ἀπ' τὴν ἀγάπη=ἐπιθυμία ἢ ἀ-
γάπη=ὄρεξι γιὰ κάτι. "Ἔτσι γράφει κά-
που μὲ τὴ λυρική του ἐπιγραμματικότητα:

«'Ἡ ἀγάπη μου εἶναι τὸ κέντρο θάρους
μου. "Ὅπου πάει, ἐκεῖ πηγαίνω». 'Ἡ ἀγάπη
εἶναι ἔλξις πρὸς κάτι πού ἀγαπάται.

'Ὁ Σπινόζα δίνει μιὰ συναισθηματικὴ
θάσι στὰ θέματα τῆς ἀγάπης. Σύμφωνα
μ' αὐτὸν ἡ ἀγάπη εἶναι εὐτυχία πού πηγάζ-
ει ἀπ' τὴ γνῶσι τῆς αἰτίας της. Μῖσος εἶ-
ναι δυστυχία μὲ γνῶσι τῆς αἰτίας της. 'Α-
γαπῶντας κάτι ἢ κάποιον, πρέπει νὰ εἶναι
κανεὶς εὐτυχῆσ καὶ νὰ ξέρη συγχρόνως

πὼς ἡ εὐτυχία του προῆλθε ἀπ' αὐτὸ τὸ
κάτι ἢ ἀπὸ κάποιον.

'Ἐδῶ πάλι ἔχουμε σύγχυσι μὲ τὰ ἐπακό-
λουθὰ της. Ποιὸς ἀμφιβάλλει, πὼς αὐτὸς
πού ἀγαπᾷ κάτι, δὲν εἶναι εὐτυχῆσ ἀπ' αὐ-
τὸ πού ἀγαπᾷ; 'Ἀλλὰ δὲν εἶναι λιγώτερο
θέβαιο, πὼς ἡ ἀγάπη εἶναι κάποτε λυπη-
ρὰ σάν τὸ θάνατο, ἕνα ὑπέρτατο ἠθικὸ θά-
σανο. Κάτι περισσότερο. 'Ἡ ἀληθινὴ ἀγά-
πη κάλλιστα ἀναγνωρίζει τὸν ἑαυτὸ της
καὶ ὑπολογίζει καὶ μετᾷ τὸν ἑαυτὸ της
ἀνάλογα μὲ τὸν πόνο πού εἶναι ἱκανὴ νὰ
ὑποφέρῃ. 'Ἡ ἀγάπη προτιμᾷ τὴν ἀγωνία
πού δημιουργεῖ τὸ ἀντικείμενό της παρά
τὴν ἀνώδυνο ἀδιαφορία. 'Ὁ Σπινόζα δὲν
παρατηρεῖ προσεκτικά. Τὸ ν' ἀγαπᾷσ δὲν
εἶναι πάντοτε εὐτυχία. 'Ἐκεῖνος πού ἀγα-
πᾷ τὴν πατρίδα του πεθαίνει γι' αὐτὴν κι'
ὁ μάρτυρας θυσιάζεται γιὰ τὴν ἀγάπη.
'Ἀντίθετα ὑπάρχει ἕνα εἶδος μῖσους πού
προξενεῖ χαρὰ ἀπ' τὸν ἑαυτὸ του καὶ με-
τασηματίζεται σ' εὐτυχία μὲ τὴ θλάθῃ
πού συμβαίνει στὸ μισούμενο πρόσωπο.

'Ἀφοῦ αὐτὲς οἱ περίφημες ἀπόψεις δὲν
μᾶς ἐξυπηρετοῦν, ἴσως εἶναι καλύτερα νὰ
προσπαθήσουμε νὰ περιγράψουμε αὐτὴ
καθ' ἑαυτὴ τὴν πρᾶξι τῆς ἀγάπης, ἔξε-
τάζοντάς την, ὅπως π. χ. ὁ ἐντομολόγος
ἐξετάζει τὸ ἐντομο πού ἔπιασε στὴν παγί-
δα του. 'Ἐλπίζω οἱ ἀναγνώστες μου ν'
ἀγαποῦν τώρα ἢ νάχουν ἀγαπήσει κάτι
ἢ κάποιον πρόσωπο καὶ νὰ μποροῦν νὰ ἐ-
ξετάσουν τὰ αἰσθηματὰ τους κάτω ἀπ' τὸ
ἐρευνητικὸ τους βλέμμα.

Θ' ἀπαριθμῶ τις πιὸ γενικὲς ιδιότη-
τες αὐτῆς τῆς μέλισσας πού ξέρει νὰ φτι-
χνῇ μέλι, ἀλλὰ καὶ νὰ τσιμπᾷ. 'Ὁ ἀναγνώ-
στης μπορεῖ νὰ κρίνῃ, κατὰ πόσο ἡ ὑ-
νάλυσίς μου ἔχει σχέση μὲ ὅσα αὐτὸς θρι-
σκεῖ στὸ ἐσωτερικὸ του.

★ ★ ★

Φαινομενικὰ ἡ ἀγάπη θέβαιο μοιάζει μὲ
ἐπιθυμία, γιατί τὸ ἀντικείμενό της, ἕνα
πρόσωπο ἢ κάτι ἄλλο, τὴν διεγείρει. 'Ἡ
ψυχὴ αἰσθάνεται ταραγμένη, γλυκὰ πλη-
γωμένη κάποια στιγμή ἀπὸ ἕνα ἐρέθισμα,
πού παρήγαγε τὸ ἀντικείμενο τῆς ἀγά-
πης. Τὸ ἐρέθισμα αὐτὸ ἔχει κεντρομόλο

διεύθυνσι. "Ερχεται ἀπ' τὸ ἀντικείμενον σὲ μᾶς. Ἄλλὰ ἡ πράξις τῆς ἀγάπης δὲν ὑπάρχει παρὰ μετὰ τὴν διέγερσι ἢ τὴν ὑποκίνησι. Ἡ ἀγάπη ξεπηδαίει μὲς ἀπ' τὸ ἀνοιγμα ποῦ δημιούργησε τὸ κοφτερὸ θέλος τοῦ ἀντικειμένου καὶ δραστικὰ κ' ἐνεργητικὰ πορεύεται πρὸς τὸ ἀντικείμενον. "Ετσι ἡ πράξις τῆς ἀγάπης κινεῖται σὲ ἀντίστροφῃ πορείᾳ, ἀπ' ἐκείνη ποῦ κινεῖται ἡ ἐπιθυμία. Ἡ ἀγάπη πηγαίνει ἀπ' τὸν ἀγαπῶντα στὸ ἀγαπώμενον ἀντικείμενον, ἀπὸ μὲνα στὸν ἄλλον, μὲ μιὰ φυγόκεντρο διεύθυνσι.

Αὐτὸς ὁ χαρακτήρας τοῦ νὰ εὐρίσκειται ὁ ἑαυτὸς μας σὲ κίνησι, σὲ μιὰ πορεία πρὸς ἓνα ἀντικείμενον καὶ συνεχῶς σὲ μιὰ διαδρομὴ ἀπ' τὸ ἐσωτερικὸ εἶναι μας πρὸς κάτι ἄλλο, εἶναι οὐσιῶδες γιὰ τὴν ἀγάπην καὶ τὸ μῖσος. Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ἀπλῶς μιὰ φυσικὴ κίνησι πρὸς τὸ ἀγαπώμενον μὲ ἀποτελεσματὴν ὠφέλεια ἢ τὴν ἐξωτερικὴν οἰκειότητα. "Ολα αὐτὰ τὰ ἐξωτερικὰ ἀναπτύσσονται ἀπ' τὴν ἀγάπην φυσικὰ σὰν καρποὶ τῆς, ἀλλὰ δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν ἐξ ἑαυτοῦ. Ἡ ἀγάπη στὴ φύσιν τῆς εἶναι πορεία ψυχῆς. Δὲν μπορούμε ν' ἀγαπᾶμε τὸν Θεὸ παρὰ μόνον ὅταν πορευώμαστε πρὸς Αὐτόν. Ἀγαπώντας ἐγκαταλείπουμε τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἑαυτῶν μας καὶ οὐσιαστικὰ μεταναστεύουμε πρὸς τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης μας. Εἶναι μιὰ σταθερὴ κατάστασι μεταναστεύσεως ἢ ἀγάπης.

Οἱ σκέψεις καὶ οἱ ἀποφάσεις εἶναι αὐτόματες. Μπορεῖ νὰ εἴμαστε ἄργοι στὸ νὰ ἀποφασίσουμε ἢ νὰ κατανοήσουμε κάτι, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν διαρκεῖ γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα.

Στὴν ἀγάπην τὰ πράγματα εἶναι διαφορετικὰ, γιατί ἡ ἀγάπη εἶναι μακροχρόνιος. Κανένας δὲν ἀγαπᾷ σὲ μιὰ σειρά ἀπὸ ξαφνικὲς στιγμὲς ἢ μεμονωμένες περιπτώσεις ποῦ ἀνάθουν καὶ σβύνουν σὰν τὴ σπῖθα, ἀλλὰ ἀγαπᾷ τὸ ἀγαπώμενον συνεχῶς. Αὐτὸ εἰσάγει ἓνα νέο χαρακτήρα στὴν ἀγάπην ποῦ ἀναλύουμε. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἓνα ρεῦμα, ἓνα ποτάμι ἀπὸ πνευματικὴ οὐσία ποῦ ρεεῖ συνεχῶς σὰν θρύση. Ἡ ἀγάπη δὲν εἶναι ἔκρηξι, ἀλλὰ μιὰ συνεχῆς ροή, μιὰ φυσικὴ ἀκτινοβολία ποῦ πορεύεται ἀπ'

τὸν ἀγαπῶντα πρὸς τὸν ἀγαπώμενον. Δὲν εἶναι ἀπλῆ ἐκκένωσις, ἀλλὰ διαρκὲς ρεῦμα.

"Εχουμε σημειώσει ἤδη τρία χαρακτηριστικὰ τῆς ἀγάπης: Εἶναι φυγόκεντρος, εἶναι πορεία πρὸς τὸ ἀντικείμενό τῆς, εἶναι συνεχῆς καὶ ρεούσα.

Τώρα μπορούμε νὰ προσδιορίσουμε τίς βασικὲς διαφορὰς ἀνάμεσα στὸ μῖσος καὶ τὴν ἀγάπην. Εἶναι καὶ ἡ ἀγάπη καὶ τὸ μῖσος φυγόκεντρα φαινόμενα καὶ πηγαίνουν πρὸς τὸ ἀντικείμενον ἀπ' τὸ ὑποκείμενον, ἀλλὰ μὲ διάφορο σκοπὸ καὶ λόγο. Στὸ μῖσος ὁ λόγος εἶναι ἀρνητικὸς, γιατί πηγαίνει μὲν πρὸς τὸ ἀντικείμενον ἀλλ' ἐναντίον του. Στὴν ἀγάπην κανεὶς πηγαίνει πρὸς τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης του, ἀλλὰ πρὸς χάριν τοῦ ἀντικειμένου.

Μιὰ ἄλλη ἄποψι ποῦ ἐνδιαφέρει σὰν ἓνα κοινὸ χαρακτηριστικὸ τίς δυὸ αὐτὲς καταστάσεις, εἶναι τὸ ἀκόλουθο: Ἡ σκέψις καὶ ἡ θέλησις εἶναι χωρὶς θερμοκρασία. Ἡ ἀγάπη καὶ τὸ μῖσος, ὅταν συγκριθοῦν μὲ τὸν συλλογισμό ἑνὸς μαθηματικοῦ, διαπιστώνεται, ὅτι ἔχουν θερμοκρασία, μιὰ φωτιά ποῦ μπορεῖ νὰ ἔξη τίς πιὸ ποικίλες διαβαθμίσεις. Ἡ ἀγάπη περνᾷ ἀνάμεσα ἀπὸ διάφορα στάδια θερμοκρασίας. Κοινὲς φράσεις μιλοῦν γιὰ «τὴν ἀγάπην ποῦ ψυχράθηκε» γιὰ τὸν ἀγαπῶντα ποῦ παραπονεῖται γιὰ τὴν «ψυχρότητα» ἢ τὴν «χλιαρότητα» τοῦ ἀγαπώμενου προσώπου. Μπορούμε νὰ μιλάμε γιὰ τὴν «ἔξαψι» ποῦ δημιουργεῖ ἡ διαφορὰ θερμοκρασίας μεταξὺ δυὸ ψυχῶν ποῦ συνδέονται, δυὸ ἀνθρώπων ποῦ συναντῶνται καὶ τὸ πρῶτο πρᾶγμα ποῦ σημειώνουν εἶναι ὁ βαθμὸς θερμοκρασίας τῆς συλλεπτῆσεως τῶν. "Ισως ἡ ποιότης στὴν καλλιτεχνικὴ δημιουργία, ἰδιαιτέρη τὴ λογοτεχνικὴ, θάξιζε νὰ λέγεται θερμοκρασία.

Ἄλλὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ σκιαγραφήσουμε τὴν ἔκτασι ὄλων αὐτῶν τῶν λεπτομερειῶν. Ὁ βαθμὸς τῆς θερμοκρασίας τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ μίσους, εἶναι ἡ καλύτερη βάσις κριτικῆς, ὅταν ἀντιμετωπίζονται ἀντικειμενικὰ.

Τί κανεὶ ἡ ἀγάπη γιὰ τὸ ἀντικείμενό τῆς; Εἶτε εἶναι σύζυγος, παιδί, ἐπιστήμη, πατριδα ἢ ὁ ἴδιος ὁ Θεός; Ἄγωνίζεται

χαρίν του αγαπωμένου. Ἡ ἐπιθυμία χαροποιεῖ, ὅταν ἀποκτάται τὸ ἐπιθυμούμενον καὶ προκαλεῖ ἱκανοποίησι, ἀλλὰ δὲν ὑποφέρει, δὲν προσφέρει, δὲν δίνει τίποτε. Ἡ ἀγάπη καὶ τὸ μῖσος εἶναι σταθερὰ καὶ συνεχῶς δρῶντα.

Ἡ ἀγάπη ἀγκαλιάζει τὸ ἀντικείμενον της καὶ τὸ περιτυλίγει σὲ μιὰ εὐνοϊκὴ ἀτμόσφαιρα ὅλο στοργή, κατάφασι καὶ τρυφερότητα.

Τὸ μῖσος περιτυλίγει τὸ ἀντικείμενό του μὲ ὄχι λιγώτερη ἔντασι ἀλλὰ μὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα δυσφορίας, πού τὸ τραυματίζει καὶ τὸ καψαλίζει σάν καυτερός λίθας καὶ τὸ καταστρέφει.

Ἡ ἀγάπη πνέει σάν μιὰ θερμὴ κατάφασι πρὸς τὸ αγαπώμενο πρόσωπο, ἐνῶ τὸ μῖσος ἐκκρίνει καταστρεπτικὸ δηλητήριο.

Στὴν ἀγάπη αἰσθανόμαστε ἠνωμένοι μὲ τὸ ἀντικείμενο. Τί σημαίνει αὐτὴ ἡ ἔνωσις; Δὲν εἶναι φυσικὴ ἔνωσις ἢ κλειστή. Ἴσως ὁ φίλος μας (κι' ἡ φίλια εἶναι μιὰ μορφὴ ἀγάπης) νᾶναι μίλια τοπικὰ μακριὰ μας καὶ νὰ μὴν ἀκοῦμε τίποτε ἀπ' αὐτόν. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως εἴμαστε ἔνωμένοι μαζύ του μὲ μιὰ συμβολικὴ ἔνωσι. Οἱ ψυχές μας ἐπεκτείνονται κατὰ ἓνα θαυμαστὸ τρόπο, ἐξαλείφουν τὶς ἀποστάσεις καὶ ὅπου κι' ἂν θρισκώμαστε, αἰσθανόμαστε σὲ μιὰ οὐσιώδη ἐνότητα μὲ αὐτόν.

Αὐτὸ σημαίνει κατὰ κυριολεξίαν, ὅταν λέμε σὲ δύσκολες στιγμὲς σὲ κάποιον φίλο: «ὑπολόγισε σὲ μένα, εἶμαι στὸ πλευρό σου». Εἶναι σάν νὰ λέμε πῶς ἡ κατάστασις σου εἶναι καὶ δική μου καὶ θὰ σὲ ὑποστηρίξω.

Τὸ μῖσος καθὼς πορεύεται πρὸς τὸν μισούμενο μᾶς διαχωρίζει ἀπ' αὐτόν. Μᾶς κρατᾶ σὲ μιὰ ἀπόστασι, ἀνοίγει μιὰν ἄβυσσο ἀνάμεσά μας. Ἡ ἀγάπη φέρνει τὶς καρδιὲς κοντὰ καὶ προκαλεῖ μιὰν ἄρμονία. Τὸ μῖσος προκαλεῖ διαφωνία, μεταφυσικὴ ἀποξένωσι, ἀπόλυτη μόνωσι κι' ἀποχωρισμὸ ἀπ' τὸ μισούμενο.

Ἡ ἀγάπη φθάνει πρὸς τὸ ἀντικείμενον της μὲ μιὰ ὁρατὴ διεύρυνσι κι' ἀναπτύσσει μιὰ θεϊκὴ προσπάθεια πού εἶναι ἡ πῶς

δραστικὴ στάσις πού ὑπάρχει καὶ πού εἶναι ὅλο κατάφασι γιὰ τὸ ἀντικείμενον της. Σκεφθῆτε τί εἶναι τὸ ν' αγαπᾶς τὴν τέχνη ἢ τὴν πατριδα σου. Αὐτὸ σημαίνει τὸ νὰ μὴν ἀμφιβάλλετε οὔτε γιὰ μιὰ στιγμὴ στὸ δικαίωμά τους νὰ ὑπάρχουν. Εἶναι μιὰ συνεχῆς ἀναγνώρισις κι' ἀποδοχὴ τῆς ὑπάρξεώς τους. Αὐτὸ ὄχι σάν μιὰ ψυχρὴ κρίσις καὶ μιὰ ἀναγνώρισις δικαίου, ἀλλὰ σάν μιὰ ἀπόφασις πού εἶναι συγχρόνως καὶ συμμετοχὴ.

Τὸ μῖσος σκοτώνει αὐτὸ πού μισοῦμε, τὸ ἐκμηδενίζει στὴν σκέψι μας, πετῶντας μακριὰ κι' ἀπορρίπτοντας τὸ δικαίωμα νὰ ὑπάρχη καὶ ν' ἀνασαινη. Τὸ νὰ μισῇ κανεὶς εἶναι τὸ νὰ αἰσθάνεσαι ἐρεθισμένος ἀπ' τὴν παρουσία τοῦ μισουμένου. Τὸ μόνον πρᾶγμα πού μᾶς φέρνει ἀνακούφισι τότε εἶναι ἡ ὀλοκληρωτικὴ του ἐξαφάνισις.

Ἀγαπῶντας κάτι, ἔχουμε μιὰ ἐπιμονὴ πῶς τὸ αγαπώμενο ὑπάρχει. Μιὰ ἄρνησις νὰ παραδεχθοῦμε τὴν ὑπαρξί τοῦ σύμπαντος χωρὶς αὐτό. Ἔτσι σιγά-σιγά μετατρέπεται κι' ὁ ἑαυτός μας καὶ γίνεται μιὰ συνεχῆς κι' ἐντατικὴ παροχὴ ζωῆς σ' αὐτὸ πού αγαποῦμε.

Ἡ ἀγάπη εἶναι μιὰ διαρκὴς προσφορὰ ζωῆς, μιὰ συνεχῆς δημιουργία καὶ προσεκτικὴ διατήρησις τοῦ αγαπωμένου.

Τὸ μῖσος εἶναι ἐξουδετέρωσις κι' ἄμεση δολοφονία, πού δὲν γίνεται μιὰ φορὰ. Ὅταν μισοῦμε, δολοφονοῦμε συνεχῶς τὸ μισούμενο.

★

Συνοπτικὰ μπορούμε νὰ ποῦμε, πῶς ἡ ἀγάπη εἶναι μιὰ κεντρόφυγος ἐνέργεια τῆς ψυχῆς, σταθερᾶς ροῆς, πού πορεύεται πρὸς τὸ αγαπώμενον γιὰ νὰ τὸ περιβάλῃ μὲ μιὰ θερμὴ ἐπιθεβαίωσι. Ἡ ἀγάπη μᾶς ἐνώνει θετικὰ μὲ τὸ αγαπώμενο καὶ μᾶς ὀδηγεῖ στὸ νὰ ἀποδεχώμεθα τὴν ὑπαρξί του.

ORTEGA Y GASSET

Μετάφρασις

Ι. Α. Παπαγεωργίου.

ΤΟ ΣΗΜΕΙΟΝ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ

Ἄνεπαισθήτως καὶ μυστηριακῶς συντελεῖται ἡ διαδοχὴ τῶν πολιτισμῶν διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Σαφῆ ὄρια δὲν ὑφίστανται, ὅπως δὲν ὑφίσταται κατ' οὐσίαν ἀφαίρεσις καὶ ἐναλλαγὴ εἰς τὴν χρονικὴν ὁλότητα. Τὰ πάντα εἶναι μία συμβατικότητα τοῦ πεπερασμένου ἀνθρωπίνου νοῦ. Πάντως, εἰς τὸ ἕθνος ὑπάρχει τι τὸ αἰωνίως ἀμετάτρεπτον. Εἶναι τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐκδηλοῦται ὡς θίωσις καὶ ἐκφράζεται ὡς μορφή. Ὁ βαθμὸς τῆς κατὰ καιροὺς αὐτογνωσίας τοῦ πνεύματος ἀπετέλεσε καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν γνῶρισμα ἐκάστου πολιτισμοῦ, ἡ δὲ πνευματικὴ καταξίωσις τῆς ὑπάρξεως δηλοῖ τὴν σφραγίδα τῆς πνευματικότητος μιᾶς ἐποχῆς. Καὶ ἡ σφραγὶς τοῦ πνεύματος ἐτέθη διὰ μίαν καὶ μόνην φοράν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν εἶχε φθάσει πλέον «τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου» (Γαλ. δ' 4), κατὰ τρόπον τόσον χαρακτηριστικῶς ἔντονον, ὥστε θραδύτερον ἐπέφερον ἀναταραχὴν καὶ ἀνακατατάξεις εἰς τὰς κοινωνίας. Ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς τῆς ἰουδαϊκῆς παραδόσεως τὸ νέον πνευματικὸν κίνημα ἐξελήφθη ὡς «σκάνδαλον», καὶ ἀπὸ τοὺς μύστας τοῦ Λόγου καὶ τῆς ἁρμονίας ὡς «μωρία» (Α' Κορινθ. α' 23). Οὕτως οἱ σύγχρονοι, παρασυρθέντες ἀπὸ τὸν κλύδωνα τοῦ παρελθόντος, δὲν ἐγένοντο μέτοχοι τῆς κοσμογονικῆς αὐτῆς μετουσιώσεως. Οἱ μεταγενέστεροι, σκληροὶ καὶ μονολιθικοί, κληρονόμοι τοῦ σαρκασμοῦ καὶ τῆς λοιδορίας τῶν προγόνων, ἀνίκανοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ τὰ ὑψηλὰ καὶ ἀπόκληροι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ὀπτασιασμοῦ, κατέλυσαν τὸ ὀρθολογιστικὸν καθεστῶς εἰς τὸ θαθὺ ἕρεθος τῆς ἀγνοίας. Ἐν τούτοις, ἡ παρουσία τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς κλασικῆς διανοήσεως ἀπετέλεσε τὴν ἀπαρχὴν μιᾶς νέας πολι-

τιστικῆς περιόδου, τῆς ὁποίας τὴν εἴσοδον ὑλοποίησεν ἡ κοσμοσωτήριος ἐνσάρκωσις τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἡ ὁποία ἔλαβε χώραν περὶ τὸ 749 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, ἐπὶ βασιλείας Ἡρώδου τοῦ Μεγάλου εἰς Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας (Ματθ. θ' 1 κ.έ.). Τὸ γεγονός αὐτὸ ἀπετέλεσεν «σημεῖον εἰς τὰ ἔθνη», καὶ θεμελιώδεις χρονολογικὸν ὄριον (terminus ante et post quem) διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ. Ἄλλὰ προσέτι, ἡ «ἐν ἀρχῇ» τῆς δημιουργίας τοῦ Κόσμου παρουσία τοῦ προαιωνίου Λόγου⁽¹⁾, ὁ ὁποῖος ἀπετέλεσε τὸν ἐμπνευστὴν τῆς ἐθνικῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως καὶ τὴν ἀπόλυτον προσδοκίαν τοῦ ἰουδαϊσμοῦ, ἀπέβη διὰ τῆς ἐνσάρκωσεως ἡ μεγαλειώδης Θεία Ἀποκάλυψις πρὸς τὸν ἀνθρώπων.

1. Ἐπὶ αἰῶνας τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα διεμόρφωνε τὸν κόσμον. Χωρὶς αὐτὸ δὲν θὰ εἶχομεν «τὴν συνείδηση τῶν διανοητικῶν μας δυνατοτήτων»⁽²⁾. Ἴσως ἀκόμη, νὰ μὴ εἶχομεν κἄν πολιτισμὸν σήμερον χωρὶς τὰς τιτανομαχίας τοῦ Μαρκαθῶνος καὶ τῆς Σαλαμίνας, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλεσαν τὸ ἀπαύγασμα τῆς ἐνσυνειδήτου ἐναλλαγῆς μεταξὺ θεωρητικοῦ καὶ πρακτικοῦ βίου⁽³⁾. Ἄλλ' ἡ μεγάλη αὐτὴ περίοδος τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ ἐπεσφραγίσθη κατ' οὐσίαν μὲ τὸν θάνατον τοῦ Σωκράτους. Μία νέα ἐποχὴ ἀνέτειλε τώρα μὲ τὴν Γέννησιν τοῦ Ἰη-

(1) Πρβλ. Ἰωάν. α' 1.

(2) Πρβλ. Π. Κανελλοπούλου, Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ ἐποχὴ μας, Ἀθήναι 1953, σ. 39.

(3) Πρβλ. Victor Duruy, Histoire des Grecs, t. III, Paris 1889, p. 611 κ.έ.

σοῦ (+), τῆς ὁποίας διάμεσος τῶν δύο κόσμων ὑπῆρξεν ὁ Πλωτίνος (204-269 μ.Χ.), ὁ θεωρητικὸς θεμελιωτὴς τῆς μονοθεΐας.

Αὐτὴν τὴν ἐποχὴν εἰς γηραιὸς πολιτισμὸς μὲ ἔκδηλα σημεῖα ἀποσυνθέσεως, παραπαίων ὠδηγεῖτο μοιραίως πρὸς ξένα πνευματικὸν καὶ ἱστορικὸν ἀδιέξοδον⁽⁵⁾. Αἱ ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες εἶχον κατακλύσει τὸν κόσμον, εἶχον φθάσει εἰς τὰς ἐσχατίας τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ἰσχύς εἶχον ὑλοποιήσει τὴν ὕβριν—παράδειγμα, ὁ Νέρων, ὁ Καλιγούλας καὶ ὁ Διοκλητιανός—καὶ εἶχον ἐξαχρειώσει τὰ ἦθη. Ἄλλὰ «Κύριος Σαβαώθ ἐβουλεύσατο παραλῦσαι πᾶσαν τὴν ὕβριν τῶν ἐνδόξων καὶ ἀτιμάσαι πᾶν ἔνδοξον ἐπὶ τῆς γῆς» (Ἡσαΐου, κγ' 9). Οὕτω λοιπόν, ἡ ρωμαϊκὴ κοσμοκρατορία ὡς φερόμενος χνοὺς ὑπὸ ἀνέμου καὶ ὡς πάχη ὑπὸ λαίλαπος διωχθεῖσα λεπτὴ καὶ ὡς καπνὸς ὑπὸ ἀνέμου διεχύθη καὶ ὡς μνεῖα καταλύτου μονοήμερου παρώδευσε (Σοφ. Σολ. ε' 14).

Ἄλλὰ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐκινδύνευε νὰ ταφῆ εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Ρώμης μετὰ τοῦ πολιτιστικοῦ οἰκοδομήματος τῆς Δύσεως, διεσώθη χάρις εἰς τὸν Χριστιανισμόν.

2. Τὸ κυριῶς προοίμιον τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπῆρξεν ἡ Ἰουδαϊκὴ θρησκεία. Ὁ Ἰσραὴλ ἀπέτελεσεν ἕνα πρωτοφανὲς ἱστορικὸν φαινόμενον. Ἦτο λαός, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξεν ἕνα πολιτισμὸν ἡδραιωμένον θαθέως εἰς τὴν αἰωνόβιον ἀνατολικὴν παράδοσιν. Τὰ συντηρητικὰ του στοιχεῖα ἀνέπτυξαν μίαν ὑπερτροφικὴν συνείδησιν αὐταρκείας, ἀποκύημα τῆς ὁποίας ἦτο ἡ ἰσχυροποιήσις τῆς ἐκπληκτικῆς φυλετικῆς του συνοχῆς μετὰ τὴν διασποράν. Ὁ Ἰωσήπος (37 μ.Χ. ἕ. γεν.) ἀπολογητὴς τοῦ Ἰουδαϊκοῦ συντηρητισμοῦ, εἰς τὰ ἔργα του ἀφήνει νὰ διαφανῆ, ὅτι ὁ Ἰσραὴλ ἦτο προωρισμένος νὰ

περιορισθῆ ἱστορικῶς εἰς τὸν ἑαυτὸν του⁽⁶⁾.

Ἐν γένει, ὁ Ἰουδαϊκὸς πολιτισμὸς ὑπῆρξε μία ἱστορικὴ ἰδιορρυθμία, ἕνα κρᾶμα ἄλλοιους καὶ ψυχικῆς δοκιμασίας, μία ἀναλαμπὴ οὐρανιας ἀποκαλύψεως. Αἱ καταστρεπτικαὶ λαίλαπες τοῦ Ναβουχοδονόσορος (606 π.Χ.) καὶ τοῦ Τίτου (70 μ. Χ.), τῶν Περσῶν (641 μ. Χ.) καὶ τῶν Ἀράβων ἢ τῶν Τούρκων ἐγάλκυσαν τὸ πνεῦμα «τοῦ λαοῦ τῶν μεγάλων παθημάτων». Αἱ προφητικαὶ μορφαὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶχον περιγράψει ἐντόνως τὰς μελλούσας ἀνά τοὺς αἰῶνας καταστρεπτικὰς θυέλλας: «ἡ φωνὴ αὐτῶν ὡς θάλασσα ἠχήσει, ἐφ' ἵπποις ἵππάσονται παρεσκευασμένοι, ὥσπερ πῦρ, εἰς πόλεμον...» (Ἰερ. κζ' 42).

Οἱ αἰῶνες τῆς διασπορᾶς—περισσότεροι ἀπὸ εἴκοσι—ἀπέτελεσαν μίαν ζωντανὴν ἐνσάρκωσιν τῶν θλιβερῶν ὀπτασιασμῶν τῆς προφητικῆς ψυχῆς τοῦ Ἰσραὴλ: «ἐπέτησεν ἡ Ἰουδαία, καὶ αἱ πύλαι αὐτῆς ἐκεκλήθησαν καὶ ἐσκοτώθησαν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἡ κραυγὴ τῆς Ἰερουσαλὴμ ἀνέβη» (Ἰερ. ιδ' 2).

3. Ὁ Ἰουδαϊκὸς νόμος, ὡς «παιδαγωγὸς εἰς Χριστόν» (Γαλ. γ' 24), καὶ τὸ κλασσικὸν πνεῦμα συνέθεσαν τὴν Ἀνατολικὴν πνευματικότητα. Ὅταν ἐφθασε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, «ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν του» (Γαλ. δ' 4), διὰ νὰ προσδώσῃ τὴν πληρότητα εἰς τὸν Νόμον τοῦ Ἰσραὴλ (Ματθ. ε' 17), διὰ νὰ δημιουργήσῃ μίαν ὠλοκληρωμένην πλέον μορφήν πολιτισμοῦ, ἡ ὁποία θασιζομένη εἰς τὰς ἀνατολικὰς δοξασίας⁽⁷⁾ θὰ εἶχεν ὡς σκοπὸν τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ ἀρχαίου κόσμου⁽⁸⁾. Καὶ ἐφθασεν ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὴν γῆν ἀθορύβως, καὶ ἀθορύβως, ἀλλὰ πάντως σταθερῶς, ἐξηπλώ-

(6) Πρὸς. Ἰωσήπου, Κατ' Ἀπίωνος, Α' 12, 60 κ. ἕ. (ἐκδ. «Παπύρου», Ἀθῆναι 1938, ὑπὸ Βασ. Βέλλας).

(7) Πρὸς. Ἰωάν. ιβ' 20-23.

(8) Πρὸς. Εἰς τὸν «Ἕγμον τῆς Ἀκαθίστου» (κατὰ τὴν ἔκδοσιν Σωφρονίου Εὐστρατιάδου) τὸν στ. 18 τοῦ Οἴκου: «Χαίρε δι' ἧς νεουργεῖται ἡ κτίσις.

(4) Πρὸς. Σ. Μελά, Ἡ Γέννησις τοῦ Ἰησοῦ, «Ἑλλ. Δημιουργία», τόμ. Β' 1948, σ. 517.

(5) Πρὸς. Π. Κανελλοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 22 κ. ἕ.

θη, ἐν ἀντιθέσει πρὸ τὸν Μωαμεθανισμόν, ὁ ὁποῖος θραδύτερον (571-632 μ. Χ.) ἐπεβλήθη διὰ τοῦ ξίφους εἰς τὰς ἀχανεῖς ἀραβικὰς ἐκτάσεις⁽⁹⁾.

Ὁρισμένα γεγονότα, τὰ ὅποια ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν κοσμογονικὴν αὐτὴν περίοδον τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως, ἔχουν ἰδιαίτεραν σημασίαν.

1) Ἡ προσκύνησις τῶν Μάγων τῆς Ἀνατολῆς (Ματθ. θ' 1 κ. ἐ.), ὡς ἐκπροσώπων τοῦ πνεύματος, ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν ὑποταγῆς τῆς ἀνατολικῆς διανοήσεως εἰς τὸ νέον κοσμοσπήριον κήρυγμα.

2) Ὁ ἀγγελικὸς ὕμνος, «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ» (Λουκ. θ' 14), κατὰ τὴν ὥραν τῆς Γεννήσεως, εἶναι μία Θεία ἀπαρχὴ ἐκφράσεως τοῦ ὑπερκοσμίου χαρακτήρος τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοῦ ὁποῦ «ἡ βασιλεία οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου» (Ἰωάν. ιη' 36).

3) Ἡ εὐχὴ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς εἰρήνης ἐπὶ τῆς γῆς ὑποδηλοῖ τὸν καθαρῶς πνευματικὸν χαρακτήρα τοῦ Χριστιανισμοῦ, διότι ἡ εἰρήνη ἀποτελεῖ τὸν κατ' ἐξοχὴν καρπὸν τοῦ πνεύματος (Γαλ. ε' 22). Ἐξ ἄλλου, ὁ ἴδιος ὁ Κύριος εἶναι φορεὺς «πνεύματος, σοφίας καὶ συνέσεως, πνεύματος βουλής καὶ ἰσχύος, πνεύματος γνώσεως καὶ εὐσεβείας» (Ἡσαῖου ια' 2).

Ἄλλ' ὑπάρχουν καὶ ὠρισμένα ἄλλα χαρακτηριστικὰ τῆς νέας πολιτιστικῆς περιόδου:

1) Ὁ δυναμισμός: ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς νέας «ἐν δυνάμει βασιλείας τοῦ Θεοῦ» (Μάρκ. θ' 1), ἡ ὁποία εἶχεν ὡς σκοπὸν νὰ «πατάξῃ γῆν τῷ λόγῳ» (Ἡσαῖου, ια' 4).

2) Ἡ αἰωνιότης: εἶναι ἡ θεμελιώδης ιδιότης τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ,

ὅστις «χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας» (Ἐβρ. ιγ' 8).

3) Ἡ οἰκομενικότης ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν κοινωνικότητα: ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τῆς κλασσικῆς πλέον διακηρύξεως τοῦ Παύλου, «οὐκ ἐν Ἰουδαίῳ, οὐδὲ Ἕλληνι, οὐκ ἐν δοῦλος, οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἐν ἄρσεν καὶ θήλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἓστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλ. γ' 28). Ἡ διακήρυξις αὐτῆ περιέχει εἰς τὰ πλαίσια τῆς τὴν νέαν ἐπαναστατικὴν κοσμοθεωρίαν τῆς χριστιανικῆς σκέψεως, ἡ ὁποία γκρεμίζει ἐκ θεμελιῶν τὸ παλαιὸν κοινωνικὸν οἰκοδόμημα καὶ ἐναγκαλιζέται προφητικῶς τὴν ἐποχὴν μας.

4) Τὸ ὑπὲρ λόγον στοιχεῖον: εἶναι ἡ θεία δύναμις, ἡ ὁποία δημιουργεῖ τὰ ὑπερφυσικὰ καὶ θαυμαστά φαινόμενα, τὰ ὁποῖα ἐλέγχονται μόνον διὰ τῆς πίστεως. Οὕτω κατὰ τὴν χριστιανικὴν προσδοκίαν, «ταῦρος καὶ λέων ἅμα βοσκηθήσονται, καὶ παιδίον μικρὸν ἄξει αὐτούς» (Ἡσαῖου ια' 6).

★ ★ ★

Ὅπως ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὴν πανανθρωπίνην ἀνά τοὺς αἰῶνας πίστιν, ἀποτελεῖ τὸ ὄριον μεταξύ ὄλων τῶν ἐννοιῶν⁽¹⁰⁾, οὕτω καὶ ἡ ἕνσαρκος παρουσία τοῦ Λόγου ἀποτελεῖ χρονολογικῶς μὲν τὴν μοναδικὴν τομὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρώπου, πολιτιστικῶς δὲ τὴν ἀφετηρίαν τῆς περαιτέρω ἐκπολιτιστικῆς ἐξελιξεως τοῦ Χριστιανισμοῦ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΡΟΥΣΤΑΛΑΚΗΣ

(10) Πρὸλ. Κοράνιον, ἑλλ. μετ. Μ. Ζωγράφου-Μεραναίου, Ἀθήναι (ἄ. ἔ.), Κεφ. νγ', ἐδάφ. 43, σ. 398.

(9) Πρὸλ. Washington Irving, Μωάμεθ, ἐκδ. Ἐλευθερουδάκη, Ἑλλ. μετ. Σ. Ἰκονίου, Ἀθήναι 1930, σ. 110.

Τ Ο Τ Ε Ι Χ Ο Σ

«Τὸ μεσότοιχον τοῦ φράγματος λύσας, καὶ ἔλθὼν ἐδηγγελίσατο εἰρήνην».

(Ἐφεσ. 6' 14).

Κανείς δὲ θυμᾶται πότε ὑψώθηκε αὐτὸ τὸ πελώριο τεῖχος καὶ ἐχώρισε, ἔτσι ἀναπάντεχα, τὸν μικρὸ μας πλανήτη.

Ἔνα τεῖχος παράξενο, μὲ ἀπόλυτες διαστάσεις καὶ ἀδιαίρετη συνέχεια. Μιὰ ἐγκάρσια περιτομὴ στὸ φλοιὸ τῆς γῆς. Ἡ ὕψωση δὲν κατόρθωνε νὰ τὸ ψηλαφήσει. Ἦταν, σχεδόν, ἀδιόρατο. Κι' ὅμως ἀδιαπέραστο. Οἱ ἄνθρωποι δὲν μποροῦσαν νὰ τὸ ἴδουν μὲ τὰ μάτια. Τὸ ψηλαφίζαν, ὡστόσο, μὲ τὴν ἀπώθηση ποὺ νοιώθανε σὰν τὸ πλησίαζαν. Αὐτὴ ἡ ἀπόλυτη θεβαιότητα τῆς παρουσίας του δὲν τοὺς ἄφηνε νὰ τὸ ξεπεράσουν.

Καὶ κείνο ὑψωνόταν γιγάντιο καὶ σκίαζε τὸν ἥλιο. Μὲ μιὰ σκιά ἀπαίσια, ποὺ ἔφερνε τὸ θάνατο. Τὸ σκοτάδι ἔπιγιε τὴ ζωὴ. Κι' οἱ ἄνθρωποι καρτεροῦσαν τὸ τέλος μέσα στὴν ἀτέλειωτη νύχτα.

Ἡ ἐλπίδα, ν' ἀνοίξει ὁ Οὐρανὸς ἕνα μικρὸ παράθυρο, εἶχε χαθεῖ. Ἡ προσμονή, γιὰ μιὰ κάθετη ἀχτίνα ἀπὸ φῶς, ἦτανε πιά μάταιη. Κανένας δὲν πίστευε, πὼς θάφτανε ἡ ἡμέρα τοῦ ἐλέους.

Ὁ θάνατος ἐξουσίαζε τὴ ζωὴ. Τὸ σκοτάδι, μαῦρο πελώριο σύννεφο, εἶχε καλύψει τὸ μικρὸ μας πλανήτη.

Τὸ τεῖχος ὑψώθηκε ἀμετάθετα. Καὶ ἔσθυσε τὸ φῶς.

★

Μέσα σὲ τοῦτο τὸ ἀτελεύτητο σκοτάδι, πεθαίνανε οἱ ἐλπίδες καὶ τὰ ὄνειρα. Τελευτοῦσαν οἱ μέρες καὶ οἱ ἄνθρωποι. Οἱ γιοῖ τοῦ Ἀδάμ εἶχανε χάσει τὴν αἴσθηση

τῆς ἐπιστροφῆς. Κανένας δὲν πίστευε ὅτι μποροῦσε νὰ γυρίσει στὴν ἀρχή. Ἐκεῖ ποὺ ὑπῆρχε τὸ φῶς. Ἐκεῖ ἀπὸ ὅπου εἶχε ἀρχίσει τὴν πορεία του τὸ ἀνθρώπινο γένος. Στὴν πρώτη πατρίδα. Μὲ τὸν ἀνέφελο οὐρανὸ καὶ τὴν πανδαισία τῆς χαρᾶς.

Ἡ αἴσθηση τοῦ αἰώνιου εἶχε σθῦσει κάτω ἀπὸ τὴν θεβαιότητα τοῦ ἀπόλυτου τέλους. Τὸ μηδὲν εἶχε ἀφανίσει τὸ ἄπειρο. Οἱ κάτοικοι τῆς γῆς ἀγνοοῦσαν τὸ Θεὸ ἢ τοῦ εἶχαν δώσει γῆινες διαστάσεις, τοποθετημένες σὲ ἀνθρώπινα μέτρα. Ἡ σάρκα ἀποτελοῦσε τὴ μοναδικὴ θεβαιότητα. Κι' ὁ πόλεμος ἦταν ἡ ἔκφραση τοῦ τείχους.

Ἐδῶ, δὲν ὑπῆρχε ἀγάπη. Κυριαρχοῦσε τὸ μῖσος. Ὁ νόμος τῆς ζούγκλας ἦταν ὁ νόμος τῆς πολιτείας. Νομοθετοῦσαν οἱ ἄρχοντες, γιὰ νὰ καταδυναστεύουν νόμιμα τοὺς ἐνδεεῖς. Ὁ Βαὰλ καταθρόνιζε μὲ τὸ πύρινο στόμα του τὰ νήπια. Ὁ Κιαιάδας, αὐτὴ ἡ σωματοποίηση τοῦ συγγνοῦ μίσους, εἶχε γίνει τὸ σύμβολο τοῦ νόμου. Τὸ ἰδανικὸ τῆς τελειότητος.

Κι' ἡ σκλαβιά ἔπαινε νόμιμο περιγραμμά. Γιὰ νὰ δημιουργήσει ἔργα πολιτισμοῦ. Νὰ χτίσει τὰ καλλιμάρμαρα οἰκοδομήματα, θεμελιωμένα σὲ ἀνθρώπινες σάρκες. Καὶ κείνα αὐξάνονταν — αὐξάνονταν, ἐνώνονταν ἀναμεταξύ τους καὶ γίνονταν ἕνα ἀδιαπέραστο τεῖχος.

Μετὰ τὴν ἀγάπη ἐγκατέλειψε τὸ μικρὸ μας πλανήτη ἡ ἐλευθερία. Δὲν ἄντεξε τὴν παρουσία τοῦ τείχους. Αὐτοὶ οἱ ἀπαίσιοι ὀγκόλιθοι τῆς ἔκρυσαν τὸν ἥλιο. Ἀφαιρούσαν τὸν καθαρὸ ἀγέρα καὶ τὴν ὄραση τοῦ φωτός. Ἡ γῆ ἔγινε ἕνα ἀπέραντο

χαλκείο. Οί άνθρωποι χάλκευαν ακατά-
παυστα άλυσσίδες, νάλυσοδέσουν τ' αδέρ-
φια τους. Δέν άκούγονταν κελαιδίσιματα
πουλιών ή φωνές από άγρίμια. Δέν άντιθού-
ϊζαν οί φωνές του άγέρα στά δέντρα ούτε
τό μούγκρισμα τής θάλασσας. Μόνο ό ά-
παίσιος ήχος άπ' τά σφυριά, πού χάλκευαν
τίς άλυσσίδες.

Αυτός ό ήχος παράσυρε και τούς γιούς
του Θεού. Μή μία άπαίσια άλαζονεία κρύ-
ψανε τίς πλάκες του Μωυσή κάτω από ά-
σήκωτα θάρη. Για να μη τίς κλέψουν, τά-
χα, οί άνθρωποι. Κι' ό Νόμος έγινε δυσθά-
σταχτο φορτίο. "Ενας τύραννος πού μαστί-
γωνε τούς ανθρώπους, με άπερίγραπτο σα-
δισμό. Και οί γιοί του Θεού χάρωνταν τίς
πληγές με μαζοχιστική γευστικότητα.

Τά χρόνια γίνονταν αιώνες κι' οί άνθρω-
ποι ζύσανε μέσα στην άτέλειωτη νύχτα.
Στή νύχτα πού γέννησε τό σκοτάδι του
τείχους. Πού έφερε τον καθημερινό θάνα-
το.

Ζούσανε βουβόι, τραγικά πρόσωπα μιās
ανεπανάληπτης τραγωδίας. "Ως τή στι-
γμή πού άκούστηκαν οί σάλπιγγες και ξε-
χύθηκε τό Ουράνιο Φώς στο μικρό μας
πλανήτη.

★

"Ήταν μία φεγγαρόλουστη νύχτα, όταν
άντήχησε τό ουράνιο σάλπισμα: «Δόξα εν
ύψίστοις Θεώ και επί γής ειρήνη, εν άνθρώ-
ποις ευδοκία».

Άκατάπαυστο φώς ξεχύθηκε παντού.
Κι' οί άνθρωποι «έφοθήθησαν φόβον μέ-
γαν». "Ενας δυνατός σεισμός τράνταξε συ-
θέμελα τή γή. Και τό τείχος γκρεμίστηκε
με πάταγο.

Τώρα πιά οί άνθρωποι θά ζούσαν λεύτε-
ροι κάτω από τό φώς και τόν ήλιο.

Όστόσο, οί γιοί του Άδάμ δέν είχαν
συνηθείσει τό πολύ φώς. Είχαν θεληματικά
μειώσει τήν όρασή τους. Κι' ως περνούσαν
τά χρόνια, δέν άντέξανε στο φώς και στά
φωτεινά ιμάτια. Νοσταλγήσανε τό τείχος.
Ξαναθυμηθήκανε τούς άπαίσιους εκείνους
ήχους άπ' τά σφυριά του χαλκείου.

Μόνο πού δέν ξαναπιάσανε τ' άσφυρία.
Πιο φρόνιμοι και πιο πρακτικοί από πρῶ-
τα— έτσι τουλάχιστον πιστεύουνε — ύψώ-
σανε παλάτια και φτιάξανε πολιτείες. Χα-
ράξανε δρόμους, να επικοινωνουν με άνε-
ση. Δεντροφυτέψανε πάρκα και άγαλαμα-
στόλισαν πλατείες. Βάλανε και πολύχρω-
μα φῶτα, για να είναι πιο όμορφα. ("Η αι-
σθητική, πιά, παίζει πρωτεύοντα ρόλο στον
καινούργιο κόσμο πού χτίσανε). Φτιάξα-
νε, ακόμα, συντριβάνια και κρεμαστούς
κήπους. Στο τέλος περιχαράξανε με αδιά-
βατη τάφρο τίς πολιτείες, να τίς προστα-
τεύσουν από έχθρικές επιθέσεις.

Μόνο πού οί αρχιτέκτονες, του καινούρ-
γιου αυτου κόσμου, κανανε κάποιον λάθος
στα σχέδια. Χαράξανε τούς δρόμους κυ-
κλικούς. Κι' αυτό είχεν ένα βασικό μειονέ-
κτημα. Οί άνθρωποι, καθώς βαδίζουν, ξα-
νάρχονται πάλι στο ίδιο σημείο. Ξαναγυ-
ρίζουν στην αρχή. "Ετσι ή πορεία έγινε μια
κυκλική πορεία γύρω από τον έαυτο τους.

Κι' αυτές οί κυκλικές πολιτείες, με τά
πολλά φῶτα και τον λίγο καθαρό άγέρα
κουράζουνε αφάνταστα τούς κατοίκους.
"Η κούραση διοχετεύεται άόρατα στον έ-
σωτερικό τους κόσμο. Κι' οί άνθρωποι πα-
σχίζουν άδικα να ξεφύγουν άπ' τήν κυκλι-
κή πορεία. Τό άγχος μαστιγώνει τό είναι
τους. Έξουσιάζει τό λογικό και τήν ψυχή
τους. Τώρα πιά, φοβούνται τίς πολιτείες
και τά φῶτα. Φοβούνται τά παλάτια πού
χτίσανε οί ίδιοι. Τρέμουνε τό άύριο και τή
δύναμή τους.

Δέν περιμένουνε τίς σάλπιγγες να γκρε-
μιστεί τό τείχος—γιατί τείχος δέν ύπάρχει.
Περιμένουνε μια αδιόρατη δύναμη, να τούς
βγάλει άπ' τούς κυκλικούς δρόμους. Να
τούς λευτερώσει από τουτα τά αναπάντεχα
δεσμά. Κι' αυτή ή άτέλειωτη άναμονή τούς
γεννάει άσταμάτητο άγχος. Και καρτερού-
νε, καρτερούνε άσυλλόγιστα με σταυρωμέ-
να χέρια, και σκυμμένο κεφάλι.

Τί θανάσιμη άναμονή, αλήθεια! "Αν ύ-
ψώσουν τό βλέμμα, είναι θέβαιο θα πέσει
κάθετα τό φώς. Οί άγγελοι έχουν άνοιξει
τά παράθυρα στον Ουρανό και περιμένουν.

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Ἐπιστολαί

Ἄγαπητές «Ἀκτίνες»,

Τὸ τελευταῖο 20ήμερο τοῦ Ὀκτωβρίου εἶχαμε τὴν εὐκαιρίαν καὶ τὴν χαρὰν ἐδῶ στὴν Θεσσαλονίκη νὰ παρακολουθήσουμε μιὰ μεγάλη ἑορταστικὴ ἐκδήλωσις πρὸς τιμὴν τοῦ Πολιούχου τῆς Πόλεως μας Ἁγίου Δημητρίου μετὰ τὴν ἀναβίωσι τῶν ἀρχαίων ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων «Δημήτρεια», τὴν ὁποία ὠργάνωσε γιὰ τὴν Πόλιν μας ὁ Ε.Ο.Τ.

Τὰ «Δημήτρεια» μᾶς παρουσίασαν μερικὲς καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις, πολὺ φροντισμένες καὶ ἀρκετὰ ἀνεθασμένες σὲ πνευματικότητα.

Πρῶτα, πρῶτα ἐξέδωκαν ἓνα πολὺ ὠραῖο σὲ ἐμφάνισι πρόγραμμα, βιβλίον ἀπὸ 100 σελίδες, πολὺ κατατοπιστικὸ καὶ προλογισμένον ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως. «Τὰ «Δημήτρεια», γράφει, εἶναι θέβαιον ὅτι θὰ παράσχουν τὴν εὐκαιρίαν εἰς ὁλόκληρον τὸ Ἔθνος, νὰ ἀναμνησθῆ καὶ ψυχικῶς νὰ ξαναζήσῃ, μεγάλας στιγμᾶς τῆς Ἱστορίας τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, αἱ ὁποῖαι δένονται μετὰ τὸ ρῆγος τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τὴν γοητείαν τῶν παραδόσεων πού μᾶς ἄφησεν ὡς ἀκατάλυτον κληρονομίαν τὸ Βυζάντιον». «Ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ ἠθικῶς ὕψηλόν κλίμα καλοῦνται οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες διὰ τῶν «Δημητρείων» νὰ ξαναζήσουν». Καὶ ὅτι τὰ «Δημήτρεια» κατατείνουν εἰς ἓνα γνήσιον ἔθνικόν σκοπόν».

Καὶ ἦσαν ἔτσι ἀκριβῶς τὰ πράγματα. Ἦρχισαν μετὰ τὸ ἔργο «Ὁ Σταυρὸς καὶ τὸ Σπαθί». Τὸ ἔργο αὐτὸ διαδραματίζεται στὴν Κωνσταντινούπολιν τὸν Η' μ. Χ. αἰῶνα. Ἦκολούθησεν ἡ «Σιμωνίς» ἡ βασιλοπαις τοῦ Βυζαντίου, πού ἔχει σχέσιν μετὰ ὕλην τὴν Μακεδονίαν καὶ κλείει μετὰ τὸ πολὺ συγκινητικὸ καὶ διδακτικὸ ἔργον «Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος». Ἡ θεία λειτουργία διακόπτεται καὶ ὁ Ἠγούμενος μπροστὰ στὸν θρῆνον τοῦ πλήθους εἶπε: «Μὲ χρόνια, μετὰ καιροῦς, πάλιν δικιά μας,

πάλιν δικιά μας θῆναι ἡ Πόλις, Παναγία».

Παρενεβλήθησαν διάφορες καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις καὶ ἰδιαίτερος τρία ὁρατόρια, τὸ ἓνα στὸν Ἁγίον Παῦλον, τὸ ἄλλο στὸν Ἁγίον Δημήτριον καὶ τὸ τρίτον στοὺς Ἱεραποστόλους Κύριλλον καὶ Μεθόδιον. Γιατὶ συνέπεσε τὸ τελευταῖον αὐτὸ πενθήμερον ἢ Ἱερά Μητρόπολις Θεσσαλονικῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς Σλαυικοὺς λαοὺς.

Κατὰ τὸ 5ήμερον τοῦτο κατέφθασαν στὴν Θεσσαλονικὴν ἀντιπρόσωποι ὄλων τῶν Ὁρθοδόξων Σλαυικῶν Ἐκκλησιῶν, οἱ ὅποιοι καὶ ὠμίλησαν μετὰ θαυμασμὸν καὶ εὐλάβειαν δι' ἑκείνους τοὺς πρωτοπόρους εὐαγγελιστὰς τῶν Σλαύων Κύριλλον καὶ Μεθόδιον.

Θὰ μπορούσε νὰ πῆ κανεὶς ὅτι ἔβλεπε παράλληλα πρὸς τὰ «Δημήτρεια» καὶ μίαν Ἑλληνο-σλαυικὴν Ὁρθόδοξον Σύνοδον νὰ ζῆ τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, ὅπως τὸ ἔζησαν τότε οἱ δύο Ἱεραποστόλοι. Τότε ἐπήγαιναν ἐκεῖνοι στοὺς Σλαύους γιὰ νὰ φωτίσουν, τώρα ἔρχονται οἱ Σλαῦοι γιὰ νὰ προσκυνήσουν τὸν τόπον πού γεννήθηκαν οἱ μεγάλοι Ἕλληνες Μεθόδιοι καὶ Κύριλλοι.

Τὸ γεγονός ὅμως εἶναι τοῦτο, ὅτι ὅλο αὐτὸ τὸ πολὺ σπουδαῖον πού μᾶς ἔδωκαν τὰ «Δημήτρεια» καὶ τὰ «Κυρίλλεια» δὲν μπόρεσε νὰ τὰ γευτῆ ὁ πολὺς λαός. Ἦταν γιὰ λίγους. Τόσο τὸ εἰσιτήριο ὅσο καὶ ὁ χῶρος. Ἄν κάποτε μπορούσε ὁ Ε.Ο.Τ. νὰ δώσῃ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ στὸ στάδιον ἢ σὲ ἄλλο ἀνοικτὸν χῶρον γιὰ τὸ λαὸ τῶν συνοικισμῶν καὶ γιὰ τὴν ἐργατικὴ μάζα, τότε ἡ ἐπίδρασις θὰ ἦτο πολὺ μεγαλύτερα καὶ θὰ μπορούσε νὰ ξαναζήσῃ πάλιν στὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ ἐκεῖνο πού εἶπε προφητικὰ ὁ Ἠγούμενος. Καὶ ὅταν αὐτὸ ξαναζήσῃ στὸν λαόν μας, τότε καμμιὰ, ἀπολύτως καμμιὰ ἰδεολογία δὲν μπορεῖ νὰ τὸν ταραξῆ ἀπὸ τὰ βάθρα τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ μας πολιτισμοῦ. Τότε οἱ ἐλπίδες τοῦ Ἐθνικοῦ φτερῶν. Τότε, πού ὁ λαὸς ξαναζῆ τὴν παλῆν Ἱστορίαν.

Μετὰ ἀγάπην

Λ. ΚΟΚΟΛΙΟΣ

ΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ.

«Με θερμές ευχαριστίες σ' Εκείνον, με συγκίνησι, αλλά και με τήν ἐλπίδα μιᾶς πνευματικῆς ἀνοίξεως ξεκινᾶμε τήν φετεινὴ πορεία μας στὸν ἀγῶνα, γιὰ ἕνα καλύτερο αὐριο».

Με αὐτὰ τὰ λόγια ξεκίνησαν τὴ νέα πανεπιστημιακὴ τους χρονιά τὰ μέλη τῆς «Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως». Εἶναι ἕνα ξεκίνημα ἐλπιδοφόρο, πού τονώνει νέους καὶ ἠλικιωμένους. Ὅλοι ζοῦμε σὲ μιὰ ἐποχὴ δύσκολη, ὁ κόσμος καθημερινά, ὅλο καὶ περισσότερο ἀπογομνώνεται ἀπὸ τίς ἀξίες καὶ τὰ πνευματικὰ ἰδανικὰ καὶ ἔτσι παρουσιάζεται γεμάτος φρικτὰ ἔλκη, πληγές πού πυορροοῦν καὶ θέτουν σὲ κίνδυνο καὶ δοκιμασία δεινὴ ὅ,τι πιὸ καθαρὸ, πιὸ πολῦτιμο, πιὸ πνευματικὸ ὑπάρχει.

Μέσα σ' ἕνα τέτοιο κόσμο, οἱ φωνές πού θγαίνουν ἀπὸ στήλη νέων, πού πάλλουν ἀπὸ ἐνθουσιασμό πνευματικὸ, εἶναι μιὰ ἐλπίδα, μιὰ μεγάλη ἐλπίδα. Μιὰ ὑπόσχεσι ὅτι τὸ πᾶν δὲν χάθηκε. Ὑπάρχουν καὶ νέοι, πού δὲν ἔκλιναν γόνυ εἰς τὸν σύγχρονο, «Βάαλ» τοῦ ὕλισμου, τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς ἀδιαφορίας, ἀλλὰ στέκονται ὀρθοὶ στίς ἐπάξεις τοῦ καλοῦ ἀγῶνα προσμενόντας τὸν ἔρχομὸ τῆς Βασιλείας Του.

ΓΡΗΓΟΡΕΙΤΕ

Τὴν προτροπὴν τοῦ ἀπ. Παύλου διάλεξαν σὰν σύνθημα τῆς νέας χρονιάς τὰ μέλη τῆς Χριστ. Φοιτ. Ἐνώσεως. «Γρηγορεῖτε...». Ἐνα σύνθημα δυνατὸ πού ταιριάζει πραγματικὰ σ' αὐτοὺς τοὺς δικούς μας καιρούς. Τὸ «γρηγορεῖτε» μᾶς θυμίζει τὴν εὐθύνη τῆς ἀποστολῆς μας, γιὰ τὴ διαμόρφωσι τοῦ παρόντος, μὰ καὶ τοῦ κόσμου πού ἔρχεται. Καὶ εἶναι ἀλήθεια μιὰ εὐθύνη πού διώχνει ἀπὸ ἐπάνω μας τὸν λήθαργο, τὸν κάματο, τὴν δειλία καὶ μᾶς κρατᾶει σὲ μιὰ εὐλογημένη καὶ δημιουργικὴ καὶ δυναμικὴ ἀνησυχία.

Ὅταν οἱ πολλοί, οἱ περισσότεροι σήμερα, εἴτε ἀποκαωμένοι ἀπὸ τὸν γήινο ἀγῶνα, εἴτε ἀπογοητευμένοι, ὑπνώττουν, οἱ λίγοι «οἱ ἀγρυπνοῦντες», πρέπει νὰ στέκουν ὀρθοί. Εἶναι οἱ μοναδικοὶ ταξιδιώτες, πού ἐνῶ τὸ τραῖνο τρέχει, κι' ὅλοι ἀποκοιμήθηκαν, αὐτοὶ ἀγρυπνοῦν καὶ παρακολουθοῦν τὴν πορεία του μέσα σὲ σκοτάδι πυκνὸ. Ὁ πιστὸς νέος πού βλέπει τὴν κατάστασι τῆς σημερινῆς κοινωνίας καὶ πονᾷ γι' αὐτήν, πρέπει νὰ εἶναι μιὰ συνείδησις «ἐν ἐξεγέρσει» καὶ «ἐγρηγόρει», ἐναντίον τῶν κάθε λογῆς παραχαράξεων, παραχωρήσεων καὶ συμβιβασμῶν πού ἐπιχειροῦνται στοὺς καιρούς μας. Ἐναντίον τῆς ποικιλόμορφης ἀμαρτίας πού κατακλύζει τὴν ἐποχὴ μας...

ΕΝΑΣ ΣΥΝΑΔΕΛΦΙΚΟΣ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Ἀπὸ τὴν φοιτητικὴ μας στήλη ἐπιθυμοῦμε νὰ ἀπευθύνουμε συναδελφικὸ χαιρετισμὸ σὲ ὅσους «ὑποψήφιους» δὲν γεύτηκαν τὴν χαρὰ τῆς ἐπιτυχίας στὸ «Ἀκαδημαϊκὸ».

Ἡ λύπη τους εἶναι καὶ δική μας. Καταλαβαίνουμε πόσο πικρὴ εἶναι ἡ ἀποτυχία γιὰ ἐκείνους πού ἐξεπλήρωσαν με τιμιότητα καὶ με θυσίες τὸ καθήκον τους. Ὁ ἔντιμος ἀγῶνας τους, ἡ ἀγωνία, ἡ ἐξουθενωτικὴ τους προσπάθεια ἀρκεῖ γιὰ νὰ τοὺς δνομάσουμε «συναδέλφους» μας.

Μετὰ τὴν ἀποτυχία, σὲ ἄλλους μὲν ἀνοιξαν καινούργιοι ὀρίζοντες, σὲ ἄλλους δὲ θέρριψε σὲ ἔντασι καὶ ἐπιμονὴ ἡ ἐπιθυμία γιὰ μιὰ δευτέρη προσπάθεια. Δὲν πρέπει ποτὲ λοιπὸν νὰ πούν ὅτι ἡ ζωὴ τους ἔχασε κάθε νόημα. Ἡ ἀποτυχία δὲν θανατώνει, ἀλλὰ ἀτσαλώνει τὴν θέλησι τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἀποτελεῖ μιὰ ταπεινώσι, ἀλλὰ μιὰ μορφὴ «Σταυροῦ». Ἡ ζωὴ τους λοιπὸν τοὺς ἀνήκει καὶ πρέπει ν' ἀγωνιστοῦν γιὰ αὐτήν. Ὅσο γιὰ μᾶς, εἴμαστε πάντα στὸ πλευρό τους καὶ τοὺς εὐχόμεστε ὀλόψυχα, νὰ θροῦν τὸ δρόμο τους!...

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

H. Vogt: Die Erscheinungswelt der Naturwissenschaft und die Welt «an sich», Heidelberg 1966, σ. 86.

Εἰς τὸ σύντομον, ἀλλὰ περιεκτικὸν αὐτὸ ἔργον, ὁ διεθνῶς γνωστὸς θεωρητικὸς ἀστροφυσικὸς καὶ κοσμολόγος τῆς Ἀϊδελβέργης, καθηγητῆς H. Vogt, πραγματεύεται μὲ πολλὴν σαφήνειαν, καθαρότητα σκέψεως καὶ ὁράθους τὸ θέμα τοῦ «κόσμου τῶν φαινομένων τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ κόσμου καθ' ἑαυτὸν». Καὶ εἶναι ἐπιτυχεστάτη ἡ διάκρισις μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν κόσμων, τὴν ὁποίαν ἐπιχειρεῖ ὁ σοφός, γνωστὸς δὲ καὶ ἐξ ἄλλων κοσμοθεωρικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν καὶ διακεκριμένος συγγραφεύς.

Διὰ τὴν φυσικὴν, τὸ ἀντικείμενον τῆς γνώσεως τοῦ κόσμου εἶναι περιωρισμένον μέσα εἰς τὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα παρατηροῦμεν καθ' εὐθείαν ἢ κατὰ ἔμμεσον τρόπον. Δὲν φθάνει ὁμῶς αὕτη εἰς τὴν «ἐσχάτην πραγματικότητα» τοῦ κόσμου. Ἐκεῖνο ποῦ αὕτη ἐπιτυγχάνει εἶναι πάντοτε, ὀλίγον ἢ πολὺ, νὰ ἐρευνηθῆ φαινόμενα μόνον, τὰ ὁποῖα εἶναι προσιτὰ εἰς μετρήσεις ἢ ὑπολογισμούς. Καὶ εἶναι προφανῶς ἐσφαλμένον νὰ δεχθῶμεν ὅτι αἱ ἐπὶ μέρους αὐτὰ ἀπόψεις τοῦ κόσμου εἶναι δυνατόν νὰ ταυτισθοῦν μὲ τὸν κόσμον «καθ' ἑαυτὸν», μὲ τὸν κυρίως κόσμον τῆς ὑπάρξεως ὁσῶλου.

Καὶ ἐκεῖ ὅπου ἡ τεχνικὴ τῆς Φυσικῆς ἐπιστήμης δὲν ἔμπορεῖ πλέον νὰ ἑναρμονισθῆ, ἀρχίζει ἡ περιοχὴ ἐρεύνης τῆς Φιλοσοφίας, ἡ ὁποία καὶ αὕτη, ἀφοῦ προχωρήσῃ μέχρις ἐνὸς βαθμοῦ, τότε σταματᾷ, διὰ νὰ δώσῃ τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν Θεολογίαν. Τὴν Θεολογίαν, τὴν ὁποίαν ὁ καθηγητῆς Vogt, τὴν δέχεται ὡς ἐπιστήμην τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως πίστεως.

Γράφει εἰς τὸν πρόλογον: «Τί εἶναι εἰς τὸ τελικὸν τέλος ὁ κόσμος καὶ ποῖα εἶναι ἡ τελικὴ ἔννοια καὶ σημασία τοῦ κόσμου; Τὰ ἐρωτήματα αὐτά, εἶναι ἐρωτήματα ποῦ πάντοτε προβάλλουν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Καὶ καθ' ὅσον δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν, αἱ ἐπὶ μέρους περιοχαὶ τῆς ἐπιστήμης, ἰδιαίτερος ἡ Φυσικὴ, ἡ Φιλοσοφία καὶ ἡ Θεολογία, πράγματι κάτι μᾶς λέγουν περὶ αὐτῶν». Αὐτὴν δὲ τὴν ἀνάλυσιν ἐπιχειρεῖ, ἀφοῦ ἐξετάσῃ θέματα τῆς Φυσικῆς, ὕπως τὸ περὶ «χρόνου καὶ χώρου», «ὕλης καὶ ἐνεργείας», «μικροκόσμου καὶ μακροκόσμου», «ζωῆς καὶ ἀνθρώπου». Διὰ νὰ εἰσέλ-

θῃ ἔπειτα εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ κόσμου «καθ' ἑαυτὸν» (an sich).

Τελειώνει δὲ τὸ βιβλίον τοῦ δια τῶν ἀκολουθῶν σκέψεων: «Ὅπου ἡ Φυσικὴ δὲν ἔμπορεῖ νὰ δώσῃ πλέον καμμίαν ἀπάντησιν, ὅπου ἡ φυσικοεπιστημονικὴ τεχνικὴ τῶν ἐρωτήσεων δὲν εἶναι ἐφαρμόσιμος, ἐκεῖ εἰσέρχεται ἡ Φιλοσοφία, ἡ ὁποία, ἀκολουθοῦσα ὀρθολογιστικὸν τρόπον σκέψεως, προχωρεῖ πέραν τοῦ πεδίου τῆς Φυσικῆς, διὰ νὰ ἐξετάσῃ θεμελιώδεις ἐρωτήσεις σχετικὰς μὲ τὴν ὑπαρξιν, μὲ προβλήματα κυρίως τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἐννοίας τοῦ κόσμου τῆς ὑπάρξεως (Welt Seins) ἢ τοῦ κόσμου τοῦ εἶναι. Καὶ δὲν εἶναι ἀκριβῶς καθωρισμένον ποῦ αὕτη σταματᾷ. Τέλος δὲ ὅπου δὲν ἔμπορεῖ πλέον περαιτέρω νὰ βοηθήσῃ ἡ Φιλοσοφία, ὅπου αὕτη φθάνει εἰς ὀρισμένα ἀνυπερέβλητα ὅρια, ἐκεῖ παραμένει δι' ἡμᾶς ἀκόμη ἡ δυνατότης, νὰ στραφῶμεν πρὸς τὴν Θεολογίαν, ὡς ἐπιστήμην τῆς ἀποκαλύψεως τῆς πίστεως, ἡ ὁποία ὡς τοιαύτη, σχετίζεται μὲ τὸν Θεόν. Σχετίζεται ὁμῶς καὶ μὲ τὴν ὄλην πραγματικότητα, ἡ ὁποία θεμελιούται εἰς τὸν Θεόν καὶ μόνον εἰς τὸν Θεόν καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἡ προϋπόθεσις αὐτῆς τῆς πραγματικότητος».

Ἄξιζει τὸν κόπον νὰ μελετηθῆ μὲ προσοχὴν τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ καθηγητοῦ Vogt.

Δ. Κ.

★

Horkheimer—Rahner—V. Weirsäcker: Über die Freiheit, Stuttgart—Berlin 1965, σ. 76.

Τὸ πρόβλημα τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως, πρόβλημα πανάρχαιον, ἀλλὰ καὶ σημερινόν, εἶναι δύσκολον νὰ λυθῆ, κατ' ἄλλους δέ, εἶναι ἴσως καὶ ἀδύνατον τοῦτο. Ὅμως, τὰς τελευταίας δεκαετίας ἔχει προχωρήσει ἄρκετὰ ἡ ἐμβάθυνσις εἰς αὐτό, εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσαν αἱ πρόοδοι εἰς τὴν ἀτομικὴν καὶ πυρηνικὴν Φυσικὴν. Διότι κατὰ ἓνα τρόπον συνδέεται ἀπὸ μακροῦ τὸ φιλοσοφικόν καὶ θεολογικόν αὐτὸ πρόβλημα, μὲ τὰς ἐρευνας τῆς Φυσικῆς καὶ ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐκάστοτε ἀνακαλύψεων αὐτῆς.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω βιβλίον περιλαμβάνεται σειρά τριῶν διαλέξεων, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν εἰς τὴν Κολωνίαν, τὸ 1965, κατὰ τὴν σύνοδον τῆς Γερμανικῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Μ. Horkheimer εἶναι καθηγητῆς

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΤΟ «ΤΡΙΟ ΤΗΣ ΚΟΛΩΝΙΑΣ»

Παρακολουθώντας την εργασία των ξένων Καλλιτεχνών διεπίστωνα διά πολλοστή φορά τόν βασικό ρόλο τόν όποιον διαδραματίζει ή προσωπική προσφορά του καλλιτέχνη στην επιτυχία ενός έργου.

Τό άριστοτεχνικό παίξιμο διασώζει πολλές φορές άναμικά έργα και άριστουργήματα πάλι παραμορφώνονται από την άδεξιότητα, τις παρανοήσεις ή τις προχειρότητες.

Ή Μουσική δωματίου, σήμερα, στην νευρωτική και άσθμαίνουσα εποχή μας κουράζει ή αν θέλετε, δέν προκαλεί τόν μέσο άκροατή, ό όποιος έκτός της ευαισθησίας και της αγάπης του προς την μουσικήν, ούτε την συστηματοποιημένη μουσικήν προπαίδεια έχει, ούτε την συνθήεια ή την παράδοση τέτοιων έκδηλώσεων και ίσως ίσως, ούτε τις ψυχικές προϋποθέσεις για την άνετη και με προσοχή παρακολούθηση αυτού του είδους της μουσικής.

Τό γεγονός, δέν είναι μόνον έλληνικό. Διεθνώς, τό ενδιαφέρον του φιλομούσου κοινού για την μουσικήν δωματίου έχει μειωθεί. Και είναι όμολογουμένως θλιβερή διαπίστωση, αν κανείς αναλογισθή ότι ή Μουσική δωματίου είναι τό πνευματικώτερο, τό ευγενέστερο και τό λεπτότερο είδος της μουσικής τέχνης.

Τό «τρίο της Κολωνίας» αποτελούν οι: Μάξ Ροστάλ (βιολί), ό Γκασπάρ Κασαντό (τσέλλο) και ό Χάιντς Στρέτερ (πιάνο). Τρείς γνωστότατοι καλλιτέχναι, με μεγάλη πείρα, κατασταλαγμένες ιδέες και προπάντων με πραγματική και ειλικρινή διάθεση να υπηρετήσουν τό είδος.

Μετρημένος και καλοζυγισμένος ό ήχος και τών τριών όργάνων. Ευγενικές, χωρίς τραχύτητες και θιρτουζικές προσπάθειες ό τρόπος της αποδόσεως του μουσικού

κειμένου. Οι συναισθηματικές και οι αντίστοιχες μουσικές μεταπτώσεις από τό λυρικό μέχρι του δραματικού απέδότησαν με ευπρέπεια, συγκρατημένα και με πλήρη όμοφυχία. Ή συναυλία, ή όποια έδόθη υπό την προστασία του «Γκαίτε Ίνστιτούτ» ήταν όμολογουμένως μία άναψυχή, ένας μουσικός κατευνασμός.

ΒΡΑΔΥΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΔΩΜΑΤΙΟΥ

Ύστερα από λίγο καιρό, ή έλληνοαμερικανική ένωση έπαρουσίασε ένα έλληνικό Κουϊντέττο, αποτελούμενον από τούς: Χρ. Κεφαλά και Ήρση Άποστολίδου (βιολιά), Γ. Βατικιώτη (βιόλα), Δ. Χωραφά (τσέλλο) και Β. Βατικιώτη (πιάνο), τό όποιον έξετέλεσεν έργα Μότσαρτ, Σκαλκώτα και Φίνεϋ.

Και μόνο ότι πέντε βιοπαλισταί μουσικοί, αλλά και έκλεκτοί καλλιτέχναι, έσκέφθησαν να θυσιάσουν πολλές άλλες προσδοφές άπασχολήσεις για να παρουσιάσουν μουσική δωματίου, είναι άξιοι παντός έπαίνου.

Τά δύο βιολιά και ή βιόλα ξέρω ότι έχουν και παλαιότερα άσχοληθή με τή μουσική δωματίου και έχουν δώσει δείγματα της αγάπης των για τό είδος αυτό.

Έτσι άσφαλώς γνωρίζουν ότι ή εργασία αυτή, χρειάζεται πάντοτε δυστυχώς άρκετόν χρόνον παρασκευή για να πραγματοποιηθή εκείνη ή βασικά άπαιτούμένη όμοφυχία και ή τεχνική συνταύτις τών καλλιτεχνών. Κάποια υπερβολική έντασις μερικές φορές ενός όργάνου, ένας έκλεκτότερος ήχος στον Μότσαρτ κάποια μεγαλύτερη ρυθμική προσοχή στον Φίνεϋ και μερικά άλλα θα μπορούσε κανείς να σημείωση για τούς φίλους καλλιτέχναις.

Κ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

της Φιλοσοφίας και Κοινωνιολογίας και άνέπτυξε τό θέμα: «Άπειλαι της έλευθερίας». Ό Κ. Rahner, καθηγητής της Δογματικής εις τό Πανεπιστήμιον του Innsbruck, έπραγματεύθη θέμα «των άρχών της έλευθερίας». Ένώ ό C. v. Weirsäcker, φυσικός και άστρονόμος, καθηγητής της θετικής Φιλοσοφίας εις τό Πανεπιστήμιον του Άμβούργου, άνέπτυξε τό θέμα από της πλευράς «των άπαιτήσεων της έλευθερίας».

Δέν δυνάμεθα έδώ να δώσωμεν, έστω και περιλήψιν, των άπόψεων των σοφών καθη-

γητών, έπάνω εις τό θέμα αυτό, διότι θα τό άδικήσωμεν. Τονίζομεν μόνον, ότι αι άνεπτυσσόμεναι άπόψεις είναι βαθείαι, άξια ιδιαίτερας προσοχής, διαπνέονται δε από πνεύμα άντικειμενικόν και προσφέρουν όντως εις την διαμόρφωσιν μιας όρθής τοποθετήσεως και υγιούς προσαρμογής των άντιλήψεών μας, έπάνω εις τό θέμα της έλευθερίας. Ή άνάγνωσις του έχει να δώση πολλά, εις όσους θα κουρασθούν να τό μελετήσουν με προσοχήν.

Δ. Κ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΕΝΑΤΟΥ ΤΟΜΟΥ 1966

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Joseph Folliet: «Έμπλουτισμός και υποδούλωση της προσωπικότητας», σελ. 49-57 — Joseph Folliet: «Τò ξεριζώμα και ή άνησις τής προσωπικότητας», σ. 81-92 — Giuseppe Prezzolini: «Η άγωγή είναι μία προσωπική περιπέτεια», σ. 108-111 — Karl. Rauner: «Ό διανοούμενος και ή πίστις», σ. 129-133 — Σ. Πλακίδη: «Η δακτυλιοειδής έκλειψις του ήλιου κατά την 20ήν Μαΐου 1966», σ. 161-165 — Paul Tournier: «Τò ανθρώπινο στοιχείο στην άρρώστεια», σ. 167-172 — Em. Mounier: «Η πιò ανήσυχη και πιò επικίνδυνη ζωή», σ. 209-218 — Pierre. Mounier Kuhn: «Ό ρόλος του ίατρου στο κατώφλι μιås νέας εποχής», σ. 241-254 — Cyula Moravcsik: «Βυζαντινολογία και Έλληνολογία», σ. 289-295 — Κ. Πεντελικός: «Τò διάστημα και ό άνθρωπος», σ. 325-327

ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: E. J. De Sinedt, Ernest Primeau, Joseph Hoffner, Mark. Mc. Grath: «Σύγχρονες άπόψεις περι λαϊκών», σ. 6-12 — Ι. Γ. Άλεξίου: «Πέθανε ό Θεός»; σ. 188-190 — Β. Έραστου: «Άρμονία τών εναντίων», σ. 273-276 — Ι. Παναγιωτίδη: «Περι τήν ένωτικην κίνησιν», σ. 295-303.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Δημήτρη Γιάκου: «Ό Έθναπόστολος «Κοσμάς ό Αϊτωλός», σελ. 66-74 — «Συμπεράσματα τής κοινωνικής έβδομάδος τής Λυών», σ. 149-151 — Ζώης Μουρούτη-Γκενάκου: «Ό Νικηφόρος Θεοτόκης και ή Παιδεία», σ. 177-181 — Βασ. Ο. Βασιλειάδη: «Στό σταυροδρόμι τής δευτέρας έκατονταετίας του», σ. 255-258.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: «Τά παιδιά και ή θρησκεία στη Ρωσία», σελ. 13-17 — Κ.Δ. Χ.: «Για τήν βιβλιοθήκη του χωριού», σ. 20-23 — George C. Anderson: «Κέντρα Ψυχικής Ύγειεινης», σ. 24 — Κ.Δ. Καχριμάνη: «Ό Γάμος-τό μυστήριο τής άγάπης», σ. 25-28 — Zan Czarniecki: «Τò φαινόμενον τής γραφειοκρατίας», σ. 63-65 — Leonard J. Duhl: «Η άστυφιλία και οι άνθρωπινες ανάγκες», σ. 99-101 — Βασ. Γ. Βασιλειάδη: «Ό Έλληνορθόδοξος κόσμος τής Άμερικης», σ. 102-103 — Paul Tournier: «Τò ανθρώπινο στοιχείο στην άρρώστεια», σ. 167-172 — Άρ. Α. Άσπιώτη «Ψυχαγωγία και ψυχική υγεία», σ.

173-176 — Gordon Jack: «Τής φτώχειας τὰ χέρια», σ. 182-185 — Sidney Lens: «Η νέα οικονομία τής Ρωσίας», σ. 186-187 — J. Irvin Miller: «Έλευθερίες σε σύγκρουση», σ. 225-228 — J. Irvin Miller: «Ό Χριστός κυκλοφορεί στους δρόμους μας», σ. 259-267 — Harold Pey: «Η βιομηχανία του αυτοκινήτου και τò ανθρώπινο στοιχείον», σ. 271-272 — Άρ. Ά. Άσπιώτη: «Η άγάπη ως θάσις τής ψυχικής υγείας του παιδιού», σ. 304-305 — Β. Brugge: «Η διακονία τής γυναίκας», σ. 306-310 — Β. Brugge: «Η επίδρασις τής τεχνολογίας στην θρησκεία», σ. 313-316 — Martin Luther King: «Κάποιοι κτυπò τò μεσάνυχτα», σ. 321-324 — Α. Δωρικού: «Πολιτισμός και άποξένωσις», σ. 369-371 — Β. Έραστου: «Τί είναι Πρόνοια;» — Ο. Υ. Gasset: «Χαρακτηριστικά τής άγάπης σ. 385-388.

ΜΟΡΦΑΙ: Δημήτρη Γιάκου: «Ό Έθναπόστολος Κοσμάς ό Αϊτωλός», σελ. 66-74 — Παύλου Ναθαναήλ: «Ό σύγχρονος Μωϋσής τών Νέγρων τής Άμερικης», (Μαρτίν Λούθερ Κίγκ), σ. 104-107 — Δημήτρη Γιάκου: «Άλέξανδρος Παπαδιαμάντης», σ. 134-140 — Ι. Γ. Άλεξίου: «Η απόδρασις μου από τò κελλι του άθεισμού», σ. 141-144 — Άγγελ. Π. Νικολοπούλου: René Bazin σ. 145-148 — Ζώης Μουρούτη-Γκενάκου: «Ό Νικηφόρος Θεοτόκης και ή Παιδεία», σ. 177-181 — Jacques Pussaulx: «Marie Noel ή τò τραγούδι τής πηγής», σ. 221-224 — Π. Κυρούση: «Καλίνικος Μεταλληνός», σ. 232-235 — Β. Βασιλείου: «Ένας σύγχρονος μάρτυς», σ. 331-332 — Ι. Γ. Άλεξίου: «Ό Ντυαμέλ μπροστά στον Θεό», σ. 337-341.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Paul Emile Roy: «Ό δύσκολος διάλογος», σελ. 1-5 — Α. Ν. Ζούμπου: «Philosophia Perennis», σ. 18-19 — Σ. Κρουσταλάκη: «Με τήν πνοή ενός οικουμενικού άνθρωπισμού», σ. 191-197 — Χρ. Μαλεβίτση: «Ό κυνισμός και ή άλήθεια», σ. 268-270 — Α. Ν. Ζούμπου: «Περι τήν μεταφυσικην γνωσιολογίαν», σ. 280-281 — Γ. Σ. Κρουσταλάκη: «Πνευματική παρουσία και διαλεκτική σύνθεσις», σ. 328-336 — Α. Ν. Ζούμπου: «Η άγνωσία ως ήθική», σ. 342-345 — Σταύρου Δ. Πάνου: «Διάγραμμα τής φιλοσοφίας του R. Guardini επί τής θρησκείας»,

σ. 346-350 — Robert McAffee Brown: «'Α-
γών ἐπὶ πολλῶν μετώπων», σ. 353-356 — P.
F. Claudel: «Τὸ μήνυμα τοῦ Πῶλ Κλωντέλ»,
σ. 372-375.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ: Ν. Ἀρβανίτη: «Τὸ χωράφι», σ. 34-36 — «'Αχίτωνες»,
σ. 75-76 — «Τὸ κοράκι», σ. 119-120 — «Θά-
νατος μέσα στὴν ἄνοιξι», σ. 198 — «'Υ-
στατη ὥρα», σ. 152-154 — «'Οτέταρτος πει-
ρασμός», σ. 236-237 — «Μνήμες», σ. 282-
283 — «'Ο Δαιμονισμένος», σ. 257-259 — «τὸ
τείχος», σ. 392-393.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Ἀρ. Ἀ. Ἀσπιώτη: «'Η ἀγωγή καὶ αἱ ποιναί», σελ. 58-62
— Ἀρ. Ἀ. Ἀσπιώτη: «Αἱ συνέπειαι τῶν τα-
πεινωτικῶν ποινῶν εἰς τὴν ἀγωγήν», σ. 93-98
— Ἀρ. Ἀ. Ἀσπιώτη: «Μερικὰ προβλήματα
σπουδαστῶν», σ. 219-220 — Ἀρ. Ἀ. Ἀσπιώ-
τη: «'Ενα τρίπλευρον πρόγραμμα», σ. 277-
279 — Ἀρ. Ἀ. Ἀσπιώτη: «'Αὐτοβιογραφικὸν
σημείωμα», σ. 351-352 — Ι. Γ. Θεοχάρη: «'Ο
σημερινὸς μαθητὴς μέσης ἐκπαιδεύσεως», σ.
381-384.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ—ΤΕΧΝΗ: Π. Α. Σινοπούλου:
«Τὸ μεταφραστικὸν πρόβλημα στοὺς βυζαν-
τινοὺς ὕμνους», σ. 29-32 — Ν. Τυπάλδου:
«Τέχνη ἀληθινή», σ. 41 — Ν. Ἀρβανίτη: «'Ο
Βούρκος», σ. 42 — Π. Α. Σινοπούλου: «'Ο 'Ι-
ὼδ καὶ ἡ ὀλοκληρωμένη ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώ-
που», σ. 112 — Ε. Κούκκου: «Τὸ Δεύτερον
Διεθνὲς Κριτολογικὸν Συνέδριον», σ. 200-201

— Ι. Θεοχάρη: «Κριτικὴ καὶ Κριτικοί», σ. 229
-231.

ΑΠΟΨΕΙΣ: σελ. 37-38, 77-78.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ: Ν. Τυπάλδου: «'Αγιον Ὁ-
ρος», σελ. 33 — «Μαῦρο Χιούμορ», σ. 92 —
«Τὸ κατάστημα», σ. 166 — Ν. Β. Καμβύση:
«Μικρὴ στιγμή τῆς Νύχτας», σ. 28 — «'Απώ-
θησις», σ. 65 — «Περιεργαζόμενοι», σ. 176 —
«Τὸ φεῖδι τῆς βροχῆς», σ. 228 — Γ. Δ. Κα-
κριμάνη: «'Εκκλησι ἐνὸς ἀνθρώπου», σ. 19 —
«Μέσα στὸ ξανακύλισμα», σ. 140 — «Πρὸς δι-
— «Μὴν διάζεσαι στὴν ἄρνησι», σ. 272 — «'Ο
καίους», σ. 345 — Π. Ι. Μ. «Θύμηση καὶ ἐ-
εὐλογημένους σου χαλινός», σ. 316 — Γ. Βερί-
πιθυμία, σ. 107 — «'Απραξίας ἐνοχή», σ. 197
τη: «Γλυκὲ Νυμφίε», σ. 133 — «Μόνος μαζύ
σου», σ. 324 — Δ. Χρ. Μπρασινάκη: «'Αναμο-
νή», σ. 144 — Π. Α. Σινοπούλου: «'Εξαπο-
στελάρια», σ. 154 — Στ. Μπολέτση: «'Οχι»,
σ. 350 — Μ. Πρωτοψάλτη: «Διαμάντια Με-
τανοίας».

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ: 39-40, 79, 123, 199, 155,
232, 284, 317, 359, 394.

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ: 43-48, 121-122,
202-203, 360-363, 397.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ: 123-128, 157
-160, 204-208, 239-240, 285-288, 318-320,
365-368, 396.

ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΣΤΗΛΗ: 363-364, 395.

Ἀλφαβητικὸν εὔρετήριον 1966 εἰκοστοῦ ἐνάτου τόμου.

Α'

Ἀγάπη.....	σελ. 25, 304-305, 385
Ἀγωνία.....	σ. 342
Ἀγωγή.....	58-59, 108, 277-279
Ἀκινάτος Θωμάς.....	385
Ἀνθρωπος, Ἀνθρωπισμός.....	192-195
Ἀντικειμενοποιήσις.....	84
Ἀσθενής.....	168
Ἀστυφιλία.....	99-101
Ἀτομικισμός.....	82
Αὐγουστίνος Ἅγιος.....	386

Β'

Bazin René.....	145-148
Βασιλικὴ Πρόνοια.....	382
Βερίτης Γ.....	239
Βιβλιοθήκη τοῦ Χωριοῦ.....	20
Bonhöefffer Dietrich.....	311-312
Βυζάντιον.....	290-295, 333

Γ'

Γάμος.....	25
Γραφειοκρατία.....	63
Guardini Romano.....	346-350

Δ'

Δημόκριτος.....	333
Duhamel George.....	337-341
Διακονία.....	306-309
Διάστημα.....	325-327
Δικαιοσύνη Φυλετική.....	322

Ε'

'Εβδομὰς κοινωνική.....	151
'Εκκλησία.....	302, 323
'Εκλειψις ἡλίου.....	161-165
'Εκπαίδευσις.....	381
'Ελευθερία.....	3, 8-9
'Εργασία.....	151

Ehrhardt Arnold	199	Ὀργάνωσις	150
Ζ΄		Π΄	
Jaspers K.	1	Παιδεία	108-111, 255-258
Η΄		Πάλμερ Γκρέτα	141-144
Ἡράκλειτος	329	Παπαδιαμάντης Ἄλ.	134
Θ΄		Πάστερνακ	38
Θεοτόκης Νικηφόρος	177-181	Πίστις	131, 353-356
Ι΄		Πλάτων	333
Ἱατρικὴ τοῦ προσώπου	170-171	Ποιναί	60-62, 93-98
Ἱατρός	251-252	Πρόβλημα φυλετικό	104-105
Ἱδανικά	40	Προλεταριάτο	89
Κ΄		Πρόνοια	259-267, 376-380
Καρτέσιος	385	Προπαγάνδα ἀθεϊστική	13
Κίγκ Λούθερ Μάρτιν	104-107	Προσωπικότης	50-51
Κλωντέλ Πάλ	372-374	Πρόσωπον	83-86
Κονφορμισμός	52-53	Ρ΄	
Κοσμάς ὁ Αἰτώλος	66-74	Ρεαλισμός	88
Λ΄		Σ΄	
Λαϊκοί	7	Σκεπτικοί	342-343
Λειτουργοὶ Κοινωνικοί	183	Σπινόζας	385
Lemaître G. Abbé	359	Συνέδριον Κρητολογικόν	200-201
Μ΄		Spow C. P.	370
Μαθητής	382-384	«Συνάντησις τῶν Ἀθηνῶν»	371
Μακρυγιάννης	118	Τ΄	
Marcel de Corte	252-253	Teilhard de Ghardin	165
Μεταλληνὸς Καλλίνικος	232-235	Τέχνη	5, 41
Μεταφυσική	19, 280-281	Τηλεόρασις	78
Μητρότης	27	Τολστόη	139
Ν΄		Φ΄	
Νικόδημος Ἀγιορείτης	273-276	Φανατισμός	3
Noël Marie	221-224	Φιλαρμονική	361
Ντοστογιέφσκυ	139	Χ΄	
Ο΄		Χριστιανός	211
Οἰκονομία στὴ Ρωσσία	186-187	Χριστιανισμός	213-218
Ὀρατόριον	361	Ψ΄	
		Ψυχαγωγία	173-176

Μηνιαῖον Περιοδικὸν «ΑΚΤΙΝΕΣ». Ἐκδοσις Χριστιανικῆς Ἐνώσεως «Ἀκτῖνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Ἀκαδημίας 45, Ἀθῆναι 135 (Τηλ. 624-233). — Θεσσαλονίκης: Ἀγία Σοφίας 39. — Ὑπεύθυνος: Γ. Δ. Ἱατρίδης, κατοικία Μισαραλιώτου 13 Ἀθῆναι (402). Ἐτησία συνδρομὴ δεχ. 70, ἐξωτ. \$ 5. Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Γιὰ τὰς Ἑορτὰς

καὶ γιὰ κάθε εὐκαιρία, τὸ καλύτερο δῶρο γιὰ τὸ παιδί εἶναι ἓνα βιβλίον μὲ παραμύθια.

Προτιμῆστε τὶς ἐκδόσεις μας:

ΕΤΣΙ ΛΕΕΙ ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ, πλούσια εἰκονογραφημένο,
δεμένο δραχ. 60

ΠΑΡΑΜΥΘΙ Ν' ΑΡΧΙΝΗΣΗ

δεμένο δραχ. 28

Πωλοῦνται στὰ *Κεντρικὰ Βιβλιοπωλεῖα* καὶ στὸ *Βιβλιοπωλεῖον «Ζωή»*
ΚΑΡΥΤΣΗ 3 ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛ. 223-560

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΜΙΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ ΜΕΛΕΤΗ

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΙΣ

Ἔποδ' Ἀρ. Α. Ἀσπιώτη
Ψυχιάτρου

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αἱ σημερινὰ συνθήκαι καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἀγωγή. — Ἡ τοποθέτησις τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος εἰς τὸν ψυχικὸν ὀργανισμόν τοῦ παιδιοῦ. — Τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα. — Τὰ ἐμπόδια. — Αἰτήματα ζωῆς καὶ πίστεως. — Ποῦ θὰ φθάνη ἡ ἀγωγή. — Οἱ παιδαγωγοί. — Ἀγωγή, πολιτισμός, κοσμοθεωρία. — Ὁ ρόλος τῆς οἰκογενείας. — Αἱ ἀρχαὶ τῆς θρησκευτικῆς διαπαιδαγωγήσεως. — Τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν, Κατηχητικὸν σχολεῖον. — Ἡ ἀγωγή τῆς θελήσεως. — Ἡ θρησκευτικὴ διαπαιδαγωγήσις τοῦ κοριτσιοῦ. — Πίστις, φόβος, νέος ἄνθρωπος.

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα. Τιμὴ δραχ. 30.

Κεντρικὴ διάθεσις τευχῶν καὶ παραγγελίαι: Γραφεῖα Περιοδικοῦ «Ἀκτίνες»,
Ἀκαδημίας 45, Ἀθήναι 135, τηλ. 624-233.

ΜΟΛΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

55

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ

Ἰ π ὀ
ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗ
Ψυχιάτρου.

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἱστορία τῆς μελέτης τοῦ χαρακτήρος.	Συμπληρωματικοὶ παράγοντες διὰ τὴν μελέτην τοῦ χαρακτήρος.
Σύγχρονοι ἀντιλήψεις	Οἱ δύο πόλοι — Ἄρης — Ἄφροδίτη
Ἡ ἔννοια τοῦ χαρακτήρος καὶ αἱ ἐφαρμογαὶ τῆς.	Τὰ ἐνδιαφέροντα τῶν αἰσθήσεων.
Τί εἶναι χαρακτήρ	Τρυφερότης
Ἐπάρχει πάντοτε περιθώριον διὰ τὴν ἀγωγήν	Τὸ διανοητικὸν πάθος.
Οἱ τύποι.	Τὸ ἐρωτηματολόγιον τοῦ Berges.
Χαρακτηρολογία κατὰ Heymans καὶ Wiersma.	Συναισθηματικότης.
Οἱ βασικοὶ παράγοντες τοῦ χαρακτήρος	Δραστηριότης.
Νευρικοὶ	Δευτεροπάθεια.
Συγκινησιακοὶ	Εὐρύτης τοῦ πεδίου τῆς συνειδήσεως
Χολερικοὶ	Ὁ χαρακτήρ καὶ αἱ ἀντιδράσεις τοῦ ἀτόμου.
Παθηματικοὶ	Χαρακτήρ καὶ συγκρούσεις.
Αἱματώδεις	Χαρακτηρολογία καὶ σεξουαλικά διαστροφὰί
Φλεγματικοὶ	Αἱ κοινωνικαὶ ἀπόψεις τοῦ χαρακτήρος.
Ἄμορφοι	Στοιχεῖα, τὰ ὅποια διαμορφώνουν τὸν χαρακτήρα.
Ἄπαθεῖς	Λειτουργία τῆς ψυχικῆς ζωῆς.

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα. Τιμᾶται δραχ. 50.

Κεντρικὴ διάθεσις τευχῶν καὶ παραγγελίαι: Γραφεῖα Περιοδικοῦ «Ἀκτίνες»,
Ἀκαδημίας 45, Ἀθῆναι 135, τηλ. 624-2333.